

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Första kammaren.

Nr 31.

Lördagen den 12 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 252, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 25—28.

Vid föredragning av första lagutskottets memorial nr 39, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arv m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 57—70.

Föredrogs ånyo samt företogs avdelningsvis och punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsanslag under riksstatens fjärde huvudtitel m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Avdelningen A.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avdelningen C.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

I en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1928 dagtecknad proposition, nr 196, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för nämnda dag fogade förslag till stater för staber och truppförband m. m. att gälla under budgetåret 1928—1929,

dels ock minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 26,900,000 kronor, med 2,900,000 kronor till 24,000,000 kronor.

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.*

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

I samband med detta anslag hade utskottet till behandling upptagit följande till utskottet remitterade motioner, nämligen:

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Trygger* m. fl., nr 151, och den andra inom andra kammaren av herr *S. A. A. Lindman* m. fl., nr 224, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

att Jämtlands fältjägarregemente, Norra skånska infanteriregementet, Södra skånska infanteriregementet, Hallands regemente, Kronobergs regemente (utom detachementet i Karlskrona), Dalregementet, Hälsinge regemente, Gotlands infanterikår, Västerbottens regemente och Västernorrlands regemente samtliga skulle organiseras såsom normalregementen (= Livregementets grenadjärer),

att namnet Gotlands infanterikår i samband härmed skulle ändras till Gotlands infanteriregemente,

att staterna för ovannämnda regementen under budgetåret 1928—1929 skulle ökas med: för Gotlands infanterikår 2 fänrikar och för övriga 1 fänrik,

att för östra brigaden skulle tillkomma följande befattningshavare, vilka skulle åtnjuta arvode, nämligen: 1 pensionerad officer, fortifikationsofficer, 1 pensionerad underofficer, biträde åt stabsintenden, samt 1 läkare och 1 veterinär, beordrade ur truppförband, samt

att för övrigt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående åtgärder för att i överensstämmelse med vad i motionen framhållits höja försvarsberedskapen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Anton Nilsson* m. fl., nr 123, och den andra inom andra kammaren av herr *J. M. Fjellman* och herr *J. Jönsson* i Revinge, vari hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1928—1929 såsom arvode till en föredragande av remonteringsärenden hos kavalleriinspektören uppföra ett belopp av 8,400 kronor å staten för arméfördelningschefer, militärbefäl och inspektioner under rubriken »Kavalleriinspektionen m. m.», »Pensionerad personal» ävensom verkställa härför eventuellt erforderlig förhöjning av vederbörande anslag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *C. Johansson*, nr 7, och den andra inom andra kammaren av herr *K. A. E. Bergström* i Hälsingborg, nr 14, vari hemställts, att antalet beställningar inom musikkåren vid Skånska kavalleriregementet måtte fastställas till 12, fördelade å en musikkdirektör, en musikfanjunkare, två musiksergeanter, en musikfurir av första klass, två musikfurirer av andra klass, en musikkorporal, en musikvicekorporal, tre musikvolontärer förutom fyra musikelever;

dels en inom första kammaren av herr *C. G. V. Hammarskjöld* väckt motion, nr 306,

dels en inom andra kammaren av herr *C. W. M. Andersson* i Igelboda väckt motion, nr 515,

dels en inom samma kammare av herr *C. A. Forssell* väckt motion, nr 255,

dels ock en inom samma kammare av fröken *Bertha Wellin* väckt motion, nr 473.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I) att riksdagen måtte, utom annat,

a) i anledning av den av herr *C. G. Hammarskjölds* motion I: 306, i vad den avsåg viss maskinist- och eldarepersonal, herr *Anderssons* i Igelboda motion II: 515 samt fröken *Wellins* motion II: 473 ävensom med avslag å herrar *Tryggers* m. fl. och *Lindmans* m. fl. motioner I: 151 och II: 224, i vad de avsåg vissa infanteriregementens organiserande såsom normalregementen och ök-

ning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden, samt å herrar N. A. Nilssons m. fl. motion I: 123, Fjellmans och Jönssons i Revinge motion II: 97, C. Johanssons motion I: 7, K. Bergströms motion II: 14, A. Forssells motion II: 255 samt C. G. Hammarskjölds motion I: 306, den sistnämnda i vad den avsåge vissa arvoden å generalstabens stat, godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 9 mars 1928 fogade förslag till stater för staber och truppförband m. m. att gälla under budgetåret 1928—1929, dock med iakttagande av de jämkningar utskottet under punkten föreslagit;

d) minska ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 26,900,000 kronor, med 2,900,000 kronor till 24,000,000 kronor;

II) att de av herrar Trygger m. fl. och Lindman m. fl. väckta motionerna I: 151 och II: 224, i vad de avsåge organisationen av Gotlands infanterikår, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III) att sistnämnda motioner, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning och förslag angående åtgärder för höjande av försvarsberedskapen, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

1) av herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo. *Hallin, Hammarskjöld, Wiklund, Nilsson* i Bonarp och *Olsson* i Blädinge, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

I) att riksdagen måtte, utom annat,

a) i anledning av herrar Tryggers m. fl. och Lindmans m. fl. motioner I: 151 och II: 224, i vad de avsåge vissa infanteriregementens organiserande såsom normalregementen samt ökning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden, herr C. G. Hammarskjölds motion I: 306, i vad den avsåge viss maskinist- och eldarepersonal, herr Anderssons i Igelboda motion II: 515 samt fröken Wellins motion II: 473 ävensom med avslag å herrar N. A. Nilssons m. fl. motion I: 123, Fjellmans och Jönssons i Revinge motion II: 97, C. Johanssons motion I: 7, K. Bergströms motion II: 14, Forssells motion II: 255 samt herr C. G. Hammarskjölds motion I: 306, den sistnämnda i vad den avsåge vissa arvoden å generalstabens stat, godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 9 mars 1928 fogade förslag till stater för staber och truppförband m. m. att gälla under budgetåret 1928—1929, dock med iakttagande av de jämkningar, som i reservationen föreslagits;

d) — — — — —

II) — — — — —

III) att riksdagen måtte i anledning av sistnämnda motioner, i vad desamma avsåge åtgärder för höjande av försvarsberedskapen, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i sådant hänseende;

2) av herr *Holmgren*, vilken anslutit sig till den av herr *Widell* m. fl. avgivna reservationen, med undantag därav, att han ansett utskottets uttalande angående herr N. A. Nilssons m. fl. samt Fjellmans och Jönssons i Revinge motioner om arvode till en föredragande av remonteringsärenden bort hava viss i reservationen angiven lydelse;

3) beträffande frågan om ökning av musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet av herrar *Kvarnzelius, Johansson* i Hälsingborg och *Pauli*, vilka ansett, att utskottets yttrande i denna del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits;

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)

4) beträffande frågan om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan av herrar *Kvarnzelius, Nilsson* i Malmö, *Carlsson* i Gävle, *Asplund, Johansson* i Helsingborg, *Pauli, Rydén, Bengtsson* i Norup och *Ward*, vilka, i anslutning till vad departementschefen i saken uttalat, yrkat viss ändring av utskottets motivering.

Herr **Widell**: Herr talman! Det torde knappast kunna på allvar göras gällande, att den försvarsorganisation, som 1925 genomtrufades, skulle skänkt vårt land ett skyddande värn för dess frihet och självständighet. Också ha både vid 1926 och 1927 års riksdagar av högerpartierna i båda kamrarna väckts motioner om genomgripande ändringar i denna försvarsorganisation. Motionerna ha dock av båda kamrarna avslagits. Det oaktat kunde det rent sakligt sett förelegat fullgoda skäl för att nu återkomma med dylika motioner. Fortfarande är oron och osäkerheten i världen lika stor som förut eller ännu större. Den allmänna avrustning, som 1925 ställdes i utsikt, saknas fortfarande och de ansatser, som förekommit för att åstadkomma en sådan, ha lett till negativt resultat. Sålunda finns det sakligt sett alla skäl att fortfarande sträva efter en allmän revision av 1925 års beslut. Då vi nu i alla fall inte väckt motion härom, så beror det uteslutande därpå, att riksdagens sammansättning är oförändrat densamma som den var 1926 och 1927 och det alltså inte finns någon som helst utsikt, att riksdagen nu skulle fatta ett annat beslut än vid de föregående riksdagarna. Under sådana omständigheter har det ansetts lämpligast att nu inte väcka motion annat än dels om vissa detaljändringar, dels med krav på utredning i vissa speciella frågor.

Förhållandet är ju det, att den erfarenhet, som redan vunnits av 1925 års försvarsorganisation, visar, att dess brister äro ännu större, dess svagheter ännu tydligare än man 1925 hade anledning att antaga. Samtidigt har den också blivit dyrare. Motionärer i bägge kamrarna ha nu yrkat på dels positiva ändringar i tvenne särskilda punkter av 1925 års försvarsorganisation, dels skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning beträffande vissa frågor, som äro av betydelse för vår försvarsberedskap. Då vi väckte dessa motioner, hade vi naturligtvis inte så stora förhoppningar om att de skulle vinna riksdagens bifall, och utgången i statsutskottet kan ju inte ge något hopp därom: utskottets majoritet har nämligen avstyrkt motionerna. Här emot har reservation avgivits av mig jämte en del kamrater i utskottet, där vi yrkat på bifall i huvudsak till de väckta motionerna, som jag talat om.

Det är i två punkter, som reservanterna ha yrkat på en ändring av 1925 års försvarsorganisation. Den första och väsentligaste avser en förändring av de infanteriregementen, som nu äro organiserade efter den s. k. västerbottensstypen, till normalregementen. I det förslag, som framlades av försvarsrevisionen, fanns inte något regemente organiserat på det sätt, som sedermera blev bestämt för Västerbottens och åtskilliga andra regementen. Alla regementen voro där upptagna med samma organisation. I den socialdemokratiska motion, som väcktes vid 1924 års riksdag och som låg till grund i huvudsak för 1924 års försvarsutskotts beslut, fanns inte heller förutsatt någonting annat än att alla regementen skulle ha samma organisation. Det var först i försvarsutskottet 1924, som frågan uppkom om denna västerbottensorganisation. Det var i sammanhang med bibehållandet av infanteri på Gotland, som man i utskottet beslöt att minska organisationen av Västerbottens regemente. Så kom propositionen till 1925 års riksdag. Den bibehöll denna minskade organisation för Västerbottens regemente, medan övriga regementen, fränsett ett par, som hade större organisation, voro upptagna med normalorganisation. Så visade det sig i försvarsutskottet, att det för åstadkommande av majoritet i riksdagen var nödvändigt att ytterligare bibehålla

två regementen, som Kungl. Maj:t hade tänkt indraga, nämligen Södra skånska infanteriregementet och Västernorrlands regemente. Samtidigt beslöt man emellertid att föreslås, att såväl dessa regementen som sex andra skulle organiseras med denna mindre kader, som man gått in för beträffande Västerbottens regemente. På detta sätt har det sammanlagt blivit nio regementen, som organiserats på ett väsentligt svagare sätt än övriga regementen. Detta medför givetvis synnerligen stora olägenheter både för fredstjänsten och framför allt i händelse av mobilisering. Dessa regementen skola ju vid mobilisering gå in i fälthären lika väl som de övriga regementena och få precis samma användning som de. Det måste då nödvändigtvis medföra synnerligen stora olägenheter att exempelvis den skånska infanteribrigaden kommer att bestå av ett regemente, organiserat som normalregemente, och ett svagt regemente. På samma sätt hela linjen över: man har en blandning av normalregementen och försvagade regementen. Detta medför givetvis såväl ur mobiliseringssynpunkt som för fredstjänsten stora olägenheter. Ett normalregemente torde måhända — vi hoppas det åtminstone — kunna vid repetitionsövning organiseras på tre bataljoner, vilket ju är nödvändigt för att repetitionsövningen skall giva avsett resultat. Däremot synes det knappast möjligt, att regementena av västerbottenstyp skola kunna organiseras på mer än två bataljoner. Skulle man där försöka med tre bataljoner, så bleve de i yttersta grad försvagade. Det är naturligtvis olämpligt att på detta sätt vid ett regemente operera med *en* organisation, vid ett annat regemente med *en annan* organisation. Motionärerna och reservanterna i statsutskottet ha ansett det synnerligen angeläget, att dessa regementen av västerbottenstyp utökas till att bli normalregementen. Den kostnad, som förorsakas härigenom, är relativt ringa i förhållande till den vinst man gör. Hela kostnaden vid fullt genomförd organisation beräknas uppgå till 648,000 kronor och för nästa budgetår blir kostnaden blott ett par tiotusental kronor, därför att då behövs inte större utökning än med en fänrik på vart och ett av dessa regementen.

Detta är den ena punkten, där reservanterna hemställt om ändring i 1925 års försvarsorganisation. Den andra punkten är ekonomiskt och finansiellt sett mycket obetydlig, men sakligt är den av icke ringa betydelse. Det gäller förvaltningspersonalen vid den s. k. östra brigaden. Då man 1925 gick in för två infanteriregementen utöver vad den kungl. propositionen föreslog, fick man därigenom en självständig brigad, den östra brigaden. Vad denna brigad skall användas till i händelse av krig, är icke klart. Självständiga operationer kan den inte föra, då den saknar specialtruppslag. Vid förra riksdagen förelåg motion om att brigaden skulle förses med specialtruppslag, varigenom den skulle bli en operationsduglig, självständig brigad. Detta förslag avslogs emellertid av riksdagen, och att nu hoppas på en annan utgång skulle ju inte vara möjligt. Det är inte heller den saken, som nu är föremål för motion och reservation i statsutskottet, utan vad det nu gäller är endast en ganska obetydlig sak, nämligen utökning av förvaltningspersonalen vid östra brigadens stab. Vid denna saknas nämligen en del av de tjänstegrenschefer, som finnas vid en arméfördelning. Följden därav är, att man inte på brigadchefen kunnat lägga tillsynen och vården av de kasernetablissemang och truppförband, som ligga inom brigadens område. Det hade varit så mycket mer önskvärt, att man kunnat göra detta, som chefen för östra arméfördelningen, vilken brigaden ju tillhör, är ytterligt betungad. Han har under sig ett synnerligen stort antal truppförband och kaserner, och det är knappast möjligt för honom att själv hinna med att sköta allt detta. Det måste då anses vara i hög grad lämpligt, att man lättar hans arbetsbörda genom att utrusta östra brigadens chef med föredragande för dessa tjänstegrenar, så att han kan övertaga fördelningschefens uppgifter beträffande de truppförband,

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

som ligga inom hans område. Förslag härom har framlagts av chefen för generalstaben och arméfördelningschefen. Frågan är fullständigt utredd och upprepade gånger har man gått in till Kungl. Maj:t med framställning om detta men utan någon påföljd. Nu har det motionsvis föreslagits, att staben vid östra brigaden skulle utökas med en pensionerad officer, fortifikationsofficer, en pensionerad underofficer, avsedd som biträde till stabsintendenten, samt arvode för en läkare och en veterinär, kommanderade ur trupperna. Sammanlagt går kostnaden härför till endast 6,110 kronor — det är det hela — och under de första åren, då man ännu har personal på övergångsstat, kommer hela kostnaden inte att gå till mer än 800 kronor, på grund av att de huvudsakliga arvoden för officeraren och underofficeraren bortfalla, då man kan inkommendera personal på övergångsstat. Det förefaller mig nästan obegripligt, att inte Kungl. Maj:t velat taga upp en så betydelsefull och på samma gång så litet kostsam sak. Nu har motion väckts i frågan, och statsutskottet har avstyrkt motionen, dels med den motiveringen att förslaget borde komma från Kungl. Maj:t, men dels också därför, att frågan enligt statsutskottets mening befinner sig i ett outrett skick. Jag förstår uppriktigt sagt inte vad statsutskottet menar härmed. Här har av de militära myndigheterna presterats all den utredning, som överhuvud taget kan åstadkommas, och vad statsutskottet vill ha för ytterligare utredning, vet jag inte. Jag kan väl inte tänka mig, att utskottet menar, att Kungl. Maj:t skall tillsätta en kommitté för att utreda denna obetydliga fråga; det vore väl orimligt. Såvitt jag kan se, är frågan fullständigt utredd och mogen för avgörande. Reservanterna ha också yrkat bifall till motionen i denna del. Det har emellertid blivit ett tryckfel i reservationen genom att en rad fallit bort. Nederst på sidan 35 skall det heta: »Med hänsyn till det enligt utskottets mening oavvisliga kravet på ökning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden böra arvoden upptagas för en pensionerad officer, fortifikationsofficer, en pensionerad underofficer, avsedd som biträde åt stabsintendenten» etc.

Slutligen ha reservanterna föreslagit utredning i vissa frågor av betydelse för vår försvarsberedskap, och jag skall med några ord omnämna de viktigaste av dessa frågor. Den första gäller handräckningstjänsten. Då man 1925 gick in för en så betydlig minskning av övningstiden för de värnpliktiga, så var förutsättningen den, att de värnpliktiga skulle fullständigt eller så gott som fullständigt befrias från handräckningstjänst. Så har i verkligheten inte blivit fallet. Fortfarande betungas linjens värnpliktiga i stor utsträckning med handräckningstjänst. Detta beror inte på att det skulle saknas ersättningsreserv. Enligt värnpliktslagen är ersättningsreserven tjänstgöringsskyldig i 140 dagar, men man tar endast ut 90 dagar. Det finns således gott om tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven för att användas till handräckning, om man vill. Hur handräckningstjänsten bör ordnas, är en sak, som bör underkastas närmare utredning av Kungl. Maj:t.

En annan fråga, som tarvar närmare utredning, är våra fästningars säkerhetsbesättning. För närvarande sakna våra fästningar, såväl Boden som kustfästningarna, under vissa delar av året tillräckligt manskap för anordnande av erforderlig bevakning av anläggningarna. Detta är naturligtvis ett synnerligen betänkligt förhållande, som det bör rådas bot för.

Den viktigaste frågan av dem, vari vi påkallat utredning, gäller emellertid materielanskaffningen. Det sades 1925 från olika håll, att den armé, som då skapades, borde i möjligaste mån få en god utrustning med materiel. Man talade rätt mycket om en maskinarmé. Hur har detta i verkligheten blivit utfört? Det har tyvärr blivit allt utom tillfredsställande. Jag behöver bara nämna ett par exempel. Vid Göta livgarde har upprättats en stridsvagnsbataljon, men till materiel för denna bataljon har beräknats ett belopp av

endast 400,000 kronor för den första tioårsperioden. Då en stridsvagn kan anses kosta i medeltal 80,000 kronor, kommer man alltså under denna tioårsperiod att kunna anskaffa endast fem vagnar eller betydligt mindre än behovet för denna bataljon. De stridsvagnar, som finnas, äro i så dåligt skick, att de näppeligen kunna användas i händelse av krig. Det för radiomateriel beräknade beloppet, 700,000 kronor, utgör säkerligen bara en bråkdel av vad som behövs. Ännu sämre ställer sig kanske saken beträffande flygvapnet. Flygvapnets materiefråga skall jag emellertid nu inte gå in på, då det blir tillfälle att debattera den saken om någon vecka, då denna anslagsfråga kommer till behandling i kamrarna. En synnerligen viktig fråga, som motionärerna påkallat utredning av, gäller det fasta luftvärnet. I den frågan har emellertid Kungl. Maj:t redan igångsatt utredning, och för den åtgärden bör man, det får jag säga, hysa synnerligen stor erkänsla mot Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t är värt allt erkännande för det initiativ, som här tagits. Men även de övriga frågor, som jag nämnt, äro av den natur, att de påkalla utredning.

På grund av vad jag anfört, herr talman, ber jag sålunda att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig jämte en del kamrater i statsutskottet, med den ändring på sidan 35 nederst, som jag har uppläst, att efter orden »pensionerad officer» på tredje raden i sista stycket inskjutes »fortifikationsofficer, och en pensionerad underofficer».

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Den föregående ärade talaren började med att uttala, att han ansåg 1925 års försvarsorganisation mindre tillfredsställande och att den genomtrufades vid 1925 års riksdag. Det är väl ändå något väl mycket sagt, om man använder ordet »genomtrumfa» om denna sak, som dock i fyra och ett halvt år förberetts inom försvarsrevisionen och sedan förekom under två riksdagar, 1924 och 1925. Att det fanns en minoritet, som var missnöjd och som sedan varje år återkommit med de förslag, som inte försvarsutskottet och riksdagen den gången uttalade sig för, veta vi ju, men det bör inte på något som helst sätt berättiga till att säga, att saken genomtrufades. Den ärade talaren kom också in på att oron fortfarande är lika stor i världen, som den var tidigare. Ja, jag undrar, om det är nödvändigt att diskutera det militärpolitiska läget. Det är så och har ständigt varit så, då vi diskuterat den frågan, att en grupp ansett läget vara ofarligt, medan en annan grupp ansett det vara svårt. Som exempel härpå vill jag anföra, att då vi med det fruktansvärda kriget som bakgrund hade för avsikt att övergå till provisoriet, uppträdde herr Trygger här i kammaren och yttrade, att just då om någonsin vore det behövt att rusta. När vi ha så olika utgångspunkter och se på läget med så olika blickar, är det givet, att vi inte ha utsikt att på den punkten enas. Jag vet inte heller, om det just i dag är nödvändigt, att man enas eller försöka överbevisa varandra på den punkten. Ty denna motion, som högerpartiets representanter ha väckt och som nu föreligger, behandlad och avstyrkt av statsutskottet, har varit föremål för debatt både 1926 och 1927 och då avslagits. Den kommer visserligen inte igen med så vidsträckta yrkanden som de två föregående åren, då man begärt utredning av försvarsfrågan i hela dess vidd. Den kommer nu med yrkanden i en del detaljer, där man vill ha en del tillägg till 1925 års försvarsorganisation, så att den blir tillfredsställande för motionärerna och deras parti. Jag kan således inte anse nödvändigt att nu åter upptaga diskussion om det militärpolitiska läget, då en överläggning härom säkerligen inte kommer att lämna det utbyte som vi skulle önska. Anledningen härtill är, att vi, såsom jag sade, inte kunna enas på den punkten. Vi hava nämligen olika utgångspunkter och måste följaktligen komma till olika resultat.

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)

Den förste ärade talaren uttryckte sitt beklagande över att genom den organisation, som antogs 1925, icke lämnas de anslag för utrustning, som enligt hans mening vore nödiga och behövliga. Jag har emellertid tidigare i år i kammaren påpekat, att den nuvarande försvarsministern framlagt ett förslag om materialanskaffning, som uppgår till det dubbla på ett hundratal tusen kronor när mot vad den försvarsminister yrkade, som tillhörde den Tryggerska regeringen.

Sedan kom den ärade talaren in på högermotionen, som han från början till slut gick igenom. Jag har därför ingen anledning att upprepa denna redogörelse. Jag vill blott konstatera riktigheten av, att 1925 ändrades 8 regementen från normalregementen till regementen med begränsad organisation och det skedde efter en typ, som föreslogs för ett regemente 1924, nämligen västerbottenstypen. Varför ändrades och minskades dessa regementen med 110 värnpliktiga? Jo, därför att utöver propositionen föreslogs det i motioner, att man skulle öka på organisationen med ett par regementen. För att man skulle kunna gå detta önskemål till mötes, genomförde man denna minskning, som jag anser ha varit välbefogad.

Motionärerna hava nu uttalat, att de nio regementen, det här gäller, böra hava precis samma organisation och samma utseende i fredstid som i krigstid — de skola nämligen i krigstid övergå till att bli normalregementen — och därför yrka de på en återgång för dem till normalorganisation.

De skäl, motionärerna åberopade härför, föreläge emellertid redan i 1925 års försvarsutskott och vid behandlingen i kamrarna sistnämnda år. Det oaktat fattade riksdagen beslutet att göra om regementena till regementen med s. k. begränsad organisation eller, som man kallat det, efter västerbottenstypen. När alltså riksdagen inte hade anledning att göra någon ändring i den delen utan stannade vid det beslut, jag nu nämnt, undrar jag verkligen, om vi äga tillräcklig erfarenhet att biträda den *nu* önskade förändringen. För min del anser jag, att om man över huvud skulle reflektera på något sådant, borde man väl ha större erfarenhet av verkningarna utav den försvarsorganisation, som antogs 1925.

Vidare föreslå de ärade motionärerna — och den föregående ärade talaren motiverade denna deras ståndpunkt — ökning av förvaltningspersonalen vid östra brigaden. Jag säger här, som jag sade i det förra fallet, att om man över huvud skall ha någon tanke på en utvidgning härvidlag, böra väl ändå den nuvarande organisationens verkningar ha prövats av Kungl. Maj:t och förslag härom föreligga från Kungl. Maj:ts sida. Då så inte är fallet, har utskottet ansett sig inte böra gå in för dessa förslag utan stannat vid att låta saken bliva beroende på i vad mån Kungl. Maj:t kan anse lämpligt att därom avlåta framställning.

Det är riktigt som den föregående ärade talaren framhöll, att den del av motionen, som avsåg luftvärnet, är utan intresse för ögonblicket i dagens debatt, då såsom ju upplystes Kungl. Maj:t tillsatt en utredningskommitté för att behandla den saken.

Den ärade motionären kom också in på frågan om handräckningstjänsten och det är en fråga, som också upptagits i högermotionen och som vid vissa tillfällen väckt mycket intresse, därför att det ansetts, att den handräckningspersonal, som upptogs i 1925 års försvarsorganisation var otillräcklig. Man har till och med visat, att handräckning pågått i så stor utsträckning, att det varit behov av en handräckningsman för varje utbildad värnpliktig. Om det verkligen är så, att man behöver en handräckningsman för varje utbildad värnpliktig, måste man ändå säga, att detta kan inte vara beroende på någon felräkning utan på något fel i organisationen och på hur man leder detta handräckningsarbete. Nu är ju handräckningspersonalen vid regementena

inte känd för att precis överanstränga sig. Om då ledningen vidtager en del olämpliga åtgärder, kan man naturligtvis snart få handräckningsorganisationen att svälla ut till en sådan omfattning. Men som sagt, det måste bero på någon brist i ledningen, om det är nödvändigt att ha handräckningsman för varje utbildad värnpliktig.

Tills vidare kan jag inskränka mig till att anföra detta i anledning av den av högerrepresentanterna väckta motionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande på den punkt, som nu föredragits, nämligen punkt 3.

Sedan finnes i samma utlåtande en punkt, där jag och några medreservanter anfört avvikande mening. Jag anhåller att få motivera den samtidigt. Den gäller avlöningen åt vissa underofficerare och furirer, som bli elever vid krigsskolan. Kungl. Maj:t har begärt, att om i särskilda fall en sådan man är särskilt duglig och han kommer in vid krigsskolan, men han har försörjningsplikt, skulle Kungl. Maj:t ha rätt att ge honom den avlöning som han eljest skulle uppburit som tjänst innehavare. Det förslaget har majoriteten i statsutskottet gått emot. Jag och några andra ledamöter tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag på den punkten. Det är så ofta tal om att man skall öppna vägen för dugliga och särskilt lämpliga personer, även om de stå i de lägsta graderna. Här föreligger nu ett tillfälle att ge ett handtag åt en sådan uppfattning. Det är därför vi reserverat oss i denna del. Jag får säga, att om jag skulle välja i detta fall mellan en yngling, som vore mycket förmögen men inte vidare lämplig, och en man, som vore både duglig och särskilt lämplig — även om han vore fattig, skulle jag välja den senare, även om jag å stats vägnar skulle nödgas ge honom den uppmuntran, som ligger i lön till honom under utbildningen, därför att han har försörjningsplikt.

Samtidigt med mitt yrkande om bifall till utskottets förslag beträffande punkt 3) tillåter jag mig alltså yrka bifall till den från utskottsförslaget avvikande mening, som innefattas i den nu nämnda reservationen på sid. 37 i betänkandet, den med nr 4 betecknad, vilket innebär, att ur motiveringen skall utgå det stycke, som börjar med orden: »Vidkommande förslaget» — — och som slutar med ordet — — »uttalat» på sid. 17 i utskottets utlåtande.

Herr Johansson, Carl: Herr talman! I den grupp av motioner, vilka i den nu föredragna punkten behandlats och av statsutskottet avstyrkts, förekommer också en motion, väckt i andra kammaren av herr Karl Bergström och i denna kammare av mig. I dessa två likalydande motioner hemställa vi, att riksdagen ville besluta, att musikpersonalen vid skånska kavalleriregementet måtte utökas från 8 till 12 man. Före 1925 års försvarsbesluts trädande i kraft voro som bekant tre kavalleriregementen förlagda till Skåne nämligen K. 5, K. 6 och K. 7. Genom nämnda års beslut i försvarsfrågan indrogs dessa tre regementen och ersattes av skånska kavalleriregementet med förläggning till Hälsingborg i stället för det där förut förlagda skånska husarregementet. Dessa tre indragna kavalleriregementen hade var sin musikkår och den sammanlagda musikpersonalen vid de tre regementena utgjorde 60 man. Skånska husarregementet hade en musikkår på 25 mans numerär, medan det nya skånska kavalleriregementet — i det närmaste av samma storlek som det förstnämnda — fått sin musikkår reducerad till allenast 8 man.

Av den förteckning, vilken som bilaga åtföljer motionen, framgår, att ingen ort med regementsförläggning har så ringa militär musikutrustning som förläggningen i Hälsingborg. Visserligen har skånska trängkåren i Hässleholm samma musiknumerär, men härvid är att märka, att denna kår icke fått sin musikkår reducerad genom försvarsbeslutet 1925.

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)

Statsutskottet har, såsom framgår av betänkandet, avstyrkt motionerna med följande knapphändiga motivering: »Utskottet anser icke tillräckliga skäl härför vara för handen för att kunna tillstyrka motionerna.»

Vid frågans behandling i statsutskottets plenum anförde emellertid första avdelningens ärade ordförande, att huvudskälet för avstyrkandet av motionen vore, att regementsmusiken skulle ha mindre betydelse i fråga om försvarets effektivitet, och att det därför kunde på denna punkt utan olägenhet sparas, ävensom att 1925 års försvarsbeslut icke utan starka skäl borde ändras.

Beträffande det första av dessa av honom nämnda skäl får jag säga, att det visserligen kan vara möjligt, att regementsmusiken icke har alltför stor betydelse för försvarets effektivitet. Men med hänsyn till musikens kulturella betydelse är det tämligen meningslöst att på sätt som här skett i så hög grad reducera en förut högt stående musikkår, att den blir urständsat att utföra något ordentligt i musikkväg. Med avseende å försvarsbeslutets upprätthållande tillåter jag mig erinra därom, att riksdagen under förra året beslöt utöka musikpersonalen vid militärförläggningen på Gotland, varför den av avdelningsordföranden omnämnda principen icke upprätthållits.

Jag tillåter mig vidare fästa uppmärksamheten på, att Kungl. Maj:t i sin proposition nr 50 vid 1925 års riksdag rörande försvarsväsendets ordnande i sitt förslag till organisation av armémusiken hänförde skånska kavalleriregementets musikkår till typ III, vilken upptog musikkårer om 12 man. Yrkandet i motionen sammanfaller således i denna del helt med försvarspropositionen av år 1925.

När jag i början av riksdagen väckte denna motion, var jag nog sangvinisk att hysa förhoppning om att riksdagen skulle befinnas benägen bifalla framställningen. Denna min förhoppning grundade jag på följande omständigheter: att yrkandet icke sträckte sig utöver vad Kungl. Maj:t föreslog år 1925 innebar beträffande musikkåren vid skånska kavalleriregementet; att ett bifall till motionen icke hade någon större ekonomisk räckvidd; att ifrågasvarande musikkår genom riksdagsbeslutet 1925 i allt för hög grad reducerats, samt att riksdagen kunde förväntas taga särskild hänsyn till det kulturella värde, regementsmusiken representerar.

Ehuru min förhoppning om bifall till motionen nu blivit betydligt mindre sedan statsutskottet med stor majoritet avstyrkt densamma, anhåller jag likväl, herr talman, att få framställa yrkandet, att näst sista stycket i utskottets motivering på sid. 17 skall utgå och ersättas med den motivering, som återfinnes på sid. 37 i utlåtandet i den av herrar Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen i fråga om utökning av musikpersonalen vid skånska kavalleriregementet, till vilken reservation jag yrkar bifall.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Vid olika tillfällen hava erinringar framställts mot, att medlemmar av riksdagen sökt åstadkomma förändringar i 1925 års försvarsordning och en av talarna i dag har även, churu mera i förbigående, berört samma synpunkt. Men om man ser på förhållandena, torde även ur denna synpunkt fog finnas för framställningar av sådant slag.

Då 1925 års försvarsproposition föredrogs i statsrådet, yttrade dåvarande statsministern bland annat: »Måttet av våra försvarsanstalter bör bestämmas med ledning av det yttre läget, bedömt sådant det är nu och för så lång tidsperiod framåt som med någon större grad av sannolikhet kan överskådas.» Det framgick även av sammanhanget, att han såsom en viktig faktor i det yttre läget inräknade Nationernas förbund och dess verksamhet, och därvid yttrade han, att Nationernas förbund inger »förhoppningar därom, att en internationell överenskommelse om nedrustning kommer till stånd». Dessa ytt-

randen tillsammans måste naturligtvis anses innebära, att en ändring av försvarsbeslutet av 1925 är berättigad, så snart de förutsättningar anses rubbade, på vilka beslutet vilar.

För min del kan jag icke finna annat än att läget i världen och särskilt i den del av världen, som närmast berör oss, nämligen länderna vid Östersjön, icke ändrats i den riktning, man väntade år 1925, vadan ej längre de förhållanden föreligga i detta avseende, vilka utgjorde grund för försvarsbeslutet.

Herr Johan Nilsson i Malmö hemställde visserligen nyss, om det vore nödvändigt att nu diskutera det militärpolitiska läget. Jag vill emellertid erinra om, att en ledamot av denna kammare, som tillhör herr Nilssons eget parti samt år 1925 var medlem av ministären, i dag för en vecka sedan yttrade följande: »Jag menar, att även om man inte kan påstå, att det råder krigstillstånd» — han talade om Litauen — »så råder det i alla fall ett tillstånd, som innebär ett permanent hot mot freden på denna plats i Europa», sålunda vid Östersjön. Jag vill även erinra om, att händelserna i Genève beträffande Nationernas förbund icke utvecklats på sådant sätt, att man kan anse, att en internationell överenskommelse om nedrustning i år, 1928, ligger i en närmare framtid än man ansåg sig hava anledning vänta 1925.

Jag förmenar således, att det är fullt berättigat, och i full överensstämmelse med förutsättningarna för 1925 års försvarsordning, att denna fråga nu bringas på tal, och jag ansluter mig i denna fråga till vad den förste ärade talaren yttrade.

Samme talare yttrade sig även om tvenne detaljfrågor. Angående dessa — det gällde stabspersonalen vid östra brigaden och infanteriregementenas organisation — vill jag erinra, att dessa intaga på sätt och vis en särställning. Beslutet om östra brigaden fattades nämligen icke i sammanhang med försvarsbeslutet år 1925, ehuru en dylik åtgärd omnämndes i motiveringen till det särskilda utskottets betänkande och i riksdagens skrivelse, utan först vid en senare riksdag. Sålunda kan man icke anse, att detta beslut utgör en integrerande del av själva försvarsbeslutet. Vad infanteriregementenas organisation beträffar, har redan den förste talaren erinrat om, att i Kungl. Maj:ts proposition år 1925 upptogs begränsad organisation för endast *ett* infanteriregemente, nämligen Västerbottens regemente, ett regemente, som icke ingick i arméfördelningsförband, under det att riksdagen antog denna förminskade organisation för ytterligare åtta infanteriregementen, vilka samtliga ingå i arméfördelningsförband, nämligen fyra i norra arméfördelningen, ett, Värmlands regemente, i västra arméfördelningen, och — såsom den förste talaren erinrade — icke mindre än tre i den södra arméfördelningen.

Nu veta vi alla, att kadren för dessa regementen liksom för arméns samtliga truppförband äro beräknade med hänsyn till behovet under de värnpliktigas första tjänstgöring, men i den mån härordningen börjar träda i kraft, måste man även tänka på, hur förhållandena ställa sig i krig.

Jag skall anhålla att få göra en kort jämförelse mellan staten för ett infanteriregemente med begränsad organisation och ett infanteriregemente efter en äldre organisation. Jag skall därvid förbigå 1914 års och i stället fästa mig vid 1901 års härordning.

Sedan 1901 ha förhållandena förändrats i olika avseenden. Å ena sidan har reservorganisationen utvecklats. Det har tillkommit en reservstat, åtminstone på papperet. Den s. k. reservofficersorganisationen har vunnit ganska aktningvärd styrka. Men å andra sidan har regementenas organisation vid krig svällt ut högst betydligt. Med kulsprutevapnets tillkomst och dess utveckling under världskriget framstår behovet av särskilda enheter för kulsprutevapnets betjäning. I intet land förutsattes härför mindre än ett kulsprutekompani för varje bataljon, d. v. s. tre för varje infanteriregemente.

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.*

(Forts.)

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

Vidare fordras en särskild organisation för det s. k. infanteriartilleriet, vare sig detta utgöres av kanoner eller såsom tills vidare hos oss av granatkastare, samt för pionjärtjänst. Man måste ock erinra sig, att signalorganisationen och kryptotjänsten vunnit mycket kraftig utveckling, och att även gas- och observationstjänsterna kräva särskilda organisationer under väl utbildade och skolade officerares ledning. Slutligen har det på grund av erfarenheterna från världskriget och det stora behovet av ersättningspersonal, särskilt befälspersonal, visat sig nödvändigt att giva depåerna vid regementena en långt kraftigare organisation än som ifrågasattes 1901. Ställer man samman dessa båda omständigheter, å ena sidan reservorganisationens förstärkande, å andra sidan hela organisationens utveckling och därav följande befälsbehov, och samvetsgrant söker tränga in i frågan, tror jag, att ingen kan komma till annat resultat, än att behovet av officerare, underofficerare och fast anställt underbefäl på aktiv stat för närvarande är *större* än man hade anledning anse år 1901. Jag skall, för att icke trötta kammaren, endast anföra siffrorna för officerarna. 1901 års härordning upptog för varje infanteriregemente med undantag av de två kustfästningsinfanteriregementena 47 officerare på aktiv stat. Vid de regementen, som äga begränsad organisation, är antalet officerare på aktiv stat icke större än 36; sålunda föreligger i den delen en minskning från 47 till 36, d. v. s. med 11, eller i det närmaste med en fjärdedel. Men icke nog härmed; vi ha nu erhållit ett självständigt flygvapen. Självständigheten hos flygvapnet är dock icke obetingad, utan vid krig är dess behov av officerare som flygplansförare, som befälhavare för patruller i synnerhet och som flygspanare så stort, att det till alldeles övervägande del måste fyllas genom kommenderingar från armén och från marinen. I 1925 års försvarsutskott angavs, att kommenderingarna av aktiva officerare eller av därmed jämförliga officerare från armén blev så stort, att de torde kunna uppgå ända till 10 för varje infanteriregemente. Således: av de 36 officerare, som finnas på aktiv stat i ett infanteriregemente med begränsad organisation, måste man skicka bort till flygvapnet ett stort antal, kanske ända till 10 vid mobilisering. Då man skall göra en jämförelse med 1901 års härordning, är det icke 47, som blivit reducerade till 36 utan, om 1925 års beslut får stå kvar, bliva de vid mobilisering reducerade till en vida lägre siffra. Det är sannolikt högst 30 av regementets aktiva officerare, som då stå till förfogande för arméns räkning. Med den maktpåliggande tjänst, som förutsättes för att sammanhålla ett infanteriregemente med modern organisation, blir, även om man icke tar hänsyn till den synnerligen korta utbildningstiden för de värnpliktiga, detta antal alldeles otillräckligt.

Jag anser sålunda, att denna framställning av motionärerna är mycket behjärtansvärd, och hemställer därför, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag i denna del.

Jag hade tänkt att endast ingå på denna fråga, men när herr Johan Nilsson i Malmö utsträckte sitt anförande även till en annan del av utskottsbetänkandet, skall jag dock endast i korthet yttra mig även i denna fråga. Det finns ingen regementschef vid armén, som icke önskar att vid rekryteringen av officerskåren erhålla de dugligaste, och på bedömandet inverkar icke aspirantens förmögenhetsförhållanden. Men jag vill tillika framhålla, att då det gäller att befordra underbefäl eller underofficerare till officerare, till fänrikar, gör man varken dem eller försvaret en tjänst, om man ordnar det så, att de vinna officersgrad först vid hög ålder. Det är tvärtom synnerligen viktigt, att man ordnar tjänstgöringsförhållandena så, att furirerna eller underofficerarna i fråga redan vid unga år bliva officerare, emedan i motsatt fall skillnaden i ålder, och uppfattning mellan dem och övriga officerare, blir så betydande, att sammansmältningen mellan dessa olika element för-

svåras. I försvarsutskottet tillät jag mig att tala för att man skulle främja detta syftemål genom att redan tidigt giva de ynglingar, vilka sökte volontäranställning i den s. k. militära mellanskolan, en humanitär utbildning, som kunde läggas till grund för deras framtida studier. På så sätt skulle en volontär kunna tidigare förvärva det kunskapsmått, vilket erfordrades för inträde i krigsskolan.

Jag är övertygad om, att avdelningens ärade ordförande kommer att yttra sig närmare i denna fråga, men jag ber kammaren beakta den av mig påpekade synpunkten, nämligen att alla åtgärder böra gå ut på, att de personer, varom här är fråga, redan vid unga år erhålla sin officersutbildning.

Jag anhåller att få yrka bifall till reservationen, även i de punkter jag senast berört.

Herr Nilsson, Nils Anton: Herr talman, mina herrar! I denna kammare liksom i medkammaren har en motion väckts av mig jämte några andra ledamöter av riksdagen om uppförande på vederbörlig stat av ett anslag såsom arvode till en föredragande i remonteringsärenden hos kavalleriinspektören. Utskottet har nära nog enhälligt avstyrkt denna vår framställning. I en reservation till det föreliggande utlåtandet har emellertid herr Holmgren i andra kammaren yrkat bifall till motionerna. Han har yrkat, att ett anslag av 9,300 kronor måtte ställas till förfogande, detta belopp i överensstämmelse med av Kungl. Maj:t senast fattade beslut angående arvodet.

Den motivering, som utskottet här förebringar, anser jag vara synnerligen svag. Det är väl självklart, att om denne föredragande är nödvändig, så är han detta i lika hög grad, om han skall vara föredragande hos kavalleriinspektören, som om han skall vara det i arméförvaltningens intendentsdepartement. Det säges nämligen i utlåtandet: »Utskottet, som inhämtat att en föredragande i dessa ärenden tillfälligt anställts under innevarande budgetår genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t, har med hänsyn till att i samband med utredningen rörande den centrala försvarsförvaltningen ifrågasatts att överflytta dessa ärenden från kavalleriinspektionen till arméförvaltningens intendentsdepartement funnit sig icke kunna föreslå, att å ifrågavarande stat upptages särskilt arvode för detta ändamål.»

Nu är det så, att remonteringschefen har arvode, dagtraktamente och reseersättningar, endast för de dagar, då han förrättar uppköp. Vi ha svårt att förstå, att den organisation av remonteringsstyrelsen, som vi hittills ha haft, icke även i det kommande skulle kunna vara tillfyllest. Med den organisation, som remonteringsstyrelsen hittills har haft, har remonteringschefen kunnat följa med arbetet på remontuppfödningens område synnerligen noggrant, och han har också genom sitt intresse för denna sak och genom sitt arbete för kavalleriets remontering varit synnerligen skickad för uppgiften såsom rådgivare åt uppfödarna. Jag tror, att den höga ståndpunkt, på vilken den svenska remontuppfödningen för närvarande står, i icke ringa mån är en frukt av detta intima samarbete mellan uppfödarna och remonteringsstyrelsen.

Nu har det förutsatts, att kavalleriinspektören skulle övertaga denna uppgift. Kavalleriinspektören säger emellertid i sin skrivelse den 19 december 1927 bl. a. följande: »I själva verket torde det eljest endast med största svårighet och på bekostnad av inspektörens egentliga, rent militära verksamhet vara möjligt för honom att handlägga den mångfald ärenden, som stå i samband med remonteringsverksamheten.» Och han relaterar därefter omfattningen av dessa ärenden. Därefter fortsätter han: »Vidare äro de med remonteringsverksamheten förenade göromålen och skriftväxlingen i regel av speciell facknatur och erfordra givetvis en första handläggning av person, som särskilt inriktat sig på och noggrant följer denna verksamhet i dess olika detaljer, ej

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

minst genom att personligen stå i kontakt med hästuppfödarna vid remontinköpen samt resor till de hästuppfödande orterna m. m.»

Det torde för var och en vara självklart, att en organisation, som omintetgör detta intima samarbete, särskilt nu efter den indragning, som kavalleriet i vårt land har varit utsatt för, och i betraktande av det prekära läge, som remontuppfödningen därigenom råkat i, torde medföra synnerligen bekymmersamma förhållanden. Det är ju givet, att denna angelägenhet är för hästuppfödarna av mycket stor betydelse. Alla åtgärder, som kunna vara ägnade att till det minsta möjliga nedbringa kassationsprocenten vid remontinköpen, äro ju ägnade att för hästuppfödarna höja räntabiliteten av deras verksamhet. Därav förstår man också betydelsen av den åtgärd, som vi här föreslå. I synnerhet framträder detta, när man betänker, att en sådan åtgärd givetvis också i mycket hög grad inverkar på vidmakthållandet av hästuppfödarnas intresse för denna gren av hästuppfödningen.

Jag kan därför inte förstå annat än att det är av mycket stor betydelse för vårt kavalleri, att det blir ordning i detta avseende, så att inte den post, varom vi motionerat, alltså bibehåller sin nuvarande rent provisoriska natur, varigenom hästuppfödaren ju icke kan ha på långt när samma nytta av samarbetet med den statliga myndigheten som hittills.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag anfört få yrka bifall till herr Holmgrens reservation.

Herr Widell: Herr talman! Jag kan inte finna, att vad herr Johan Nilsson i Malmö anförde emot mitt yttrande är av den natur, att jag behöver vidare ingå därpå. Jag tror, att vad jag har sagt nog kan stå kvar utan vidare. Jag skall då inskränka mig till att till behandling något upptaga en del speciella frågor, som sedan här hava varit uppe.

Herr Nilsson i Malmö yrkade bifall till en reservation beträffande utlånatets motivering. Det gäller här ett uttalande av försvarsministern till statsrådsprotokollet. Enligt detta uttalande skulle Kungl. Maj:t få bemyndigande att, i strid mot 1925 års beslut, medgiva, att underofficer eller furir, som var gift och kommenderades att genomgå krigsskolans officerskurs, därunder skulle kunna få behålla sin lön som underofficer eller furir. Detta har en stor majoritet inom statsutskottet gått emot, enär man ansett, att man icke kan medgiva ett sådant avsteg från det beslut, som fattades år 1925. Då man 1925 beslöt att underlätta — något hinder fanns ju inte heller förut — möjligheterna för underofficerare och underbefäl att genomgå krigsskolan och därigenom vinna befordran till officerare, var man samtidigt ense om, att det härvidlag var nödvändigt att bestämma, att under den tid, dessa personer lågo som elever vid krigsskolan, de icke skulle åtnjuta lön som underofficerare eller underbefäl, utan att de skulle ha samma avlöning som övriga officersaspiranter, med vilka de ju eljest voro jämställda.

Skälen till detta ståndpunktstagande voro, kan man säga, tre. För det första ansåg man olämpligt, att vissa elever vid krigsskolan hade lön, verklig lön, av staten, medan de lågo där som elever för sin egen utbildning, under det att andra endast hade avlöning såsom värnpliktiga. Det andra skälet var, att om man lät dessa elever åtnjuta lön, medan de lågo vid krigsskolan, komme de givetvis att för staten ställa sig betydligt dyrare såsom färdiga officerare än de, som hade gått den vanliga vägen, vilket man icke ansåg vara lämpligt. Det tredje och viktigaste skälet var, att om de här ifrågavarande eleverna finge behålla lönen, medan de voro vid krigsskolan, minskade man tillgången på befäl vid regementena; de togo en lön med sig från regementet till krigsskolan, och det fanns ingen möjlighet att ersätta dem vid regementena. Det blev vakanser, som icke kunde på något sätt fyllas. Man hade inga andra att sätta i stället.

Om de däremot finge avstå lönen, medan de lågo vid krigsskolan, kunde denna lön disponeras för tjänsternas uppehållande.

Nu har departementschefen ifrågasatt, icke att man skulle göra en principiell ändring härvidlag, utan endast att om det gällde en gift underofficer eller furir, skulle denne kunna få behålla lönen, enär det eljest skulle kunna bli omöjligt för honom att bevista officerskursen.

Herr Hammarskjöld har redan erinrat om att det ur alla synpunkter är önskvärt, att dessa underofficerare och furirer, som skola gå igenom krigsskolan, komma dit vid så unga år som möjligt. Man får sålunda utgå ifrån att det i regel är ogifta män, som komma dit.

Men därtill kommer, att det synes mig icke ur någon synpunkt vara önskvärt att särskilt uppmuntra gifta underofficerare och furirer att gå igenom krigsskolan. Det kan inte undgås, att gifta personer, som välja denna väg, komma att under hela sin följande officersbana få dragas med mycket stora ekonomiska svårigheter. Man får komma ihåg, att den lön, de få som fänrikar, kommer att i åtskilliga fall understiga den lön, de hade som underofficerare. Visserligen få de åtnjuta den lön, som de hade som underofficerare, när de bli förordnade till fänrikar, men endast för så vitt den icke överstiger fänriks slutlön, och det kan den i vissa fall komma att göra.

Jag fruktar för min del starkt, att om man går in för detta förslag, så kommer det icke bara, som jag redan har sökt att uppvisa, att förorsaka svårigheter beträffande fyllandet av befälsbehovet vid regementena, utan det kommer även principiellt att te sig olämpligt, att vid krigsskolan den ene går med lön och den andre utan. Men därtill kommer också, att ett bifall till ifrågavarande förslag antagligen kommer att leda till krav på en omreglering av lönerna i fänriks- och underlöjtnantsgraderna, därför att dessa löner absolut icke äro beräknade för gifta beställningshavare utan för ogifta.

I denna punkt ber jag alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets motivering oförändrad.

Vidare har herr Johansson i Hälsingborg yrkat bifall till sin motion om utökning av staten för musikkåren vid skånska kavalleriregementet. När 1925 års försvarsutskott behandlade frågan om musikens organisation, var utgångspunkten den, att man icke ansåg sig kunna tillstyrka större musikkårer än som ur militär synpunkt vore behövliga. Då man ansåg sig böra gå in för en våldsam nedskrivning av hela försvarsväsendet, måste man se till, att vad som blev kvar vore det ur militär synpunkt viktigaste, och då kunde det icke vara möjligt att bibehålla musiken i större utsträckning, än som var behöfligt med hänsyn till militära krav. Dessa militära krav ställa sig olika, när det gäller infanteriet och kavalleriet. För infanteriet föreligger behov av en musikkår, som kan spela marschmusik. Den skall kunna spela under marsch. För kavalleriet finnes intet sådant behov. Där föreligger närmast behov av signalblåsare, men för fyllande av detta behov är en musikkår på åtta man fullt tillräcklig. Den torde också vara tillräcklig för att därutöver kunna vid behov spela för truppens rekreation, dansmusik och sådant. Någon verklig symfonimusik kan naturligtvis inte ifrågakomma, men det har heller aldrig varit ifrågasatt.

I den mån en ökning av musikkårerna kan anses påkallad av rent musikaliska hänsyn — och jag vill för ingen del bestrida, att så kan vara fallet — bör kostnaden härför absolut icke bäras av fjärde huvudtiteln utan av den åttonde, och jag vill erinra om, att Kungl. Maj:t tillkallat sakkunniga för utredning av denna fråga. Om jag inte missminner mig, är överdirektör Sandler ordförande bland dessa.

Nu anför herr Johansson såsom ett precedensfall det beslut, som fattats av riksdagen om utökning av musikkåren vid Gotlands infanterikår. Men det be-

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

slutet kan icke betecknas som precedensfall härvidlag. Till att börja med gällde det där infanteri — samma krav måste ju ställas på musikkåren vid Gotlands infanterikår som på musikkåren vid ett infanteriregemente, ty om det är ett regemente eller en kår kan inte härvidlag spela så stor roll. Därtill åberopade statsutskottet, då det tillstyrkte den motion, som blivit väckt för gotlänningarnas del, uttryckligen, att det vore på grund av Gotlands avskilda och avlägsna läge, som man ansåg det särskilt viktigt att här få en något större musikkår.

Jag ber sålunda, herr talman, att i denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Slutligen har herr Nils Anton Nilsson yrkat bifall till en reservation, som avgivits av herr Holmgren beträffande anställande inom kavalleriinspektionen av en särskild föredragande för remonteringsärenden. Detta förslag har statsutskottet avstyrkt, och endast en av dess ledamöter, herr Holmgren, har reserverat sig. Detta beror icke på att statsutskottet skulle bestrida behovet av denna befattning. Statsutskottet har överhuvud taget icke ingått i prövning därav, och för min personliga del anser jag, att ett behov av denna föredragande verkligen föreligger. Jag tror, att han behövs. Men statsutskottet har avstyrkt förslaget av formella skäl. I slutet av förra året framlades ett betänkande av en sakkunnigeberedning för den centrala försvarsförvaltningens omorganisation. Enligt detta förslag skulle remonteringsärendena överflyttas från kavalleriinspektionen till arméförvaltningens intendentsdepartement. Hur det går med det förslaget, vet jag inte, men i varje fall lär man med anledning därav kunna motse en proposition till nästa riksdag. Om vi antaga, att beredningens förslag då går igenom, skulle man ha gjort denna ändring, som i motionen föreslås, för kavalleriinspektionen blott för ett enda budgetår, och redan nästa år skulle man nödgas ånyo företaga en ändring. Detta står i strid mot allt vedertaget förfaringssätt. När en sak är så oviss och ligger under utredning och man väntar beslut rörande densamma inom en mycket nära framtid, brukar man icke företaga någon ändring. Det är ju klart, att om behov föreligger av denna föredragande — och jag vill för min del inte alls bestrida, att ett sådant behov föreligger — så skall detta fyllas under tiden. Men det har fyllts hittills, och det kan fyllas även framgent antingen på det sätt, som hittills skett, nämligen så, att Kungl. Maj:t medgiver, att den officer, som hittills varit förordnad, fortfarande må förordnas mot åtnjutande av arvode från anslaget till extra utgifter, eller också på det sättet, att Kungl. Maj:t inkommanderar en officer på övergångsstat. Tyvärr är ju förhållandet det, att vi ha alldeles för många kavalleriofficerare på övergångsstat, och ingen tvekan torde råda därom, att det bland dem finns många, som äro mycket lämpliga att sköta om remonteringsväsendet. Jag är fullkomligt övertygad om, att det finns flera sådana personer än den, som nu närmast är ifrågasatt, vilka äro lämpliga för att fullgöra detta uppdrag. Det kommer inte att kosta någonting, om en sådan officer inkommanderas.

Om man nu skulle gå in för reservationen, tror jag i alla fall, att man icke bör besluta i överensstämmelse med reservantens hemställan, därför att vid alla de arvodesbefattningar, som äro inrättade på grund av 1925 års härorganisation — och denna arvodesbefattning får väl anses likställd med dem — har man visserligen tagit upp befattningarna på staten men satt ett streck i kolumnen för arvode, därför att man har förutsatt, att befattningarna tills vidare skola uppehållas av personal på övergångsstat, som inkommanderas. Det borde nog även här ske på detta sätt, så att man sålunda icke i detta fall sätter ut ett arvode på 9,300 kronor. Jag kan inte finna, att det här föreligger tillräckliga skäl för att förfara annorlunda än i andra fall.

I alla händelser kan jag för min del icke finna, att det står i överensstäm-

melse med god, hittills tillämpad praxis, att, då man står inför en möjlighet till organisationsändring, man redan nu tar ståndpunkt till saken i viss riktning, utan jag tror, att under det kommande budgetåret bör denna sak ordnas provisoriskt på samma sätt som det har skett under det nu förflutna budgetåret.

Jag ber därför, herr talman, att i denna punkt få ansluta mig till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet **Rosén**: Herr talman! Jag ber att få säga några ord i fråga om den framställning, som gjorts av Kungl. Maj:t rörande avlöning åt underofficerare och underbefäl, som vinna inträde vid krigsskolan. Det finns inom underbefälskåren många synnerligen dugande och intelligenta män, som skulle göra försvaret en stor tjänst, om de kunde bli beförade till officerare. Detta torde, vad det lider, komma att visa sig av resultatet vid arméns underofficersskolor, vilket såvitt man hittills kunnat bedöma, kommer att bli mycket gott.

Frågan om dessa personers avlöningsförhållanden under vistelsen vid krigsskolan kom upp i höstas vid behandlingen av ett ärende inom försvarsdepartementet. En furir vid Skånska trängkåren hade begärt att vinna inträde vid krigsskolan. Denne man var 31 år gammal och hade 11 års militärtjänstgöring. Han hade vid 27 års ålder avlagt realskoleexamen med mycket vackra betyg och ägnade sig sedan åt självstudier samt reste en dag upp till Stockholm och anhöll hos rektorn vid arméns underofficersskolor att få undergå provning. Huruvida han hade erforderliga kunskaper i de ämnen, som äro föreskrivna för studentexamen vid arméns underofficersskolor. En sådan privat provning anordnades också av rektorn med biträde av tre lärare vid arméns underofficersskolor, och jag tror, att det betyg, som utfärdades, kan äga intresse för kamraren. Denne furir fick i modersmålet: för uppsatsen med beröm godkänd, i den muntliga provningen med utmärkt beröm godkänd; i engelska: för översättningen med utmärkt beröm godkänd, i den muntliga provningen berömlig; i historia berömlig; i matematik: för det matematiska arbetet berömlig och i den muntliga provningen med utmärkt beröm godkänd. Jag har haft att handlägga en mängd sådana ärenden från personer, som vilja ha dispens och dylikt, och jag får säga, att det är ytterst sällsynt, att man får se maken till de betyg, som denne furir hade.

Han fick sin vilja fram och började på krigsskolan. Så kom hans avlöningsfråga upp. Han hade under tiden blivit sergeant i kåren med förordnande på sergeantsbeställning, sålunda med sergeants lön. Sedan han kommit till krigsskolan fick han veta, att han skulle få endast den högsta värnpliktslönen, d. v. s. en krona om dagen. Han hemställde då att få behålla sin lön. Detta kunde på grund av riksdagens uttalande 1925, som herr Widell nyss berört, icke bifallas. Han måste sålunda gå med värnpliktigs avlöning på Karlberg. Jag måste då göra den reflexionen: huru skulle det hava gått, om denne man varit gift eller haft försörjningsskyldighet emot någon anhörig. Han hade givetvis då måst lämna Karlberg och återgå till sin beställning vid truppförbandet. Bland de 240 eleverna vid arméns underofficersskolor finnas ett antal av 20—30, som äro gifta. Det torde knappast bli möjligt för någon av dem att fortsätta på Karlberg, i fall han avlägger studentexamen under något av de närmaste åren, om avlöningsbestämmelsen kvarstår oförändrad. Herr C. G. Hammarskjöld framhöll, att det givetvis är en olägenhet, att de, som ha gått vägen från menige man upp i underbefälsgraderna, bli officerare vid tämligen hög ålder, 30 år och till och med något däröver. Ja, givetvis är det en olägenhet i konkurrensen, en olägenhet, som dock mest drabbar dem själva, men jag vet, att dessa personer ha den uppfattningen, att det dock är bättre för dem att få sluta som kap-

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.

(Forts.)

tener vid 50 år än som fanjunkare, och jag förmodar, att herr Hammarskjöld ej kan förneka, att detta är riktigt. I olikhet med herr Hammarskjöld anser jag emellertid, att man gör försvaret en stor tjänst, om man går med på den framställning, som gjorts, och som ju ej avser, att alla skola få behålla furirs av andra klass lön, utan att det skulle bli en prövning i varje fall, så att endast den, som är gift eller eljest försörjningsskyldig, skulle få furirs lön. I övriga fall, såsom i det av mig berörda, vilket gav anledning till frågans upptagande, skulle vederbörande ej få denna lön utan endast värnpliktigs avlöning. De vanliga officersaspiranterna, som taga sin studentexamen vid 18—19 års ålder och komma in vid Karlberg, kosta ju också staten en hel del genom sin utbildning till sin studentexamen. Motsvarande kostnad finnes ej i samma utsträckning för dessa, som gå den andra vägen. Därtill kommer ju också, att de unga studenter, som bli officersaspiranter, icke äro gifta. Det kan således knappast bli fråga om några konsekvenser åt det hållet.

Jag hoppas, att kammaren måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, som även vunnit anslutning av nio reservanter.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag föranledes till ett par ord av herr Widells yttrande, att han ansåg det vara ett för stort avsteg från 1925 års beslut att bifalla vad vår reservation innebär, nämligen att underofficerare eller furir, som blir elev vid krigsskolan, skulle ha lön, i fall han hade försörjningsplikt. Genom statsrådets yttrande har det ytterligare belysts, att det i själva verket endast skulle förekomma i undantagsfall. Jag tillät mig anföra, att det var särskilda fall, som skulle prövas vart och ett för sig, och vi ha genom statsrådets yttrande nu ytterligare fått bestyrkt detta. Det förefaller mig, som om det skulle vara riktigt, att riksdagen verkligen beaktade dessa undantag, där det gäller personer, som visa sig vara särskilt lämpliga. Jag har alltså ingen anledning att göra annat yrkande i den punkten än det jag gjorde nyss nämligen om bifall till reservationen.

Vidare har herr Johansson från Hälsingborg yttrat sig över sin motion och ansett, att det vore rimligt att bifalla det förslag om musikkårens ökning från 8 till 12 man, som motionen avser. Jag tycker också, att det kan anses rimligt. Jag får säga, att när jag i försvarsrevisionen på sin tid gick med på detta, så var det ej utan tvekan. Det var just den sidan, som ansåg, att man beskar försvaret för starkt, som fordrade, att man skulle gå ganska hårdhänt fram i fråga om militärmusiken — ja, i en del fall enligt min mening alltför hårdhänt. Vi blevo emellertid aldrig färdiga med att avgiva en särskild reservation, som herr Kvarnzelius och jag hade tänkt att göra, men vi hade starka sympatier för att göra dessa kårer något större än vad som nu blev fallet. Jag har bara velat lämna den upplysningen och säga, att jag nu ej kan gå med på den ökning, som är föreslagen här, och det helt enkelt av principiella skäl. Jag kan överhuvud taget ej vara med om att utvidga 1925 års försvarsorganisation, och alltså nödgas jag, även om detta kan anses vara en bagatell, som sagt ur principiella skäl yrka avslag på motionen i fråga. Det har varit tal om att, om man bara kunde få in utgifterna på en annan del av budgeten, ekklesiastikdepartementets huvudtitel, skulle man ej anse sig hava något emot, att man toge hand om den beskurna musikorganisationen. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen i detta samband, att den kommitté, som har denna fråga om hand, måtte lösa den på ett för vårt lands musikliv gagnande sätt. Jag tror, att om ett förslag kommer fram i den riktningen, att utgifterna läggas på en annan huvudtitel, skall det vara möjligt att tillgodose musiklivet, som så många hava önskat, ehuru vi under fjärde huvudtiteln icke och inom den nuvarande organisationen kunna gå längre än vad som har skett.

Häri instämde herr *Asplund*.

Herr **Pauli**: Herr talman! När den siste ärade talaren förklarade, att han visserligen ansåg, att det i herr Johanssons motion framställda önskemålet om en utökning av kavallerimusiken i Hälsingborg vore rimligt, men att han ej kunde gå med på det av principiella skäl, så förefaller mig detta hans ståndpunktstagande icke riktigt konsekvent. Han hade i första delen av samma anförande förordat en annan vid detta utlåtande fogad reservation, vari det just är fråga om ett litet avsteg från 1925 års beslut. Om han anser sig — som jag tycker med full rätt — hava skäl att av reella orsaker göra detta lilla avsteg i ena fallet, så borde han ju också kunna göra det i det andra. Man kan naturligtvis draga upp en formell gräns och säga, att i ena fallet gäller det ett utökande av organisationen, medan i det andra fallet det bara är fråga om en viss höjning av utgiftssiffran, men detta förefaller mig som sagt vara en något formalistisk synpunkt.

Jag tycker, att vi i denna sak ej skulle behöva avvakta resultatet av en kanske rätt långvarig utredning. Det är visserligen sant, som herr Widell framhöll, att, då man velat hålla sig strängt till vad de militära kraven kunna motivera, man har gjort den skillnaden mellan musiken vid kavalleriregementena och vid infanteriregementena, att vid kavalleriregementena ej behöves någon marschmusik, utan att man där kan nöja sig med signalblåsare. Men å andra sidan har det dock medgivits från olika håll, och det tror jag ej någon vill bestrida, att militärmusiken bredvid det rent militära syftet sedan lång tid tillbaka i vårt land även har fyllt ett viktigt allmänskulturellt ändamål. Nu säger man, att om man vill beakta denna sida av saken, så skall man ej belasta den fjärde huvudtiteln med större anslag härför, utan man bör knacka på hos ecklesiastikdepartementet. Även detta tyckes mig vara ett alldeles för formalistiskt betraktelsesätt.

När det nu gäller Hälsingborg, så bör man observera att de övriga städer, där det förlagts kavalleriregementen med musikkårer på endast 8 man, dock därjämte även fått infanteriregementen, vilket har till följd, att dessa städer sammanlagt få en betydligt större musikkår. Hälsingborg har icke något sådant infanteriregemente och har därigenom faktiskt kommit i en ur musiksynpunkt mycket beklaglig särställning, då det nu endast återstår 8 man av den musikpersonal på 60 man, som ursprungligen hörde till de tre regementen, vilka sammanslagits till Skånska kavalleriregementet i Hälsingborg. Man kan ju ej undra på, att de stackars hälsingborgarna tycka, att det är en bra kraftig reducering, och med hänsyn till den viktiga roll, som denna musikkår spelar även för de civila musikintressena i staden, tycker jag, att kammaren skulle kunna sträcka sig till denna lilla ökning utan att hållas tillbaka av de formella och principiella synpunkter, som herrar Johan Nilsson och Widell ha framfört.

Jag vill också framhålla, att medan en sådan här liten sak icke kan spela någon stor roll ur budgetsynpunkt, så kan den i alla fall spela en ganska stor roll, när det gäller den psykologiska verkan, som reformens genomförande har ute i orterna. Jag misstänker, att i Hälsingborg det kanske inte är utan sin betydelse för uppfattningen av försvarsreformen i övrigt, om man får de här fyra musikanterna. Det kan ju låta orimligt, men jag undrar, om ej människorna ofta äro så funtade, att sådana här bagateller ha en betydligt större effekt än man kan vänta sig att de rätteligen borde ha.

Med hänsyn till vad jag nu har anført, ber jag att få vädja till kammaren att bifalla den av herr Kvarnzelius m. fl. i ärendet avgivna reservationen.

Herr **Hellberg**: Herr talman! I den nu föreliggande frågan vill det förefalla mig, som om jag skulle kunnat ansluta mig, om än med något annan motivering, till det yrkande, som framställdes från högersidan — 1926, medan

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

däremot vad som från samma sida nu yrkas inte synes mig stå i god överensstämmelse med det förstnämnda yrkandet, som, enligt vad det nu refereras i partiets egen motion, gick ut på en allsidig utredning rörande vårt lands försvarsanstalter, »upptagande försvarsproblemet till behandling i hela dess vidd». Vad som nu har yrkats är ju en hel del detaljer och dessutom en utredning av väsentligt mindre omfång.

Redan under försvarsfrågans behandling vid 1924 och 1925 års riksdagar framhölls särskilt i utskottet från vänstersidan såväl av borgerliga som av socialdemokrater, att efter tillkomsten av luftvapnet och de kemiska förstörelsemedlen hade krigföringen kommit in i ett alldeles nytt skede. Denna uppfattning vann dock inte någon egentlig anklang på den andra sidan, men sedermera har ju från de mest auktoritativa militära håll bestyrkts, att denna uppfattning är riktig, och även i slutet av högerns motion för i år givas också ganska vittgående erkännanden åt densamma. Och om de civiliserade staterna, närmast då i Europa, skulle visa sig behäftade med en sådan beklaglig brist på förstånd och självbevarelsesdrift att de, i stället för att anstränga alla sina krafter för att trygga och befästa freden, skulle än en gång giva sig in i ett likadant försök, som det vi bevittnade för en tio, tolv år sedan, att med våld förgöra varandra, då är det nog ganska visst, att kriget alls inte skulle vidare komma att börjas på det gamla sättet genom en sammandrabbning av väpnade fronter vid gränserna, utan det skulle med luftarmador föras in direkt över alla gränser, in över landen mot alla centrala punkter och in över den civila befolkningen. Denna nya krigföring tror jag man är skyldig att räkna med såsom den avgjort sannolika därför, att den går fram på det minsta motståndets väg, och det är inte försvarligt att sluta ögonen och inbilla sig, att det där inte är så farligt.

Men det är väl uppenbart för oss allesamman, förmodar jag, att vårt nuvarande försvar ingalunda är skickat att möta ett anfall av detta slag. I huvudsak kvarstår det, måste man säga, på den gamla ståndpunkten före världskriget. Nu skulle man kunna invända, att det ju i stort sett är samma förhållande även i andra länder: även dessas försvar har ju inte undergått någon kapitalförändring. Men man måste naturligtvis både hos oss och på andra håll räkna med den mänskliga trögheten, som i detta fall blir den militära trögheten — vi kunna nog inte förneka, att en sådan förekommer. Militärer äro liksom andra yrkesutövare mer eller mindre begränsade av sitt eget yrke. De gå upp i sitt vapenslags intressen av både andlig och materiell art. Men jag tror dock det kan påvisas, att i olika länder pågår en rörelse för en anpassning efter modernare förhållandena i fråga om försvarsväsendet, och framför allt finnes det nog i den allmänna opinionen numera en ganska stark strömning för detta, och även inom våra egna militära kretsar har, efter vad man meddelat mig, på senare tiden förmärkts, att en sådan rörelse börjat med styrka göra sig gällande.

Jag tror således, att man måste upptaga hela försvarsfrågan på nytt till en förutsättningslös utredning ända från grunden. Jag tror, att man aldrig kan förbise, att det nuvarande militära läget, som det har talats om en del här, nödvändiggör en sådan revision på nytt. Och jag tror, att detta är ganska angeläget. Jag tror, att det inte är välbetänkt, inte försvarligt, att låta denna sak anstå och slå sig till ro.

Nu har utskottet uttryckt sitt förtroende för regeringen så till vida som det sagt, att därest en utredning kan anses erforderlig, så bör denna vara beroende på Kungl. Maj:ts initiativ. Detta är vänstersidans mening inom utskottet, och jag kan naturligtvis för min del såsom tillhörande samma sida i partiavseende inte på något sätt misstyycka, att utskottsmajoriteten på så sätt har givit regeringen ett förtroendevotum. Men nog kan man giva en regering ett förtroende-

votum, uttala sin tillit till dess goda vilja, utan att avstå från att själv yttra en vilja i saken. Det är denna övedrivna blygsamhet hos utskottet, som jag inte tycker är riktigt tillfredsställande. För min del skulle jag som sagt hava önskat, att det här i stället hade sagts ifrån ganska bestämt, att tiden nu är inne för en sådan ny, till grunden gående utredning, som högern talade om för två år sedan.

Så som saken nu ligger, har jag inte just möjlighet att göra något yrkande. Om jag finge fatta punkten III) i reservationen, som berör utredningen, så, att den avsåge en sådan utredning, som jag nu har talat om, så skulle jag vara benägen för att rösta för den; men dess avfattning gör det rätt så svårt att tränga in min uppfattning i den. Där talas om en utredning rörande »åtgärder för höjande av försvarsberedskapen» — det är ju någonting betydligt mera inskränkt. Jag skall således tillåta mig att för min ringa del, men med hänvisning till sakens stora vikt, uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, av vilken regering Kungl. Maj:t än företrädes, så snart som möjligt måtte finna det påkallat att föranstalta om en sådan utredning, som jag här har antytt.

I detta anförande instämde herr *Alkman*.

Herr Trygger: Motionärerna ha ju anledning att vara tacksamma mot reservanterna för deras hemställan med anledning av vår motion, och jag får jämväl uttala min tacksamhet mot dem, som talat för denna reservation, ty de ha gjort det på det mest sakkunniga sätt och, såvitt jag förstår, framfört alla de skäl, som tala för reservanternas hemställan. För min del skall jag icke söka lägga något ytterligare till vad de angående de speciella punkterna uttalat. Jag skall i stället be att få övergå till frågan om det nuvarande militärpolitiska läget.

Herr Johan Nilsson i Malmö gjorde gällande, att här stå två meningar mot varandra. Den ena, den som motionärerna hysa, är den, att det politiska läget alltså är allvarligt, och den andra uppfattningen är den, som mynnade ut i 1925 års beslut. Det förvånar mig visserligen ej, att man i denna punkt har olika meningar, men vad som däremot förefaller mig märkvärdigt är, att de herrar, som anse det nuvarande militärpolitiska läget icke vara allvarligt, ej beaktat, att man överallt i världen med undantag av de tre nordiska staterna anser — att döma av regeringarnas och representationernas handlingar — detta läge vara av den art, att man måste på ett effektivt sätt tillgodose sitt försvar. Och jag vill påpeka, att frågan gäller ej bara den eventualiteten, att det skulle kunna bli en situation, däri vi invecklades i krig, utan det kan ju gälla en situation, däri vår neutralitet skulle kunna komma i fara. Då är det minst lika viktigt, att vi ha någon makt att ställa bakom vår uttalade förklaring, att vi vilja stå utanför striden.

Att emellertid de, som drivit igenom 1925 års härordning, dock i själva verket icke äro så säkra, som det kunde synas, därom, att det utrikespolitiska läget icke är oroväckande, det torde man kunna antaga på grund därav, att de för sin reducering av våra försvarskrafter åberopat ett annat skäl, ett skäl som framställts rent av såsom ett huvudskäl, nämligen att Sverige bör gå i spetsen för nedrustning och giva ett lysande exempel inför all världen, att vi vore beredda att successivt avrusta. Detta skäl kan väl icke nu längre av dem, som framställde det, tillerkännas någon betydelse. Vårt ädla föredöme har ej följts av några andra stater, och det enda, som står kvar av denna vackra gest, är, att vi själva hava minskat vår försvarsberedskap, medan överallt i världen staterna — med de undantag, som jag nämnde — stå fullt rustade att i händelse av krig försvara sin självständighet och i händelse av försök att kränka deras neutralitet skydda densamma.

Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)

Den siste ärade talaren gjorde gällande mot motionärernas förslag, att de hade övergivit den ståndpunkt, som de hade intagit 1926, då de begärde en allsidig utredning rörande vårt lands behov av försvarsanstalter, och han anförde vägande skäl till förmån för en sådan utredning. Jag behöver inte säga, att jag för min del ej skulle önska något högre än att en sådan utredning komme till stånd. Men förslaget därom blev förkastat av riksdagen, och då är det väl rätt naturligt, att när man ej får allt vad man skulle önska, man i alla fall försöker få *något*. Det är detta, som har skett genom den motion, som i år blivit framlagd. Nu skulle man ju visserligen kunna säga: varför bråkar man? Riksdagen förkastade de motioner, som framkommo i fjol och 1926. Varför kan man då inte sluta med detta eviga motionerande? Det ställer ju bara till förgävelse. Resultatet blir detsamma. Och därom kunna vi ju ej vara i något tvivel att i dag kommer ingalunda reservanternas förslag att vare sig i denna eller den andra kammaren godkännas utan i stället utskottets hemställan. Ja, varför bråka vi? Vi bråka icke, utan det är i känslan av vårt ansvar, som vi hava framlagt dessa motioner. Sedermera är det naturligtvis riksdagens och vars och ens inom riksdagen sak att fatta sitt beslut, men då också med den känsla av ansvar, som åligger honom, ifall han förkastar det förslag till förbättring, hur anspråkslöst det än må vara, som från vår sida har framställts.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Widell m. fl. avgivna reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten förekommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o), av herr *Widell*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom m. fl. vid punkten avgivna reservationen, med den rättelse i sista stycket å sid. 35 i det tryckta utlåtandet, att närmast efter ordet »officer» tillades orden »fortifikations-officer, en pensionerad underofficer»; 3:o), av herr *Johansson, Carl*, att kammaren skulle, med godkännande av den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen beträffande frågan om ökning av musikpersonalen vid Skånska kavalleriregementet, i övrigt bifalla vad utskottet hemställt; samt 4:o), av herr *Nilsson, Nils Anton*, att kammaren skulle, med godkännande av den av herr Holmgren vid punkten avgivna reservationen, såvitt den rörde frågan om arvode till en föredragande i remonteringsärenden hos kavalleriinspektören, i övrigt antaga det förslag, som innefattades i herr Widells m. fl. reservation med den av herr Widell under överläggningen påyrkade rättelsen. Därjämte hade framställts ett särskilt yrkande beträffande utskottets motivering, i vad den avsåge frågan om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan, till vilket sistnämnda yrkande herr talmannen ville återkomma efteråt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt de under 1:o)—4:o) här ovan upptagna yrkandena och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de med 2:o)—4:o) här ovan betecknade yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Widells yrkande.

Herr *Johansson, Carl*, äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 3:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående avdelningen C punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 114 antager bifall till herr Widells yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Carl Johanssons yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville fösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 114 avdelningen C punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen med den av herr Widell under överläggningen påyrkade rättelsen.

Sedan voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 53.

Vidkommande utskottets motivering, i vad den avågse frågan om avlöningen för vissa elever vid krigsskolan, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att det stycke å sid. 17, som började med orden »Vidkommande förslaget» och slutade med »uttalat», skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle, med godkännande av den av herr Kvarnzeliuss m. fl. därom avgivna reservationen, besluta, att nämnda stycke skulle ur motiveringen utgå.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering i denna del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Om ändrad organisation av vissa regementen m. m.
(Forts.)

*Om ändrad
organisation
av vissa
regementen
m. m.
(Forts.)*

Den, som beträffande motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 114 avdelningen C punkten 3 godkänner det stycke, som å sid. 17 börjar med orden »Vidkommande förslaget till stat» och slutar med »uttalat», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att nämnda stycke skall ur motiveringen utgå.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet förtättande kl. 8 e. m.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
befrämjande
av den andliga
vården
vid armén.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning i fråga om anslaget till befrämjande av den andliga vården vid armén.

I den till riksdagen den 4 januari 1928 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1928—1929 hade Kungl. Maj:tt under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att upptaga ordinarie reservationsanslaget till befrämjande av den andliga vården vid armén med oförändrat belopp, 50,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet yttrat:

»Utskottet har icke ansett sig böra ifrågasätta någon förändring beträffande förevarande anslag, men vill beträffande fördelningen av medlen uttala, att för utövande av andlig vård vid armén genom prästmän i svenska kyrkan en större andel än som anvisats för ändamålet genom kungl. brevet den 9 december 1927 bör beviljas samt att dessa medel böra ställas till truppförbandschefernas förfogande.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie reservationsanslaget till befrämjande av den andliga vården vid armén med oförändrat belopp, 50,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Kvarnzelius, Carlsson* i Gävle och *Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»Utskottet — — — förevarande anslag.

Utskottet hemställer alltså.»

Herr statsrådet **Rosén**: Frågan om fördelningen av anslaget till den andliga vården vid armén har varit ganska besvärlig på grund av de stridiga meningar, som råda inom de kretsar, som skola omhänderhava denna vård. Det sätt, varpå anslaget slutligen fördelades, har också rönt både klander och er-

kännande. Till min förvåning fann jag, att en avsevärd majoritet inom statsutskottet hade ställt sig på deras sida, som äro missnöjda.

Utskottet uttalar, att en större del av anslaget, än som anvisats genom det kungl. brevet av den 9 december 1927, bör beviljas för utövande av andlig vård vid armén genom prästmän i svenska kyrkan, samt att dessa medel böra ställas till truppförbandschefernas förfogande. Detta uttalande kan jag ej fatta på annat sätt, än att utskottet ogillat den fördelning av medlen, som skett. Jag nödgas för min del bestämt hävda den uppfattningen, att riksdagens direktiv blivit i detta avseende följda.

1925 års förslag till försvarets ordnande upptog regementspastorernas avskaffande utom beträffande Karlsborg och Boden, där garnionspastorer skulle finnas. Det väcktes fyra motioner, av vilka två vunno försvarsutskottets beaktande, medan de andra två lämnades å sido. Den ena gick ut på att till centralstyrelsen för förbundet Soldaternas vänner skulle lämnas 50,000 kronor i och för förbundets arbete för de värnpliktigas religiösa och etiska vård. Den andra, som väcktes av herr Bergqvist i denna kammare, gick ut på regementspastorernas bibehållande, alternativt att 50,000 kronor skulle anslås för att efter vederbörande militärmyndigheters samt domkapitlens och svenska kyrkans diakonistyrelses hörande användas till bestridande av pastoralvården inom armén.

Försvarsutskottet biträdde Kungl. Maj:ts förslag om regementspastorernas avskaffande. Beträffande de båda av mig omnämnda motionerna yttrade försvarsutskottet, att 50,000 kronor årligen borde ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att efter vederbörande myndigheters hörande användas dels, där så befunes lämpligast, för bestridande av pastoralvård inom armén, dels för de värnpliktigas andliga vård i övrigt, utövad genom förbundet Soldaternas vänner eller eljest. Detta förslag bifölls av riksdagen. I anledning av detta beslut anmodades arméförvaltningens civila departement att avge yttrande. Departementet anförde, att det ville synas, som om riksdagen avsett, att anslaget icke borde fördelas efter en viss allmän schablon utan efter prövning i varje särskilt fall. Riksdagens uttalande, att anslaget borde användas till pastoralvård, där så befunes lämpligast, gäve anledning till antagandet, ytttrade departementet, att en undersökning från dess sida förutsattes, huruvida i det enskilda fallet den andliga vården vid truppförbandet bäst främjades genom anslag till pastoralvård eller genom anslag till soldathem eller liknande verksamhet. Då civila departementet förklarade sig sakna möjlighet att anställa en sådan undersökning, anslöt sig departementet till det från flera håll framkomna förslaget, att en utredning genom särskilda sakkunniga komme till stånd, innan en mera definitiv ordning för anslagets disposition fastställdes.

Enligt arméförvaltningens samtidigt avgivna förslag verkställdes en fördelning av medlen för första halvåret, varjämte tillsattes sakkunniga, som skulle utreda frågan. Dessa sakkunniga bestodo av en regementspastor och en representant för förbundet Soldaternas vänner samt professor Johan Bergman som ordförande.

De sakkunniga föreslogo anställandet av militärpastorer vid samtliga truppförband. Vid varje truppförband ville de ha ett slags andligt soldatråd, som skulle handhava själavården under ledning av vederbörande militärbefäl. Särskilt utsedda personer och frivilliga krafter, som organiserats för ändamålet, skulle anlitas. Till och med vid de förlägningsplatser för samvetsömma värnpliktiga, som finnas, ville de sakkunniga, att den andliga vården skulle ordnas, fastän ju där nästan varenda man själv är pastor. Kungl. Maj:t skulle vidare enligt sakkunnigeförslaget utse en centralstyrelse för den andliga vården vid armén, vilken styrelse skulle bestå av en officer eller förutvarande officer, en präst i statskyrkan, en representant för den frivilliga andliga verksamheten

*Anslag till
befrämjande
av den andliga
vården
vid armén.
(Forts.)*

Anslag till
befrämjande
av den andliga
vården
vid armén.
(Forts.)

samt två andra sakkunniga personer. Det skulle bli ett slags militärt domkapitel. Denna centralstyrelse skulle ha överinseendet över den andliga vården, företaga resor o. s. v. Vidare föreslogos åtskilliga andra bestämmelser. Bland annat skulle vid truppförbanden utses lämpliga värnpliktiga att biträda militärpastorerna i deras verksamhet, och dessutom skulle man försöka uppnå medverkan med andra inom truppförbanden tillgängliga krafter, och dessa militärer, som prästerna skulle få till sin hjälp, skulle få lättnad i sin militära tjänstgöring. Nog skulle det ha blivit andlig vård, om det förslaget gått igenom!

Sedan riksdagen avskaffat regementspastorerna, ville de sakkunniga sålunda införa militärpastorer och för övrigt byråkratisera den andliga vården. Då detta icke stod i någon som helst överensstämmelse med riksdagens direktiv, är det naturligt, att ett dylikt förslag ej kunde följas. Jag fann för min del riktigare att taga hänsyn till riksdagens uttalande, som enligt min mening på ett rätt sätt tolkats av arméförvaltningens civila departement.

För att nu få en så vitt möjligt rättvis fördelning av medlen till stånd, infortrade jag uppgifter om förefintliga soldathem ävensom från varje soldathem fullständiga redogörelser för deras verksamhet. Sådana uppgifter hade nämligen *icke* införskaffats av de sakkunniga. Sedan detta material bearbetats, verkställdes en fördelning av medlen, därvid först vissa belopp beräknades för den andliga vården vid krigsskolan och de truppförband, där soldathem icke finnas. Dessa belopp skulle för halvåret uppgå till 4,185 kronor. Vidare upptogs ett belopp av 4,000 kronor för halvåret såsom bidrag till centralstyrelsen för förbundet Soldaternas vänner. Slutligen skulle återstoden fördelas på soldathemmen. Därvid togs hänsyn till antalet truppförband på varje plats, truppförbandens storlek, omfattningen av soldathemmens verksamhet och soldathemmens ekonomi. Ett belopp av 17,000 kronor skulle för halvåret tillkomma soldathemmen såsom understöd för deras verksamhet.

Nu har det gjorts gällande, att den frikyrkliga verksamheten härigenom blivit gynnad och att statskyrkliga intressen blivit tillbakasatta. Gör man sig mödan att studera handlingarna i målet, skall det framgå, att denna uppfattning är oriktig. Den kan emellertid vara förklarlig, då det är en gängse tro, att hela denna soldathemmens verksamhet är ledd av den frikyrkliga rörelsen. Soldathemmen kunna indelas i tre grupper: de, som stå under frikyrklig ledning, de, som stå under statskyrklig ledning, och de, som stå under regementets egen ledning. Då de sistnämnda, regementenas egna soldathem, alltid ledas, utom av militärer, av präster i statskyrkan, torde dessa böra hänföras till de statskyrkliga.

Av de infortrade uppgifterna framgår, att 13 soldathem antingen äro truppförbandens egna eller stå under statskyrklig ledning. 17 stå under frikyrklig ledning. Räknar man ut, hur stor del av anslaget som tillfallit vardera riktningen, blir resultatet följande: de truppförband, som icke ha soldathem, och de, som ha soldathem på statskyrklig grund, ha för nu löpande halvår fått ett anslag av 11,000 kronor, och till de hem, vilkas verksamhet står på frikyrklig grund, utgår ett anslag av 14,000 kronor. Till denna sista grupp har jag då hänfört exempelvis soldathemmet i Stockholm, ehuru även detta har statskyrkomän i ledningen. I sistnämnda belopp ingå jämväl de 4,000 kronor, som tillfallit centralstyrelsen för förbundet Soldaternas vänner. Då Soldaternas vänner bedriver den mest omfattande rörelsen och har de flesta soldathemmen, är det icke riktigt att påstå, att detta förbunds verksamhet särskilt gynnats. Jag har försökt såvitt möjligt att ställa kyrkan mitt i byn.

Jag skall tillåta mig att göra ett par axplock ur berättelserna om soldathemmens verksamhet. I Boden finnas två soldathem: Konung Oscar II:s paviljong, som ledes av garnisonspastorn, och Svenska missionsförbundets soldathem. I det statskyrkliga soldathemmet hölls enligt sista årsberättelsen en an-

daktsstund två gånger i veckan samt under året ett tiotal populärvetenskapliga föreläsningar och föredrag. I missionsförbundets soldathem hölls i regel fyra möten i veckan samt dessutom föredrag, samkväm och fester. Det statskyrkliga soldathemmets inkomster uppgingo till 11,600 kronor, därav 3,200 kronor i gåvor — jag tror, det var kollekter — och utgifterna uppgingo till 7,200 kronor. Mer än 4,000 kronor av årets inkomster placerades i bank. Missionsförbundets soldathem hade i inkomster omkring 23,200 kronor och ungefär lika mycket i utgifter eller tre gånger större än vid det statskyrkliga soldathemmet. Behållningen på denna stora inkomst av över 23,000 kronor uppgick allenast till 18 kronor och 78 öre. Nog förefaller det mig, som om det frikyrkliga soldathemmet i detta fall intresserat sig mycket mer för de värnpliktiga, än det statskyrkliga soldathemmet synes ha gjort. Det statskyrkliga soldathemmet får dock nu ett anslag på 700 kronor, det frikyrkliga 1,000 kronor. Förhållandet var dessförinnan omvänt.

Ett annat exempel: vid Hälsinge regemente finnes ett soldathem. Styrelsen utgöres av en representant för regementschefen, två ledamöter, utsedda av sällskapet De värnpliktigas vänner i Gävleborgs län, samt en ledamot, utsedd av vardera av de båda Ansgariiföreningarna i Gästrikland och Hälsingland. d. v. s. distriktsorganisationer inom Svenska missionsförbundet, om man riktigt underrättat mig. Det kan vara av intresse att höra ett par axplock ur stadgarna för detta soldathem, som ledes även av frikyrkliga.

»Regementets soldathem skall användas för verksamhet till främjande av manskapets gudsfrukta, sedlighet och nykterhet, stärkande av en god fosterländsk kamratanda, befordrande av nyttiga kunskaper och sund förströelse, samt i möjligaste mån göras hemtrevligt och inbjudande.

Föredrag, möten och förevisningar m. m., som direkt eller indirekt motverka eller neutralisera de i föregående paragraf angivna syften, få icke förekomma. Likaledes är all politisk agitation i tal eller skrift i soldathemmet förbjuden.

Den religiösa verksamheten inom soldathemmet skall vara osekterisk och enande, varför vid inom soldathemmet anordnade andaktstunder parti- och lärostrider ej må förekomma, utan skall förkunnelsen kärleksfullt rikta sig till krigsmännens hjärtan och samveten i syfte att vara dem till andlig väckelse, hjälp och ledning samt till vidmakthållande och stärkande av religiöst liv bland manskapet i allmänhet.»

Jag hyser den uppfattningen, att en soldathemsverksamhet, som ledes efter dessa och liknande grundsatser, är av betydligt större värde, än om man följer utskottet och anvisar medel till prästmän, som hålla andaktstunder, till vilka manskapet i regel kommenderas. Jag har i detta fall också någon egen erfarenhet. Från min militärtjänstgöring i Göteborg för 34 år sedan minnes jag mycket väl det soldathem, som där fanns och som leddes av dåvarande kaptenen, numera översten Claes Bratt. Jag skulle tro, att det var ett av de första i landet. Det var ett efter nuvarande förhållanden mycket anspråkslöst soldathem, men trots att det var synnerligen trångt, var det mycket talrikt besökt, och det var en tillflyktsort för manskapet, som allesammans satte mycket stort värde på. Jag har sett ett stort antal, jag kan säga det största antalet soldathem, som finnas i landet, och jag kan vitsorda, att de så gott som undantagslöst skötas på ett utmärkt sätt och väl äro förtjänta av statens stöd. Soldathemmen ha också varit tacksamma för de små bidrag, som lämnats dem, men centralstyrelsen för Soldaternas vänner är däremot missnöjd, ty denna styrelse vill ha hand om hela det belopp, som kan avses för den frikyrkliga soldathemsverksamheten. Av dessa medel hade förbundsstyrelsen avsett att använda 8,000 kronor till avlöning åt en sekreterare. När något skall uträttas i landet, måste det, som bekant, finnas en byrå i Stockholm med sekreterare! Återstoden av medlen skulle användas till bestridande av kostnader för utsändande

*Anslag till
befrämjande
av den andliga
värden
vid armén.
(Forts.)*

*Anslag till
befrämjande
av den andliga
vården
vid armén.
(Forts.)*

av soldatmissionärer till truppförbanden, och reseplanerna för dessa soldatmissionärer skulle utarbetas i Stockholm. Det har inträffat — enligt vad soldathemsföreståndare ha meddelat mig — att när dessa missionärer anlant till en plats i enlighet med sin resplan och stannat där den föreskrivna tiden, regementet just då varit ute på övningar, så att icke något folk kunnat vara närvarande vid de utlysta föredragen. Därefter har missionären givit sig iväg till en annan plats, där kanske samma historia upprepats. Jag tror, att det är förnuftigare, att soldathemmen och deras ledning själva få bestyra denna sak och att den icke skötes från någon byrå i Stockholm.

Föreståndaren för soldathemmet i Karlskrona, en framstående kommunalman — jag tror han till och med är stadsfullmäktiges ordförande — och före detta regementspastor, herr Collén, meddelar i sin berättelse rörande verksamheten vid soldathemmet där — jag skall icke trötta med flera exempel — följande: »Soldathemsföreståndaren» — det är denne f. d. regementspastor Collén — »håller större delen av året söndagligen gudstjänster, vilka varit förlagda dels till regementets lokaler dels ock till soldathemmet. Även hava aftonandaktsstunder — särskilt under vinterhalvåret — ofta hållits. Allmänbildande föredrag med religiöst, etiskt och fosterländskt innehåll hava under de gångna 10 åren hållits 2 å 3 gånger i månaden. Under sista tiden hava dock huvudsakligen anordnats kamratliga samkväm 2 å 3 gånger i veckan med god musikalisk underhållning under föreståndarens eller föreståndarinnans tillsyn.» Denna f. d. regementspastor och soldathemsföreståndare skriver vidare: »Föreningen och dess styrelse vilja under innerlig önskan om att soldathemmet jämväl i framtiden må bli till välsignelse för de unga krigsmän, som söka sig dit, innesluta sig i välvillig åtanke vid fördelning av det av riksdagen beviljade anslag till befrämjande av den andliga vården vid armén.» Ja, nu kan man ju fråga, vad det skulle tjäna till att taga en, två eller tre hundralappar av de fyra hundralappar, som tilldelats detta soldathem, för att truppförbandschefen skulle bli i tillfälle att anordna föredrag av prästmän i svenska statskyrkan. Jag kan inte förstå det.

Någon motion, vari påyrkas ändring i Kungl. Maj:ts förslag, har icke väckts vid denna riksdag. Utan att frågan således på något sätt utretts har ett förslag framkastats i statsutskottet och vunnit majoritet, ett förslag, som strider emot riksdagens av försvarsutskottet utarbetade direktiv rörande anslagets användning!

Ett sådant förfarande kan jag för min del icke finna vara lämpligt, och det torde, dess bättre, icke heller vara så vanligt, att statsutskottet handlar på det sättet. Jag hoppas för min del, att första kammaren måtte biträda Kungl. Maj:ts förslag, som sammanfaller med reservationen.

Herr Bergqvist: Vad herr statsrådet mot slutet av sitt anförande yttrade tycktes innebära en admonition till statsutskottet, men jag måste hävda, att det har varit statsutskottets rätt att göra det uttalande, det gjort, och för den sakens skulle behöfve icke någon motion vara väckt.

Herr statsrådet har också här sökt utspela de kyrkliga och frikyrkliga mot varandra. Jag tror icke, att man bör rycka in denna synpunkt i diskussionen. Det har åtminstone icke, såvitt jag vet, varit utskottets mening, att så skulle ske, utan man har sett fullt sakligt på frågan.

Herr statsrådet gör gällande, att den fördelning, som skett, är gjord i fullständig överensstämmelse med de direktiv, som riksdagen gav år 1925. Jag tillåter mig sätta ett litet frågetecken för detta påstående. Vid fördelningen har man nämligen utgått ifrån den grundsatsen, att överallt, där vid truppförband finnes ett soldathem, ingen pastoralvård skall förekomma. Var åter-

finnes något direktiv ifrån riksdagens sida, som antyder att man skall följa den regeln? Det är en regel, som Kungl. Maj:t själv uppställt men som jag icke kan se äger någon som helst grund i de uttalanden, riksdagen gjort. Det kan mycket väl hända, att det kan behövas pastoralvård även vid ett truppförband, där ett soldathem finnes. Soldathemmen äro av ganska olika beskaffenhet, och det är icke uteslutet, att deras verksamhet på många håll behöver kompletteras med vad som i min motion år 1925 kallades för pastoralvård.

Nu säger herr statsrådet, att enligt hans bestämda uppfattning anslaget gör betydligt större nytta, om det gives till soldathemmen än om det gives till en verksamhet, som utövas av prästmän. Jag anser det vara förhastat att fälla ett sådant generellt omdöme. Det finns soldathem, som utöva synnerligen välgörande och vittomfattande verksamhet inom truppförbanden; det finns andra soldathem, som icke ha samma förmåga. Det kan hända, att det på ett ställe är av större värde att ge anslag till soldathem, men på ett annat ställe återigen av större värde att ge anslaget till pastoralvård. Den saken, anser jag, bör i varje särskilt fall undersökas.

Vad nu beträffar pastoralvården, kan ju detta begrepp fattas i en trängre bemärkelse, så att pastoralvård omfattar endast predikningar och möjligen enskilda samtal med de värnpliktiga. För att emellertid detta trånga begrepp inte skulle stå hindrande i vägen för en ändring av fördelningen har i utskottsutlåtandet införts begreppet »andlig vård», och därvid har man tänkt icke bara på att det skall hållas gudstjänster och utövas s. k. enskild själavård, utan också på att det skall förekomma föredrag av mera allmänt, religiöst och kulturellt innehåll. Jag tror, att dessa föredrag kunna vara av ganska stor betydelse, och jag vet också, att de kunna omfattas med mycket stort intresse av de värnpliktiga, utan att dessa behöva vara kommenderade dit. Jag har själv varit med vid dylika tillställningar uppe i Boden, då anslutningen ifrån de värnpliktigas sida varit mycket stor.

Vidare har man att märka, att en prästman, som verkar på detta område, kan göra det i större omfattning än ett soldathem. I soldathemmet sitter man och väntar på att de värnpliktiga skola komma dit. Prästmannen kan gå omkring ibland de värnpliktiga och intressera dem för de ting, vilka han vill befrämja, nämligen för sedliga och religiösa frågor. Han kan vidare på ett annat sätt intressera allmänheten för de värnpliktiga än ett soldathem kan. Jag underkänner ingalunda soldathemmens verksamhet, och jag vill icke heller uttala något klander över herr statsrådets sätt att dela ut pengarna, men jag tror i alla fall inte, att det sättet står i full överensstämmelse med riksdagens direktiv, sådana de gävos i försvarsutskottets utlåtande år 1925, vilket uttalande av herr statsrådet här citerats.

Jag skulle också vilja påpeka en annan sak. Utskottet år 1925 sade, att Kungl. Maj:t skall »efter vederbörande myndigheters hörande» fördela medlen. Jag har alltid tänkt mig, att bland dessa myndigheter skulle finnas någon av dem, som omnämndes i min motion år 1925, och när utskottet säger »vederbörande myndigheter», måste detta väl hänföra sig till de myndigheter, som då omnämndes. Men inte ha t. ex. domkapitlet fått tillfälle att yttra sig över den fördelning, om vilken vi här tala.

Beträffande fördelningen emellan soldathemmen, undrar jag också, om icke centralstyrelsen för förbundet Soldaternas vänner måste anses ha närmare kontakt med soldathemmen än Kungl. Maj:t och därför bättre skulle kunna bedöma, hur medlen böra fördelas mellan soldathemmen, än Kungl. Maj:t kan göra. Jag tror det vore nyttigt, om större belopp av det, som skall tillfalla soldathemmen, ställdes till centralstyrelsens förfogande, ty — även om ingen kan betvivla Kungl. Maj:ts ärliga vilja att fördela rättvist — är det klart, att den korporation, som särskilt har till uppgift att syssla med soldathemsverksam-

*Anslag till
befrämjande
av den andliga
vården
vid armén.
(Forts.)*

*Anslag till
befrämjande
av den andliga
värden
vid armén.*
(Forts.)

heten, bättre skall känna var behovet är störst och var pengarna kunna göra den största nyttan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlsson, Carl: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har, enligt mitt förmenande, på ett så klart och övertygande sätt utvecklat denna fråga, att jag icke behöver yttra många ord i densamma. Alla äro vi väl överens om att dessa soldathem ha varit till stor nytta och välsignelse för de värnpliktiga. Vi äro också överens om att alla dessa, som bidragit till soldathemmen och deras verksamhet under de gångna åren, utfört en samhällsgagnande gärning.

Jag måste emellertid nu säga, att de medel, som stå till förfogande, äro otillräckliga, i all synnerhet om man tänker på, att beloppet skall fördelas på över 30 platser. Jag tror sålunda, att det icke skulle vara någon nytta med att ytterligare splittra detta anslag, vilket statsutskottet nu gått in för. I fall herr Bergqvist vill ha en förändring till stånd, synes det naturligaste sättet därför vara att till nästa års riksdag komma in med en motion, i vilken han lämnar en utförlig redogörelse för dels hur verksamheten skall bedrivas och dels hur medlen skola användas. För min del tror jag, herr talman, att så, som verksamheten nu är utövad vid de soldathem, som finnas vid nästan alla regementen, fylla dessa hem verkligen de krav, som man för närvarande kan ställa på en dylik verksamhet. Det skulle icke bidraga till att uppmuntra dem, som nedlagt ett energiskt arbete på denna verksamhet, om riksdagen nu skulle börja att knappa in på anslagen, utan det skulle snarare bidraga till motsatsen.

I likhet med biskop Bergqvist tror jag, att detta är ett område, där vi icke skola spela ut skilda intressen emot varandra; det är ett område, där alla borde kunna mötas och där målet för alla också borde vara det gemensamma, att försöka göra det så drägligt och bra som möjligt för de värnpliktiga under den tid de fullgöra sin fosterländska gärning, och ur dessa synpunkter ber jag få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som innefattas i den reservation, som är afgiven av herr Karnzelius jämte två andra ledamöter av statsutskottet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motiveringen, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Carlsson, Carl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 115 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Anslag till befrämjande av den andliga vården vid armén.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till sjöförsvaret.

Anslag till de värnpliktigas avlöning.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 420,000 kronor, med 32,000 till 452,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar Nilsson i Malmö, Walles, Asplund, Johansson i Hälsingborg, Pauli, Anderson i Råstock, Rydén, Carlsson-Frosteryd, Törnkvist i Karlskrona, Kristensson i Göteborg och Ward, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 420,000 kronor, med 1,000 kronor till 421,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Såsom kammaren behagade uppmärksamma, föreligga här reservationer vid varje punkt av utlåtandet. Det beror på att vi i sista punkten avgivit en reservation om förändringar, som gör, att man måste konsekvent genomföra vissa minskningar av anslagen i de övriga punkterna.

Denna olikhet beror på att vi reservanter icke kunnat godkänna Kungl. Maj:ts förslag att årligen uttaga 500 värnpliktiga till arbete vid flottans varv. Vi anse nämligen, att det till rent varvsarbete icke bör användas värnpliktiga. Civil arbetskraft anse vi för arbete av denna beskaffenhet bli både bättre och billigare. Vi ha emellertid, för att det skall finnas medel tillgängliga för anställande av civil arbetskraft, under punkt 7 upptagit ett anslag av 200,000 kronor för ändamålet.

Man bör således undvika att i onödan uttaga värnpliktiga. De värnpliktiga ha det ju ofta så ställt, att de vid återkomsten från värnpliktstjänstgöringen bli arbetslösa. Den värnpliktige har kanske måst lämna en plats, som han sedan icke får igen. Många gånger ha arbetsgivarna den meningen, att man icke kan låta en plats stå öppen för en person, som är borta för värnpliktstjänstgöring. Detta gör, att den värnpliktige vid återkomsten blir arbetslös.

Jag anser emellertid, att vårt förslag icke behöver motiveras utförligare, då det med civil arbetskraft avses att lämna ett för staten mera gynnsamt arbetsresultat än med värnpliktiga som arbetare vid varvet. Jag ber att i korthet få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr Widell: Herr talman! Jag skall följa den föregående ärade talarens exempel och fatta mig mycket kort. Jag skall endast i en punkt ingå på vad han yttrade.

Han förklarade, att reservanterna ha tillstyrkt ett belopp av 200,000 kronor för att möjliggöra anställande av civil arbetskraft vid varven i stället för de

*Anslag till de
värnpliktigas
avlönning.*
(Forts.)

500 värnpliktiga, som reservanterna icke vilja vara med om att inkalla. Med anledning därav vill jag erinra om, att vad reservanterna gjort är, att de föreslagit en minskning med 10,000 kronor av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet på 6.5 miljoner kronor för flottans underhåll. Om reservanternas förslag bifalles, får man sålunda 10,000 kronor mindre i penningar för flottans underhåll, och därtill kommer, att man icke får de 500 värnpliktiga av ersättningsreserven, som Kungl. Maj:t föreslår. Resultatet blir naturligtvis, att det blir omöjligt att få ett tillfredsställande underhåll av flottan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Det är riktigt, som den siste ärade talaren säger, att vi minskat anslaget under punkt 7:o, rörande underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. Detta beror därpå, att vi i år liksom i fjol gå fram med yrkande om minskning. Vi ha i år tagit upp den kostnad, som beräknades i 1925 års försvarsbeslut, och lagt till den uteblivna minskning, som ansågs komma på prisfall. Intet prisfall har inträffat, och därför ha vi, såsom synes på sid. 13 i utlåtandet, tagit upp den beräknade kostnaden jämte tillägg i anledning av uteblivet prisfall med 5,800,000 kronor. Vi ha upptagit kostnaden för reparation av pansarskeppet Oscar II med 230,000 kronor, merkostnaden i anledning av att förenkling i varvens organisation icke hunnit fullt genomföras med 235,000 kronor samt vissa sjukvårdskostnader med 25,000 kronor. Hade vi icke behövt upptaga 200,000 kronor till civil arbetskraft i stället för de värnpliktiga, skulle denna summa på 6,490,000 kronor ha stannat vid det belopp, som angives längre upp i utlåtandet, nämligen 6,290,000 kronor.

Jag ber, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Östergren: Herr talman! Det är ganska svårt att fatta, huru dessa 500 värnpliktiga, som här äro föreslagna till tjänstgöring vid varven, skola kunna fylla den uppgift, som det talas om, att de skola få sig ålagd. Det är ju i stort sett yrkesmässigt arbete, som de skola utföra vid maskinens uppläggning och dylikt samt vid fartygs utrustning.

Det anses, att det skulle bli en viss ekonomisk besparing därigenom, att civil arbetskraft icke skulle tagas i anspråk för dessa arbeten. Det torde vid en närmare beräkning visa sig, att så icke blir förhållandet. När man ser, vad kostnaden för dessa värnpliktiga skulle gå till per dag — enligt den beräkning, som har visats och som är upptagen i reservationen, skulle det bli 2 kronor 28 öre per dag till var och en av dessa värnpliktiga — finner man, att det blir ganska ansevärda summor årligen. Man kan väl heller icke tänka sig, att dessa 500 värnpliktiga kunna gå där i flock utan befäl. Jag är icke heller övertygad om, att det arbetsbefäl, som nu finnes, skulle kunna övertaga även dessa 500 värnpliktiga och leda dem i deras arbete, utan jag tror, att det skulle behövas ytterligare utgifter för befäl över dessa 500 man. Det blir sålunda enligt mitt förmenande ganska ansevärda kostnader.

Den civila arbetsstyrka, som dessa värnpliktiga skulle ersätta, beräknas ju uppgå till 75 å 85 man. Denna arbetsstyrka, tror jag, skulle vara till mycket säkrare gagn vid detta arbetes utförande än dessa 21-åriga värnpliktiga kunna vara. Man finge då en säker arbetsstyrka, som vore inarbetad i sina olika uppgifter och visste, hur arbetet skulle utföras, varemot dessa värnpliktiga på den korta tid, som varje årsklass är inkallad, icke kunna bli insatta i arbetet eller få någon verklig yrkesskicklighet på det område, det här gäller.

Jag vill under sådana förhållanden yrka bifall till den vid detta stycke fogade reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till de värnpliktigas avlöning.
(Forts.)

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö och herr *Östergren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 116 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 2.

I denna punkt hade utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt, att riksdagen måtte minska ordinarie förslagsanslaget till förplägnad, nu 2,522,000 kronor, med 75,000 kronor till 2,447,000 kronor.

Anslag till förplägnad.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallen*, *Asplund*, *Johansson* i Hälsingborg, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Ward* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie förslagsanslaget till förplägnad, nu 2,522,000 kronor, med 128,300 kronor till 2,393,700 kronor.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Med åberopande av vad jag förut yttrat ber jag att få yrka bifall till den vid ärendet fogade reservationen.

Herr *Widell*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag
till beklädnad.*

Punkten 3.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till beklädnad, nu 1,141,000 kronor, med 56,000 kronor till 1,197,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Asplund*, *Johansson* i Hälsingborg, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Ward*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till beklädnad, nu 1,141,000 kronor, med 21,900 kronor, till 1,162,900 kronor.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Widell**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt föreliggande yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
kasernutred-
ning m. m.*

Punkten 4.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till kasern- och förplägnadsutredning samt sängservis m. m., nu 146,700 kronor, med 6,900 kronor till 153,600 kronor.

Herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Asplund*, *Johansson* i Hälsingborg, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Ward* hade enligt avgiven reservation ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kasern- och förplägnadsutredning samt sängservis m. m., nu 146,700 kronor, med 500 kronor till 146,200 kronor.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Widell**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu företragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie reservationsanslaget till sjukvård för marinen med oförändrat belopp, 180,300 kronor.

*Anslag till
sjukvård
för marinen.*

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Asplund Johansson* i Hälsingborg, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Ward*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till sjukvård för marinen, nu 180,300 kronor, med 3,100 kronor till 177,200 kronor.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widell: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 7.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m. med oförändrat belopp, 6,500,000 kronor.

*Anslag till
underhåll av
flottans fartyg
m. m.*

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Asplund*, *Johansson* i Hälsingborg, *Pauli*, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Carlsson-Frosterud*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Kristensson* i Göteborg och *Ward* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader m. m., nu 6,500,000 kronor, med 10,000 kronor till 6,490,000 kronor.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av vissa framställningar rörande anslag till flygvapnet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 118, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående landsarkiv för Norrland m. m. dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för lantmäterikontor för Jämtlands län ävensom två i anledning av förstnämnda proposition väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 16 mars 1928 dagtecknad proposition, nr 212, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att dels till utförande av specialritningar till en byggnad, avseende ett till Härnösand förlagt landsarkiv för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor; dels ock — under förutsättning att Östersunds stad utan ersättning såväl för ändamålet uppläte lämplig tomt som ombesörjde framdragande till tomtgränsen av vatten-, avlopps- och belysningsledningar — besluta, att för ett till Östersund förlagt länsarkiv för Jämtlands län skulle i samband med anordnande av lokaler för lantmäterikontoret i nämnda län uppföras en nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med företedda, av byggnadsstyrelsen uppgjorda ritningar, ävensom för detta ändamål bevilja ett anslag av 162,500 kronor samt därav för budgetåret 1928—1929 såsom extra reservationsanslag anvisa ett belopp av 144,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 302) av herr *D. Hansén* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 480) av herr *E. Hage* m. fl., i vilka motioner hemställes, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 212, i vad i nämnda proposition påyrkades åtgärder för åstadkommande av ett för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län gemensamt landsarkiv, dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda och för riksdagen framlägga förslag till ett sådant ordnande av arkivfrågan för Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, att en arkivdepå inrättas i vart och ett av nämnda län.

Vidare hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 16 mars 1928 avlåten proposition, nr 184, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att för nybyggnad för lantmäterikontoret i Jämtlands län för budgetåret 1928—1929 anvisa ett extra reservationsanslag av 162,500 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts propositioner nr 212 och 184 samt med avslag å herr Hanséns m. fl. och herr Hages m. fl. berörda motioner (I: 302 och II: 480)

a) till utförande av specialritningar till en byggnad, avseende ett till Härnösand förlagt landsarkiv för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län för budgetåret 1928—1929 under åttonde huvudtiteln bevilja ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor;

b) — under förutsättning att Östersunds stad utan ersättning såväl för ändamålet uppläte lämplig tomt som ombesörjde framdragande till tomtgränsen av vatten-, avlopps-, gas- och belysningsledningar samt erforderlig vägförbindelse, som på stadens bekostnad skulle hållas i fullt trafikabelt skick — för uppförande av i huvudsaklig överensstämmelse med företedda, av byggnadsstyrelsen uppgjorda ritningar, av en nybyggnad inrymmande lokaler dels för ett till Östersund förlagt länsarkiv för Jämtlands län, dels ock för lantmäterikontoret i samma län, bevilja ett anslag av 325,000 kronor; samt därav för budgetåret 1928—1929 såsom extra reservationsanslag anvisa under sjätte

huvudtiteln ett belopp av 162,500 kronor; och under åttonde huvudtiteln ett belopp av 144,000 kronor.

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Bergqvist, Asplund, Hansén, Wiklund* och *Jansson* i Falun, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition,
- b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning angående arkivfrågan för Norrland i syfte att utröna, huruvida icke de kostnader, som av Kungl. Maj:t beräknats för inrättande av arkivdepåer i de norrländska länen, kunde nedbringas och arkivfrågan lösas på ett för de två nordligaste länen gynnsammare sätt.

Herr Hansén: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition till lösande av arkivfrågan för Norrland har med hänsyn till sin innebörd utgjort en besvikelse för befolkningen i de två nordligaste länen. Som bekant hade man ursprungligen tänkt sig, att hela Norrlands arkivbestånd skulle samlas i ett landsarkiv i Uppsala. Emellertid fann man rätt snart, att mängden av arkivalier var för stor, och att utrymmet icke tillät detta, varjämte för det vidsträckta Norrland behöfdes andra utvägar för att tillgodose berättigade krav på detta område.

Man tänkte sig då, att man skulle anlägga ett arkiv för Norrland. I och med att frågan lades på denna bog, uppstod en intensiv strid mellan städerna Härnösand och Östersund om platsen för det norrländska arkivet. Sedermera fullföljdes utredningar i syfte att undersöka möjligheterna att anlägga s. k. länsdepåer. Resultatet av dessa utredningar har nu blivit, att Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen, att man skall inrätta ett landsarkiv i Härnösand för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län samt en länsdepå enbart för Jämtlands län.

Jag ber att i detta sammanhang få konstatera, att Kungl. Maj:t skattat åt två diametralt motsatta principer, å ena sidan centralisation, då det gällt arkivet i Härnösand, och å andra sidan decentralisation, då det gällt att anlägga en särskild arkivdepå för Jämtland. Det är så mycket märkligare, att Kungl. Maj:t gått in för denna senare princip utan att beakta, att skälen avgjort voro så mycket starkare för att denna princip hade anlagts, då det gällt Norrbottens och Västerbottens län. Den sammanlagda folkmängden i de två nordligaste länen är ju som bekant omkring 400,000 mot 136,500 i Jämtlands län, varjämte den väldiga areal, som de två nordligaste länen omspanner, givetvis är ett ytterligare skäl i samma riktning.

Man talar, då det gäller Jämtland, om de särskilda kulturella förhållanden, som där råda, vilka särskilt skulle göra det berättigat att förlägga ett arkiv där enbart för Jämtland. Men det lär väl icke kunna bestridas, att Norr- och Västerbottens län till sin kulturella struktur äro av lika säregen art som Jämtland.

Den nu föreslagna lösningen har väckt ett stort och allmänt missnöje uppe i Norrbottens och Västerbottens län. Det är helt naturligt, att länens representanter känt sig skyldiga att i riksdagen motionsvis framföra befolkningens synpunkter i denna fråga. Till länens representanter ha också inkommit utlåtanden från hembygdsföreningarna i Norr- och Västerbottens län, vilka utlåtanden tala sitt tydliga språk rörande missnöjet med den föreslagna lösningen.

Sålunda påpekar hembygdsföreningen i Norrbottens län, att den finner den föreslagna lösningen fullkomligt otillfredsställande. Den stryker under, att hembygdsforskningen i Norrbottens län genom hembygdsföreningen är i liv-

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

lig verksamhet. Föreningen har företagit vidlyftiga forskningar, vilka skett i samförstånd med Nordiska museet och understötts av bl. a. Luossavaara—Kirunavaara aktiebolag.

Man betonar vidare, att, om arkivalierna förvarades i Härnösand, avståndet i många fall skulle verka som ett oöverstigligt hinder för den forskningshåg, som kärleken till hembygden väckt till liv bland befolkningens bredare lager. »Blotta tillvaron», säger hembygdsföreningen, »i hemorten av ett gammalt kyrkoarkiv eller av härads-, socken- och byakistor med deras ofta rika innehåll av skatter för den sökande stimulerar till fördjupande av den forskning, som till en början väglets enbart av sägner och historier, ärvda genom generationer. Såsom ett talande exempel härutinnan bör uppmärksammas den av kyrkoherden i Nederluleå pastorat Albert Nordberg utarbetade skildring av Luleå sockens historia från 1300-talet till våra dagar, för vars befordrande till trycket Kungl. Maj:t nyligen beviljat föreningen ett bidrag av 1,500 kronor. Arbetet, som kommer att omfatta omkring 700 trycksidor, är säkerligen att betrakta såsom en av de mera betydande sockenbeskrivningar, som över huvud sett dagen i Sverige, och bildar för vår landsända epok i bygdeforskningen. Man kan också förvänta, att intresset för hembygdens historia kommer att genom denna skildring i hög grad befordras inom länet i allmänhet. Härav inses lätt, att ifrågavarande, på mångåriga undersökningar grundade, av en enskild man utan någon som helst ekonomisk gottgörelse utarbetade skildring äger en räckvidd vida utöver den skildrade socknens intresse att få sin historia klarlagd.» Men föreningen konstaterar också, att »med största sannolikhet hade arbetet aldrig kommit till stånd, så framt de arkivalier, på vilka detsamma grundats, funnits förvarade exempelvis i Härnösand».

Denna synpunkt anser hembygdsföreningen »vara av den vikt, att åt densamma bör tillmätas nästan avgörande betydelse. Om Norrbottens och måhända även Västerbottens läns äldsta och äldre källskrifter komma att föras till Härnösand, berövar man landsändans egna söner de ekonomiska förutsättningarna att tillfredsställa sin forskningshåg. Forskning av denna art är tyvärr redan under nuvarande förhållanden i de flesta fall icke allenast lämnad utan ekonomiskt vederlag utan även förenad med personliga ekonomiska uppoffringar, för att icke nämna all tidsspillan.»

Vidare säger föreningen, »att den ingalunda vill underkänna betydelsen av att få de arkivalier, varom här är fråga, samlade i ett landsarkiv, där de just genom att samtliga vara tillgängliga skulle för någon eller några möjliggöra mera enhetliga eller mera omfattande studier. Denna synpunkt bör emellertid enligt föreningens bestämda åsikt underordnas den ännu viktigare: angelägenheten att bereda tillfällen för landsändan att själv bringa i dagen de skatter, den gömmer. Föreningen tillåter sig härutinnan livligt biträda den av statsrådet Rosén till statsrådsprotokollet uttalade särskilda mening, i vilken han gör gällande, att kravet på en koncentration av arkivbeståndet efter moderna arkivprinciper icke bör emot en starkt utpräglad hembygdskänsla vara utslagsgivande i en fråga som denna.

Härtill kommer, att vårt fäderneslands nordligaste bygd tyvärr på grund av avstånd och naturförhållanden måste förbliva utesluten från många kulturella förmåner, som för sydligare landsdelar anses självfallna. Det synes böra ligga statsmakterna om hjärtat att åt denna landsända främst av allt bevara allt värdefullt av den kultur, som där växt upp på egen mark och kan skänka dess folk känslan av att dess hembygd i varje fall icke behöver framstå såsom i sin undantagsställning alltför vanlottad.

Det förtjänar även framhållas, att Norrbotten såsom del av Sverige intar en ställning för sig även i det hänseendet, att länet är en gränsbygd och att här fortfarande talas tre språk och finnas representerade tre raser. Det får

icke anses sakna betydelse, att med hänsyn härtill länet får inom egna gränser behålla de urkunder, som kunna ådagalägga, att landsändan trots språkförbistring och rasblandning är *svensk*, även historiskt sett.»

Ungefär enahanda synpunkter framföras från Västerbottens läns hembygdsförening.

Motionärerna ha icke med sin motion velat förhindra, att de sydligare länen i Norrland få sin arkivfråga löst på ett för dem tillfredsställande sätt. Men såsom frågan nu lagts, ha vi icke kunnat se någon möjlighet att i år lösa denna fråga enbart för de sydligare länen, utan anse, att den bör bli föremål för ny utredning, med tillgodoseende av de intressen, som vi här gjort oss till talesmän för.

Det är givet, att kostnadsfrågan här spelar en stor roll. Jag vill därför ingalunda underkänna det starka skäl som statsutskottet har anfört genom att peka på kostnadssumman. Men jag hävdar bestämt den meningen, att det här gäller värden, som icke uteslutande få mätas i penningar. Det gäller att icke rycka undan möjligheterna för en fortsatt utveckling av den hembygdsrörelse till hembygds känslans stärkande, som tagit så löftesrika former däruppe. Genom att lösa frågan på sätt, som här föreslagits, är det alldeles uppenbart, att man i hög grad skulle skada denna rörelse. Kostnaderna bli onekligen enligt föreliggande utredning avsevärda och nästan för stora, skulle jag vilja säga, om man skulle lösa frågan genom upprättande av länsdepåer. Men jag kan icke värja mig för den uppfattningen, att man här liksom i allmänhet, då det gäller att bygga offentligt i vårt land, bygger för dyrbart och monumentalt, även där detta icke behövs.

Det bör icke vara uteslutet, att om frågan får falla och en ny utredning verkställas, lösningen av denna fråga skulle kunna genomföras, under ett bättre tillgodoseende av de nordligaste länens intressen, för väsentligt lägre kostnader än de i den kungl. propositionen angivna.

Det tör måhända vara så, att herrarna i denna kammare betrakta Norrbottens och Västerbottens läns representanters aktion i denna fråga såsom ett utslag av den lokalpatriotism, som ni tycka, att vi så ofta föra till togs här. Jag vill då säga, att det inte enbart är denna, som motiverat vår ståndpunkt, utan att vi här känna oss företräda intressen, som böra vara av vikt för staten själv. Här känna vi oss värna om strävandena att stärka och utveckla känslan för hembygden genom att fördjupa och vidga vetandet om fädernas gärningar bland bygdens folk. Jag vill särskilt hävda, att det är detta senare som utgör den väsentliga förutsättningen för ett stärkande och utvecklande av kärleken till fosterlandet. Det är sålunda enligt vår mening mycket vitala och berättigade intressen vi företräda.

Jag ber, herr talman, att på anförda skäl yrka bifall till den vid utskotts- betänkandet fogade reservationen.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag vill inte säga, att jag inte förstår en hel del av vad motionärerna anför. Det är ju nämligen så, att det däruppe i norra delen av vårt land inte finns någon plats, som kan sägas vara en självskriven samlingsplats, på samma sätt som exempelvis Lund är för den södra delen och Uppsala för den mellersta. Man kan heller inte säga, att det finns någon verkligt central plats däruppe som naturligen verkar liksom magneten och drager allting till sig. När man så härtill lägger, att landet däruppe är så stort, att redan dess storlek kan ge en viss rätt åt tanken att dela upp det i flera olika arkivområden, är det naturligt, att varenda plats, som har någon betydelse, också anser sig skickad att vara den medelpunkt, som man inte annars har så given och klar. Och så har följden blivit, att man inte kunnat ena sig. När länsstyrelsen i Östersund skolat yttra sig om saken, har den bestämt sig

Ang.
landsarkiv för
Norrland
m. m.
(Forts.)

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

för Östersund, när länsstyrelsen i Härnösand tagit upp frågan, har den bestämt sig för Härnösand, och när länsstyrelsen i Umeå har sysslat med ärendet, har den bestämt sig för Umeå. Det fanns verkligen en gång en annan länsstyrelse däruppe, som bestämde sig för Östersund. Det var länsstyrelsen i Luleå. Men det var för mer än tjugu år sedan, så det kan man nog inte räkna med — så mycket mindre som det fick som bihang ett yttrande från domkapitlet, som uttalade sig för Umeå och inte för Luleå.

Men annars har det nog legat så till, att man i allmänhet har sökt att för-ringa varandra. Och vi ha ett verkligt vackert exempel på s. k. objektivitet i en skrivelse, som kom från Härnösand för — jag skulle tro — en sex år sedan och som jag hade tillfälle att titta på redan då. När man ur Härnösands synpunkt ville gruppera vad som kunde vara det lämpligaste, fick denna gruppering följande utseende: första ledet Härnösand, i andra ledet ingen plats alls, i tredje ledet Uppsala samt i fjärde ledet Östersund — eftersom Östersund var den farligaste medtävlaren. Man kommer alldeles osökt att tänka på kavalleristens jämförelse mellan sig och infanteristen: Först kommer kavalleristen, sedan kommer kavalleristens häst, så kommer ingenting, så kommer ingenting och sedan kommer infanteristen.

Vill man tränga frågan in på livet, så att säga, förefaller det mig, som om det skulle vara två synpunkter, som närmast dominera. Den ena synpunkten är, att det inte är en dag för tidigt, att man löser Norrlands arkivfråga. Det kan inte betraktas såsom tillfredsställande, att en landsända av denna storlek inte har sitt arkivväsande ordnat. Man centraliserar ju av vissa anledningar. Man gör det å ena sidan, därför att man vill skydda arkivalierna. Elden och fukten äro härvidlag de stora fienderna. Och vill man ha reda på hur det förhåller sig i detta avseende, behöver man bara läsa departementschefens skildring av förhållandena i fråga om kyrkoarkiven inom Härnösands stift. Men man centraliserar ju också för att kunna ordna dessa arkivalier och för att, sedan man fått dem samlade och ordnade, så småningom också kunna göra dem tillgängliga för forskningen. Detta är — och det skulle jag vilja lägga reservanterna på hjärtat — detta är ett *riksintresse*, och de olika bygdeintressen, som kunna vilja göra sig hörda, ha uppriktigt sagt ingen legitim talan. Allt detta som säges i hembygdsföreningarnas skrivelser om missnöjet bland befolkningen, om kärleken till hembygden och behovet av att stärka denna kärlek o. s. v., ja, allt detta tal om att det här är värden, som inte kunna taxeras i pengar — det gäller alla landsändar i precis lika hög grad. Skrivelser av det slaget och i synnerligen rörande tonarter skulle kunna mobiliseras från alla orter i vårt land, där man vill samla arkivalier till en central punkt. Men — och det är en sak, som man också bör tänka på — dagens krav och de närmaste generationernas krav äro tillgodosedda, när arkivalier under hundra år inte obligatoriskt måste inlevereras till respektive landsarkiv eller arkivdepåer.

Den andra synpunkten, som hör till de dominerande, är den, att vad som ligger bakom den skrivelse reservanterna vilja avlåta till Kungl. Maj:t, redan är prövat och värdesatt. Under de sista åren har ju saken legat så, att tvisten närmast stått mellan Östersund och Härnösand. Ännu så sent som 1922 låg allting för Östersund, fastän jag ju måste medge, att det under de sista åren skett en viss förskjutning till Härnösands förmån. Det är klart, att man kan falla offer för frestelsen att resonera som så, att propositionen har fått det utseende, som den har fått, därför att departementschefen inte kunnat bestämma sig för Östersund eller Härnösand och på grund därav gått den salomoniska vägen att taga båda. Men man kan också enligt min mening mycket väl godtaga den motivering, som anföres i propositionen, nämligen att Jämtlands län är en bygd för sig med säregna traditioner och att Härnösand är

en kulturell medelpunkt för hela den långa kustremsan. I varje fall har ju riksarkivet haft att pröva båda de alternativ, som här kunna komma i fråga, å ena sidan det som innehålles i den kungl. propositionen och å andra sidan det som består i att man skiftar ut fyra stycken arkivdepåer för Norrland. Och vad har resultatet blivit av denna prövning? Jo, det har blivit detta, att arkivaliernas omfång absolut inte motiverar, att man inrättar arkivdepåer på det sätt, som reservanterna önska. Det framgår nämligen av riksarkivets redogörelse, att för den händelse man skrapade samman allt vad man kan få här uppe och samlade det i ett enda landsarkiv, skulle det dröja ända till år 1980, innan man finge ett arkiv av samma storlek som det i Vadstena. Och av detta arkivaliebestånd skulle i sin tur det som kunde komma från Umeå och dess omnejd inte representera mer än en tiondedel av vad som är samlat i Uppsala. På samma gång jag mycket väl kan förstå en del av vad reservanterna framhålla, tycker jag, att man å andra sidan från reservanternas håll skulle kunna förstå, att man — när det ligger på detta sätt — omöjligen kan reflektera på en sådan distribuering av arkivdepåer. Därför menar jag också, att den skrivelse, som reservanterna vilja avlåta, inte längre har något riktigt förnuftigt ändamål.

Det är på grund härav, herr talman, som statsutskottet har kommit till sin ståndpunkt, och jag ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Herr Nothin: Herr talman, mina herrar! Den förste ärade talaren, som uppträdde för reservationen här i kammaren, sade, att reservanterna icke hade velat motsätta sig, att de sydligare norrlandslänen finge sin arkivfråga ordnad efter sin önskan men att, som frågan nu lagts upp, saken icke kunde få sin lösning i år. Jag kan helt enkelt icke förstå reservanternas ståndpunkt därvidlag. Kungl. Maj:ts förslag behandlar två från varandra skilda spörsmål. Det ena gäller en nybyggnad för lantmäterikontoret i Östersund och det andra ordnandet av Norrlands arkivfråga. I sistnämnda avseende har Kungl. Maj:ts föreslagit att Östersund skulle få sin särskilda arkivdepå och att det för de övriga norrlandslänen skulle inrättas ett gemensamt landsarkiv i Härnösand. Den omständighet, som föranlett en sammankoppling av dessa två frågor, är, att Kungl. Maj:ts av kostnadsskäl föreslagit uppförande av en gemensam nybyggnad för lantmäterikontoret i Östersund och för arkivdepån därstädes.

Nu ha reservanterna ansett, att även Norrbottens och Västerbottens län borde få arkivdepåer. Den naturliga konsekvensen av deras ståndpunkt hade väl då bort vara, att de tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge nybyggnaden i Östersund men att de begärt framläggande av förslag om arkivdepåer även för de två nordliga norrlandslänen. Därigenom hade frågan kommit i sitt rätta läge. Riksdagen hade då fått taga ståndpunkt till det av den siste ärade talaren berörda spörsmålet, nämligen om man skall gå in för ett centralarkiv med de fördelar, som därmed äro förknippade, men också med dess olägenheter på grund av de långa avstånden, eller om man med hänsyn till sistnämnda omständighet skulle gå in för inrättandet av arkivdepåer i samtliga de norrländska länen. Den senare linjen ha reservanterna tydligen ansett vara den riktiga, men från denna utgångspunkt saknas varje anledning att avstyrka Kungl. Maj:ts proposition i vad avser nybyggnadsfrågan i Östersund.

Ett bifall till reservanternas hemställan skulle föra med sig synnerligen allvarliga olägenheter. Jag syftar härvid på lantmäterikontorets i Östersund nybyggnadsfråga. Jag vill ingalunda fördölja, att jag med avseende på platsen för kontorets förläggning haft annan mening än den, vid vilken Kungl. Maj:ts stannat, och jag har också ansett det vara vissa olägenheter förknip-

Ang.
landsarkiv för
Norrland
m. m.
(Forts.)

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

pade med en sambyggnad med arkivdepån. Här har emellertid Kungl. Maj:t, sedan de olika myndigheterna varit i tillfälle att framföra sina synpunkter, träffat ett avgörande, och då har jag för min del ansett, att det bör därvid förbliva. Jag har icke velat begagna min motionsrätt för att söka åvägabringa en rubbning i Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande. Däremot skulle ett uppskov med hela frågan medföra de mest allvarliga olägenheter. Jag vill nämna, att lantmäterikontoret i Jämtland, med undantag för ett rum, är inrymt i en källarlocal i Östersunds rådhus. Det är till huvudsaklig del beläget under jorden, och en av arkivsalarna, som tillika användes som arbetsplats för personalen, saknar varje dagsbelysning. Jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa de olika intyg, som jag har angående lokalens beskaffenhet. Jag skall dock återge följande uttalande av förste provinsialläkaren i ett av honom utfärdat intyg: »Vid besökstillfällena iaktogs, att luften var rå — källarlöft. Lokalerna äro genom bristande dager, bristande ventilation och genom själva sitt läge i källarvåningen mycket olämpliga som arbetslokaler, varför framförda klagomål över deras olämplighet äro fullt befogade. Utom det att lokalerna hava otillräcklig ventilation och ingen eller otillräcklig dager, måste de anses hälsovådliga även genom besvärande golvdrag.» Jag är för egen del i tillfälle att vitsorda, att lantmäterikartorna redan tagit en synnerligen stor och i många fall tyvärr obotlig skada och att varje uppskov med byggnadsfrågans ordnande måste anses vara ansvarslöst.

Hade reservanterna gått in för den linje, som varit den för dem naturliga, nämligen att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag beträffande nybyggnaden och hemställa om nytt förslag om inrättande av arkivdepåer för Norrbottens och Västerbottens län, skulle jag, om ock med en viss tvekan, ha lagt min röst för ett sådant yrkande. Jag underskattar visserligen icke de av den siste ärade talaren anförda skälen för inrättande av ett landsarkiv i Härnösand, men kan icke bortse från de allvarliga olägenheter, som uppstå för befolkningen i de två nordligaste länen genom det långa avståndet dit ned. Därtill kommer beträffande Norrbottens län ett skäl, som jag anser mig böra bringa till kammarens kännedom, nämligen att lantmäterikontorets lokal därstädes är helt otillräcklig och att inom kort en nybyggnad torde bli nödvändig. Vid sådant förhållande kunde det te sig ganska naturligt, att även Norrbottens läns önskemål med avseende på inrättandet av en arkivdepå tillgodosåges i sammanhang med en dylik nybyggnad.

Som frågan emellertid från reservanternas sida har upplagts, kan jag icke biträda deras yrkande.

Herr Bergqvist: Herr talman! Den lösning av arkivfrågan för Norrland, som här är föreslagen, betecknas av utskottet såsom godtagbar. Jag kan knappast underskriva detta omdöme, åtminstone icke för övre Norrlands vidkommande, ty med två arkiv i sydligaste delen av det vidsträckta Norrland kommer övre Norrland i ett synnerligen ogynnsamt läge. Man skall komma ihåg, att Norrland till ytvidden utgör mer än halva Sverige, och att under sådana förhållanden vid inrättandet av landsarkiv lägga dessa i den sydligaste delen av detta stora område utan beaktande av de nordligaste trakternas intressen kan icke vara att lösa frågan på ett lyckligt sätt. Det är därför som representanterna för övre Norrland, för Norrbottens och Västerbottens län, ha ansett sig böra hemställa om en förnyad utredning av denna fråga. I anslutning till den motion, som väckts, är också en reservation fogad vid utskottets utlåtande, i vilken hemställs, dels att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, och dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förnyad utredning angående arkivfrågan för Norrland i syfte att utröna, huruvida icke de kostnader, som av Kungl. Maj:t beräknats för inrättan-

de av arkivdepåer i de norrländska länen, må kunna nedbringas och arkivfrågan kunna lösas på ett för de två nordligaste länen gynnsammare sätt.

Om jag nu först uppehåller mig vid förslaget om en skrivelse, har herr Olof Olsson sagt, att vad man skulle vilja få utrönt genom en sådan skrivelse, redan är prövat. Detta är icke fallet. För det första är det icke prövat, huruvida arkivdepåer skulle kunna inrättas på ett billigare sätt än som i propositionen förutsattes, och för det andra vill jag fästa uppmärksamheten på att här endast två alternativ äro föreslagna, det ena med två arkiv och det andra med fyra arkiv. Man skulle emellertid också kunna tänka sig en annan lösning, nämligen att det bleve två arkiv, ett för södra Norrland och ett för övre Norrland. En annan möjlighet, som man kunde tänka sig, vore, att det inrättades en arkivdepå i Östersund och ett arkiv i Härnösand samt att det dessutom bleve en gemensam arkivdepå för de båda övre norrländska länen, förlagd exempelvis till Umeå. De två sistnämnda alternativen äro icke undersökta, och inga beräkningar hava gjorts däröver. Det är sådana som reservanterna önska få till stånd.

Herr Nothin har sagt, att reservanterna för sitt syfte icke hade behövt avstyrka Kungl. Maj:ts förslag beträffande arkivdepån i Östersund. Ja, detta är på visst sätt sant, men orsaken till att reservanterna begärt, att riksdagen nu skulle avslå propositionen i dess helhet, var, att man fruktade för att man genom att binda sig för ett arkiv i Östersund skulle förhindra en lycklig lösning för övre Norrland. Därför ville man ha även den frågan öppen. Emellertid vill jag medgiva, att såväl vad herr Nothin här anfört som även vad som anförts från andra håll ger vid handen, att man svårligen torde kunna uppskjuta frågan om inrättande av ett nytt lantmäterikontor för Jämtland. Ehuru jag nog hade hoppats, att detta skulle kunna anstå ännu ett år, vill jag icke insistera därpå efter de upplysningar, som herr Nothin privatim har givit mig och som ha övertygat mig om att det icke går att skjuta på denna fråga. Jag finner mig därför nödsakad att föreslå den ändringen i reservationens yrkande, att följande stycke »a) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition» måtte utbytas mot: »a) avslå utskottets hemställan i punkt a)». Detta innebär, att punkt b) i utskottets betänkande, som berör nybyggnaden i Östersund, skulle bifallas men att frågan om förläggandet av ett landsarkiv till Härnösand för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län skulle uppskjutas och bliva föremål för vidare utredning.

Jag vågar hoppas, att kammarens ledamöter förstå, att det kännas motbjudande för befolkningen i de båda övre norrländska länen att få sina arkivalier flyttade till en plats, till vilken kommunikationerna äro så dåliga, som fallet är med Härnösand. Under nuvarande förhållanden drager det 36 timmar att resa från Luleå till Härnösand. Man kan icke återvända samma dag som man kommer till Härnösand, utan man måste ligga över till dagen därpå, även om man har ett jämförelsevis litet ärende till arkivet. Det vore för Norrbottens och även Västerbottens vidkommande betydligt fördelaktigare att ha arkivet t. ex. i Uppsala. Medan vi komma till Härnösand kl. 1 på dagen, komma vi till Uppsala redan kl. 8 på morgonen, och vi kunde vara hela dagen i staden, forska i arkivet och återvända samma dag på kvällen. Under sådana förhållanden förstår man väl, att den föreslagna lösningen för oss i Norrbotten är ytterst obekväm.

Herr Olsson sade nyss, att det från alla landsorter höres en klagan, när man tager arkiven och sammanför dem till ett landsarkiv någonstades. Ja, är det fallet här nere med de relativt korta avstånden och med de snabba kommunikationerna, är det väl ännu mindre underligt, om det blir litet knorr och knot från oss, som äro utkastade i yttersta norden och skulle få våra andliga skatter flyttade så långt bort från vår hembygd, som här är föreslaget. Jag vågar

Ang.
landsarkiv för
Norrland
m. m.
(Forts.)

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

naturligtvis icke hoppas, att kammaren skall taga någon hänsyn till vad vi säga, men jag är viss om, att vi skulle svika vår uppgift som representanter för de nordligaste bygderna i vårt land, ifall vi stillatigande åsaåge, att frågan löstes på det sätt, som här är föreslaget. Det är ju ingen större brådska. Jag undrar, vilket intresse som skulle bliva lidande, om man ännu en gång underkastade denna fråga en förnyad prövning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag med den förändring, som jag nyss har omnämmt.

Herr Kvarnzelius: Den ärade talaren från Norrbottens län sade, att han icke vågade hoppas, att kammaren skulle taga någon hänsyn till vad man önskade i de nordligaste länen. Jag tycker, att den erfarenhet han fått av riksdagens ställning till spörsmål, som på något sätt berört Norrbotten eller Västerbotten, borde ha givit vid handen, att riksdagen i regel mycket noga lyssnar till vad representanterna från dessa län ha att anföra och av dem framförda önskemål. Man får emellertid ibland det intrycket, att de äro något för lokalpatriotiska. Så var det exempelvis, när det var fråga om en hovrätt för Norrland. Det var då förslag om att den skulle förläggas till Sundsvall, men då hette det: »Få vi den inte till Umeå, vilja vi inte ha någon hovrätt i Norrland alls.» Om man resonerar på det sättet, kan det hända, att man i någon mån förverkar den välvilja man annars med rätta kan göra anspråk på.

Den fråga det nu gäller har formellt behandlats av andra och fjärde avdelningarna. Den är egentligen handlagd av andra avdelningen, och fjärde avdelningens intresse är knutet till frågan endast i fråga om ett lantmäterikonator i Jämtland, vilken ju får sin lösning genom det förslag, som här föreligger. Vid ärendets behandling i utskottet tillät jag mig under diskussionen säga, att en annan lösning av Norrlands arkivfråga kunde ifrågasättas än som föreslagits av Kungl. Maj:t, nämligen genom inrättande av två arkiv för Norrland, ett för Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län och ett för Norrbottens och Västerbottens län. Emellertid blev jag av de sakkunniga ganska fort upplyst om, att när man skall bedöma frågan om landsarkiv, är det avgörande argumentet antalet hyllmeter av de arkivalier, som man har. Detta var i Norrbottens och Västerbottens län så obetydligt, att det icke kunde bli tal om att bygga ett stort landsarkiv för dessa båda län. Detta upplyste de på området verkligt sakkunniga, och det måste jag böja mig för. Då fanns intet annat att göra än att taga ställning till frågan sådan den förelåg, och jag fann då, att detta förslag under nuvarande omständigheter är det bästa, som man kan få genomfört.

Biskop Bergqvist sade i sitt anförande, att man även kunde tänka sig en sådan lösning, i händelse det blev en förnyad utredning, att det inrättades en arkivdepå i Östersund, ett stort arkiv i Härnösand och en arkivdepå eventuellt i Umeå. Jag tillåter mig då fråga: Är det något, som lägger hinder i vägen för en sådan utveckling i fortsättningen, om man antar det förslag, som föreligger från Kungl. Maj:ts sida, att man sålunda inrättar ett arkiv i Härnösand, som biskop Bergqvist ansåg vara det väsentligaste, samt en arkivdepå i Östersund i samband med ordnandet av därvarande lantmäterikonators lokalfråga? Den möjligheten står ju alltid öppen att sedan inrätta en depå för övre Norrland. Det är nämligen klart, att man icke kan se på frågan uteslutande så enkelt, att man mäter endast antalet hyllmeter, det bör var och en förstå.

Det är förklarligt, att man velat hava en särskild arkivdepå för Jämtlands län. Det kan jag också förstå. Men jag kan icke förstå — och jag återkommer till den grunduppfattning, som jag har givit uttryck åt i början av mitt anförande — vad den säregna arkivlitteratur, som de hava i Jämtland, skulle taga för skada, om man där finge mottaga arkivalier även från Gävleborgs och

Västernorrlands län. Jag har svårt att tillägna mig den uppfattningen. Men det är saker, varom det enligt min uppfattning icke nu tjänar mycket till att diskutera, såsom frågan nu ligger. Om riksdagen vill taga någon hänsyn till de kostnader, som äro förenade med ett ordnande av dessa landsarkiv, är det utan tvivel ur samtliga dessa synpunkter för närvarande bäst att antaga Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag i dess helhet och låta frågan i vad den avser arkivdepån för de två nordligaste länen vila en tid. Sedan föreligger icke något hinder för riksdagen att när som helst, i händelse det kan anses vara tillräckligt motiverat, besluta om inrättandet av en dylik arkivdepå även för dessa län. Men att nu återigen begära en utredning och skjuta på detta ärende och sålunda indirekt ge på hand, att vi äro beredda att redan nu binda oss för ett ordnande av dessa angelägenheter inom en vidare kostnadsram, anser jag riksdagen icke hava någon som helst anledning att göra, utan det är enligt min mening riktigare att stanna vid det förslag, som nu föreligger.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman, mina herrar! Det kan i viss mån betraktas såsom en ganska egendomlig situation, att jag, som själv är norrlänning, minst lika infödd som åtminstone ett par av dem, som i detta fall fört det övre Norrlands talan, måste taga till orda mot representanter i denna kammare till samma landsdel.

Jag vill då först säga, att jag på det livligaste gläder mig åt det allt mer och mer växande intresset för hembygdsvård och hembygdsforskning, som kan konstateras i olika trakter av Norrland. Men utan att i detta fall anställa någon jämförelse emellan eller avge något omdöme om det ena eller andra området eller om den ena eller den andra staden för att söka gradera det förefintliga intresset, vill jag dock betona, att förekomsten av ett stort och varmt intresse icke i och för sig är tillräckligt för att motivera, att arkivdepåer skola uppföras i de olika norrländska städerna. Jag vill erinra om — vilket också framgår av utredningen — att när riksarkivets framställning år 1926 inkom till Kungl. Maj:t, utmynnade den i ett förslag, att ett landsarkiv skulle uppföras för Norrland i Härnösand och en arkivdepå i Östersund. Vid behandlingen av framställningen framträdde bland annat just det osäkerhetsmoment rörande den lämpligaste lösningen av arkivfrågan för Norrland, som här i debatten blivit berört, och detta föranledde regeringen att icke till 1927 års riksdag avgiva någon proposition i ärendet på grundval av det då föreliggande förslaget. I stället anmodade regeringen riksarkivet att verkställa en ny utredning, som huvudsakligen skulle taga sikte på, huruvida en arkivorganisation lämpligen kunde och borde anordnas på ett sådant sätt, att det upprättades depåer i samtliga här ifrågavarande fyra städer. Resultatet därav föreligger i den sista av riksarkivet till Kungl. Maj:t ingivna framställningen. Herrarna hava kanske uppmärksammat de siffror, till vilka riksarkivet och byggnadsstyrelsen kommit. Skulle man enligt de använda beräkningsgrunderna följa alternativet med fyra arkiv, komme man till en slut-siffra av 1,081,000 kronor, med vilken bör jämföras de 645.000 kronor, som Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag om två arkiv skulle komma att kosta. Därtill bör bemärkas, att förvaltningskostnaderna, därest man ginge in för det av reservanterna förordade alternativet, skulle uppgå till 88.500 kronor, medan de däremot enligt Kungl. Maj:ts förslag stannade vid 48.200 kronor.

Nu kan man visserligen uppställa den frågan, huruvida icke förhållandena i Norrland under senare tid utvecklats sig på ett sådant sätt, att man utan hänsyn till kostnadsberäkningarna, sådana de föreligga, likväl borde föreslå riksdagen att besluta inrättandet av fyra arkiv. Men det befinnes, att några särdeles starka skäl härför icke kunna framläggas. För att ett arkiv skall

Ang.
landsarkiv för
Norrland
m. m.
(Forts.)

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

kunna fylla sin uppgift, är naturligtvis arkivbeståndet den viktigaste förutsättningen. Av den verkställda utredningen framgår, att det nuvarande arkivbeståndet inom *alla* länen skulle få stå på tillväxt ända till år 1980, innan man skulle nå upp till ett arkivbestånd, motsvarande det, som för närvarande finnes i Uppsala landsarkiv, och vidare, att det skulle taga samma tid, innan arkivbeståndet i det minsta arkivet, i Umeå, komme att nå upp till nått och jämnt en tiondel av det arkivbestånd, som för närvarande finnes i Vadstena. Då frågar jag: När det så förhåller sig, är det då icke rimligt och naturligt att man — även om man uppskattar det lokala forsknings- och hembygdsintresset än så livligt och ger det sitt varmaste erkännande — likväl nu ger sin anslutning till ett förslag, som fullt motsvarar de faktiska förhållandena och behoven, och som tillika löser en stridsfråga, som varit på dagordningen i minst 25 år?

Den vidsträcktare utredning, som reservanterna påyrka, föreligger redan, vilket också torde ha framgått av vad jag hittills yttrat. Kostnaderna för en organisation med arkiv i Härnösand, Östersund och Umeå får man ju i huvuddrag, om man från den föreliggande alternativa beräkningen av kostnaderna för fyra arkiv drar bort de beräknade utgifterna för ett arkiv i Luleå. Jag kan följaktligen icke finna en ytterligare utredning motiverad, och jag skulle för min del mycket beklaga, om riksdagen skulle besluta att hålla denna Norrlands arkivfråga öppen allt fortfarande, låta den gå ut till förnyad utredning och bliva föremål för nya stridigheter.

Här har visserligen från representanter för övre Norrland betonats, att det föreligger starka lokala intressen; man har läst upp, vad särskilt hembygdsföreningarna på ett par olika platser skrivit. Jag har ingen anledning att bestrida, att det ligger ett verkligt intresse och vackra motiv i övrigt bakom dessa skrivelser. Men å andra sidan måste jag säga, att det intresse, som visats från vederbörande kommuners sida, ingalunda tagit sig så särdeles kraftiga uttryck. Under det att Östersund och Härnösand reservationslöst ställt tomter till förfogande för ändamålet — Härnösand t. o. m. olika tomter att välja på — hava både Luleå och Umeå förbehållit sig att få ersättning för sina tomter, i bägge fallen 7 kronor för kvadratmeter. I det ena fallet skulle lösesumman för statens del bliva omkring 24,000 kronor och i det andra omkring 16,000 kronor.

Till sist tillåter jag mig understryka, vad som redan påpekats och som jämväl tydligt framgår av utredningen att, om de framtida förhållandena skulle så gestalta sig, att arkivorganisationen för övre Norrlands del bör utvecklas att omfatta flera självständiga depåer eller självständiga länsarkiv än de nu föreslagna, är det ingenting som hindrar att förslag därom framställas. Men det kan också inträffa, att när så sker en annan plats, t. ex. en nyuppväxt stad, kan såsom den centralaste orten komma i fråga för arkivets förläggning med förbigående av nu på tal bragta städer.

Hur man än ser denna sak, tror jag, att det vore fördelaktigt både för organisationens skull och för Norrlands, om första kammaren nu följde statsutskottets förslag.

Herr Hansén: Herr talman! Med anledning av vad från ett håll anförts skall jag först och främst be att få förklara anledningen till att reservationen kom att få den avfattning, den fick.

Såsom herrarna sett i motionen, yrkade motionärerna icke ändring i Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåg Östersund, men väl att arkivet skulle förläggas till Härnösand, samt att frågan om de län, som skulle sortera under detta arkiv, skulle bliva föremål för förnyad utredning. Att reservationen fått en annan innebörd, beror på den diskussion, som härom fördes i statsutskottet,

när man där framförde tanken på möjligheten att bygga två arkiv för hela Norrland. Det var anledningen till att reservationen fick sin formulering. Emellertid har biskop Bergqvist framställt ett ändringsyrkande, till vilket jag skall be att få anmäla min anslutning och sålunda återtaga mitt yrkande om bifall till reservationen. Mitt sista yrkande sammanfaller alltså med yrkandet om bifall till motionen: att Kungl. Maj:ts proposition måtte bifallas i vad den rör arkivfrågan i Östersund men i vad den rör övriga län avslås och bli va föremål för ny utredning.

Herr Olof Olsson är ju en rolig och kvick talare. Han drog den gamla historien om »Kavalleristen etc».

Jag måste säga den ärade talaren, att den historien har i detta sammanhang främst tillämpning på herr Olsson och den uppfattning i frågan han förfäktar. I förslaget till lösning av Norrlands arkivfråga synes Härnösand utgöra kavalleristen, Östersund kavalleristens häst, så kommer ingenting och så kommer ingenting, det är Norrbottens län och Västerbottens län och så kommer infanteristen, det är Gävleborgs län. Så ungefär verkar detta förslag jämfört med denna historia. Herr Olsson sade vidare, att det var ett riksintresse att tillvarata, ordna och bevara arkivalierna. Ja, herr Olsson, men detta intresse är väl icke i fara, om samma arbete sker i länsdepåerna. Vi förutsätta naturligtvis, att arkivdepåerna också fylla rimliga anspråk på att tillvarata, ordna och bevara arkivalierna utan att draga onödigt stora kostnader.

Utskottets ärade ordförande sade, att i och med det att man bifölle statsutskottets förslag, är sista ordet icke sagt i denna fråga. Nej, sett på en mycket lång sikt, är nog detta alldeles riktigt. Men herrarna vilja väl inte begära, att vi skola vara så synnerligen tillfredsställda med den förhoppningen, som för övrigt även herr statsrådet gav oss, att vi kunde komma igen år 1980. Hur vi än se på denna fråga, utgör det svaret allt annat än uppmuntrande framtidsutsikter. Vi hava fastslagit, att arkivaliernas bevarande på orten är nödvändigt för grundläggandet, stärkandet och vidmakthållandet av hembygdsforskningen och hembygdsintresset inom folkets breda lager. Med den lösning som nu av Kungl. Maj:t föreslås motverkas detta intresse i Norrbottens och Västerbottens län till år 1980 därhän, att man kan befara att då icke längre finnes något intresse för att få en arkivdepå.

Vidare sade statsrådet, att han erkände det intresse, som från hembygdsföreningarnas sida ådagalagts för denna sak. Men mot detta ställde han det ljunma intresse som städerna Luleå och Umeå hade för att lämna tomter till depåerna. Det är kärt att få vidröra detta ämne. När skall det oeffterrättlighetsförhållandet taga slut, att sakfrågor skola lösas efter auktionering mellan städer, kommuner och landsting, så att de skola pressas, ofta över sin förmåga, för att få en eller annan anläggning inom sitt område? Det är redan alltför långt gånget på den vägen. Sakfrågor böra lösas uteslutande ur sakliga synpunkter och icke med hänsyn till de anbud, som kommunerna, mer eller mindre väl övervägt, ställt i utsikt. Vad Luleå beträffar, är det för herr statsrådet icke obekant, att statens egen tomt för länsresidenset mycket väl ger plas för lantmäterikontoret och arkivdepån, och därmed är ju den frågan löst.

Summan av vad jag velat säga är fortfarande, att man har löst frågan så, att man visserligen har kommit ifrån rivaliteten mellan städerna i mellersta Norrland men samtidigt helt tillspillogivit de berättigade intressen för Norrbottens och Västerbottens län, för vilka vi här föra talan. Jag ber att få yrka bifall till herr Bergqvists senast gjorde yrkande, vilket sammanfaller med motionen.

Herr Frändén: Herr talman! Reservanterna synas nu börja ångra sitt försök att söka stjälparkiv- och lantmäterikontorbygget i Östersund, sedan de nu gjort ett ändringsyrkande. Men detta kan ju icke avleda misstankarna för

Ang.
landsarkiv för
Norrland
m. m.
(Forts.)

Ang.
landsarkiv för
Norrländ
m. m.
(Forts.)

oss jämtar för de försök, som de i alla fall gjort. Det är ju så, att representerarna för Norrbottens län finna förhållandet med Jämtlands arkivdepå riktigt. Det måste de göra, då de själva yrka att få arkivdepåer både för Norrbottens och Västerbottens län. Således skulle även vad Jämtlands län beträffar idén vara riktig. Man kan sålunda icke annat än förvåna sig över, att dessa reservanter varit eniga om att söka förhindra tillkomsten av en arkivdepå i Östersund, sammanbyggd med lantmäterikontoret.

Herr Hansén åberopade i sitt första anförande hembygdsföreningarnas och hela Norrbottensbefolkningens besvikelse och missnöje över att deras arkivalier skulle föras ur länet. Då vill jag säga till herr Hansén, att om befolkningen i Norrbottens län finner en sådan mening välgrundad, får den väl ändå anses vara starkare grundad på verkliga skäl inom Jämtlands län. Om man vill jämföra behovet av en arkivdepå för Jämtlands och Norrbottens län, skall man ändå finna, att behovet är mycket större i Jämtlands län än i Norrbottens.

Generaldirektör Nothin har redogjort för behovet av lokaler för lantmäterikontoret i Jämtlands län. Det är alltså onödigt att jag vidare talar om detta. Men jag skall be att få läsa upp ett yttrande från överlantmätaren i Östersund, däri närmare klarlägges, huru förhållandena äro med avseende å lantmäterikontorets lokaler. Han skriver härom sålunda: »Oavsett utrymmesförhållandena torde lokalernas olämplighet i övrigt bäst belysas av den omständigheten, att spillvattnet från polisens badrum icke sällan utgjuter sina mindre skönt doftande flöden över de intet ont anande kartsåpen i den underliggande arkivlokalen. Det torde även som en kuriositet för en arkivlokal kunna nämnas, att vid ett kraftigare störtregn förliden sommar vatten från stadens närliggande källarlokal inträngt mellan trä- och asfaltgolvet i arkivet.»

Jag har i likhet med herr Nothin varit synnerligen missnöjd över den plats, som dessa byggnader slutligen fått, men då det icke stått i möjligheternas makt att uppbringa en annan plats för dem inom Östersunds stads område, har jag funnit — förnämligast med hänsyn till lantmäterikontoret — det vara oundgängligen behöfligt att ansluta mig till det förslag, som framkommit i utskottets utlåtande och till vilket jag ber att på det livligaste få yrka bifall.

Herr Vennerström: Herr talman! Ehuru jag för egen del endast är naturaliserad norrlänning — i olikhet med herr statsrådet, som är norrlänning av födsel och ohejdad vana — är det mig ett kärt nöje att i detta fall instämma i hans vädjan till riksdagens första kammare. Jag ber sålunda att med honom få vädja till kammaren att nu äntligen gå fram från utredningar till ett beslut i frågan. När man utrett ett spörsmål i ett kvarts sekel, borde det verkligen vara färdigt. Jag vill för min del säga, att då bör det inte längre förekomma utredningar till samlande av pappersluntor, under det att gamla, gulnade pappersluntor komma att förfaras i brist på lämplig omvårdnad i arkiv.

Jag ber i det fallet att få erinra om herr Kvarnzelius' uttalande om hovrättsfrågan. Jag var den gången motionär i andra kammaren och minns mycket väl inbördeskriget mellan norrlänningarna den gången. Frågan ställdes på framtiden, där den i närvarande stund ännu står. Detta gör, att jag för min del, ehuru icke motionär, icke vill bidraga till ett upprepande av denna händelse även i detta fall.

Sedan ber jag även att för min del bestämt få varna mot statsrådet Roséns väg. Det var ju herr biskopen i Luleå stift som begagnade herr Nothins räddningsplanka och därigenom formade ett särförslag, att vi nu skulle lösa frågan enbart för Jämtlands vidkommande och där anlägga ett arkiv. Jag ber att få varna även för den utvägen. Skall man lösa frågan på ögonblicket, bör den lösas nu och i ett enda sammanhang och icke delvis, så att man tar en enda sak och skjuter den övriga frågan över till en synnerligen oviss framtid. All-

deles så bör den lösas: i ett enda sammanhang utan förnyat uppskov. Av den anledning är jag bestämd motståndare till såväl herr biskopens förslag, som till det förslag, som reservanterna i övrigt yrkat bifall till.

Herr biskop av Luleå stift! Ni liksom herr Hansén yttrade några synnerligen varma ord, dallrande av patriotism med bihanget lokal- och därjämte av starka kulturintressen, som jag för min del varmt respekterar och värderar. Ni är all heder förtjänt för att ni värnar om Norrbottens läns ödsliga landsändar. Då herr biskopen uttalade, att det icke var någon fara på taket — så föllo visserligen ej orden, utan Ni sade, att det icke var någon större brådska — så vill jag å andra sidan säga, att det förefaller mig i alla fall, som om saken ligger till på det sättet, att den svenska och även den norrländska kulturen lider större skada, om man skjuter fram denna fråga i en oviss framtid, än om man nu löser den och sedermera inom rimlig tid låter Norrbottens län även få sitt. Med den energi, som herrarna besitta, kan jag vara tämligen övertygad om att förr eller senare äro även herrarna på norrbottensbänken framme och erhålla sina önskemål helt och fullt tillgodosedda.

Jag ber, herr talman, att varmt få yrka bifall till utskottets förslag fullständigt oförändrat.

I herr Vennerströms yttrande instämde herr *Tjällgren*.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Statsutskottets ärade ordförande yttrade, att han av de sakkunniga fått den upplysningen, att det fanns så ringa antal hyllmeter av arkivalier i de båda norrländska länen, att han icke kunde tillstyrka inrättandet av ett stort arkiv där. Jag ber få fråga herr ordföranden i statsutskottet: vem har begärt att ett stort arkiv skulle upprättas i övre Norrland? Vi ha ju endast begärt en blygsam arkivdepå och äro nöjda, om den blir gemensam för de båda norrländska länen.

Vidare tyckte jag mig märka, att herr Kvarnzelius ändå hade en viss känsla för oss där uppe. Han yttrade sig ganska försiktigt — det var nästan som om han ville ge oss ett litet lillfinger till hjälp — han sade: finns det verkligen något hinder för att man kan bygga det där arkivet i Härnösand och besluta det nu och låta frågan beträffande Norrbotten och Västerbotten vila tills vidare? Skulle ett förslag i den riktnings framställas, vore jag gärna med om det, men herr Kvarnzelius' uttalande stod icke i överensstämmelse med vad utskottet hemställer om, ty här står tydligt, att till utförande av specialritningar till en byggnad, avseende ett till Härnösand förlagt landsarkiv för Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, må anvisas ett extra reservationsanslag av 3,500 kronor. Det fastslås alltså, att Norrbotten och Västerbotten skola höra till det planerade arkivet i Härnösand.

Även herr Vennerström förutsatte, att vi sedermera skulle kunna komma med förslag till särskilda arkivdepåer där uppe, men skulle detta få ske först efter 1980, bli vi litet gamla, så att det är mer än problematiskt, hur det kan gå med vår förmåga att motionera på den tiden!

Sedan vill jag, när nu hovrättsfrågan inblandats här, verkligen fästa uppmärksamheten på att ingen av utskottsreservanterna har ställt det ultimatum, ordföranden i statsutskottet påstått att vi ställt, nämligen att om vi icke få hovrätten till Umeå, vi icke vilja ha någon hovrätt i Norrland.

Vad herr Frändéns yttrande beträffar, var det riktat mot reservationen i dess ursprungliga skick. Det är nästan som om herr Frändén inte observerat, att vi ändrat den, så att Östersund skulle bli tillgodosett.

Vad herr Vennerström beträffar, yttrade han några vänliga ord, men jag undrar ändå, om man inte kom att tänka på det gamla uttrycket *beati possiden-*

Ang.
landsarkiv för
Norrbotten
m. m.
(Forts.)

tes, när han yttrade sig, och det låg en något imperialistisk ton i hans maning till kammaren: lös nu frågan och hör inte på vad de säga där uppe!

Herr **Kvarnzelius**: Endast ett par ord med anledning av biskop Bergqvists anförande, där han fäste uppmärksamheten på att det i utskottets utlåtande i själva klämman heter, att detta arkiv skall vara även för Västerbottens och Norrbottens län. Det är alldeles riktigt, men det var en gång i tiden, som det var en biskop för Härnösands stift, men sedan blev det en vacker dag en biskop även för Luleå stift, oaktat att det tidigare var bestämt, att biskopen i Härnösands stift skulle vara biskop även för Västerbottens och Norrbottens län.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i anledning av vad därunder yrkats, propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets hemställan.

I fråga om punkten a), fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna punkten b) i den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Därefter bifölls på särskild proposition utskottets hemställan i punkten b).

Om en särskild
kommunal-
författning för
Stor-
Stockholm.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om utredning och förslag om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 80, hade herr *Thulin* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om företagande av utredning, huruvida icke en särskild kommunalförfattning för en sekundärkommun, bestående av Stockholms stad och omgivande kommuner, borde införas, ävensom om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen föranledde.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1) herr *Thulin*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida icke för Stockholms stad och dess förorter en organisation av kommunalförbunds natur för gemensamma trafik- och kommunikationsärenden borde åvägabringas, ävensom för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i lagen om kommunalförbund, som därav kunde betingas;

2) herrar *Stendahl*, *Fehr*, *Gustafson* i Kasenberg, *Pehrsson* i Göteborg och *Forssell*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Thulin**: Herr talman, mina herrar! Det har ju ifrån ledande håll inom riksdagen uttalats önskvärldheten av att man så mycket som möjligt skulle begränsa sina anföranden nu i riksdagens sista timma. Jag skulle

mycket gärna vilja tillmötesgå den uttalade önskan även beträffande den motion, som nu föreligger, ifall det icke vore så, herr talman, att denna motion och detta utskottsutlåtande beröra ett fullkomligt nytt ämne och om icke den föreliggande frågan vore av synnerligen stor betydelse. Jag får därför be herr talmannen och kammaren om öfverseende, att jag nu så här i mitten av maj upptager kammarens och riksdagens dyrbara tid med att belysa den föreliggande frågan ur olika synpunkter.

Till en början ber jag att få framföra ett tack till konstitutionsutskottet för den mycket välvilliga uppmärksamhet, som ifrån konstitutionsutskottets sida ägnats den föreliggande frågan. Inom utskottet har anordnats upplysande föredrag av särskilda fackmän beträffande det föreliggande problemets innebörd. Men är det så, att jag sålunda är mycket tacksam mot utskottet för den grundlighet, med vilken utskottet tagit upp till behandling de spörsmål, som föreligga i motionen, måste jag säga, att jag beklagligtvis icke kan vara lika tacksam för det slut, till vilket utskottet kommit. Utskottet är ense med mig om förutsättningarna. Utskottet finner, att det föreligger ett mycket betydelsefullt problem, som är förtjänt av uppmärksamhet, men utskottet har efter dessa välvilliga uttalanden, som ju onekligen peka i en helt och hållet annan riktning, kommit till ett slut, i vilket jag för min del icke kan instämma.

Utskottet framhåller i början av utlåtandet, att i åtskilliga avseenden är en enhetlig behandling av de kommunala angelägenheterna beträffande hela det område, som faller inom en storstads råjong, synnerligen behöfelig. Utskottet säger vidare, att i första hand med avseende å kommunikationsangelägenheterna men även på andra kommunala områden äro Stockholm och dess förorter i hög grad beroende av varandra. Utskottet framhåller också, att den nuvarande organisationen medför vissa olägenheter, och utskottet framhåller till slut, att möjligheten att ingå kommunalförbund emellan Stockholm och någon eller några av förorterna föga kan bidra till att lösa de föreliggande frågorna.

Som herrarna behagade finna, har sålunda utskottet i det stora hela ställt sig mycket välvilligt och sympatiskt till de utgångspunkter, som jag för min del i min motion ansett föreligga i frågan. Utskottet anser sålunda, att den av mig upptagna frågan är någonting, som bör särskilt uppmärksammas. Men utskottet har ändock kommit till en avslagsständpunkt. Det är inte utan, att man, efter denna mycket välvilliga ingress, en smula spärrar upp ögonen och frågar sig, vad det är för viktiga skäl, som föranlett utskottet att ställa sig avvisande?

Om vi då undersöka de skäl, som finnas återgivna på sid. 2 i utskottsbetänkandet, finna vi där, att utskottet ansett, att riksdagen icke nu bör taga initiativ till en utredning i frågan. Utskottet ställer sig sålunda för närvarande avvisande, och utskottet anför några skäl för detta. Först och främst anför utskottet, att denna fråga är synnerligen vittutseende, och utskottet framhåller på ett annat ställe i utlåtandet, att det skulle bli ett utomordentligt svårlöst problem och talar i annat sammanhang om den synnerligen invecklade frågan. Jag kan nu inte få något annat intryck, än att utskottet här liksom ryggat tillbaka för den föreliggande uppgiften, men jag tillåter mig samtidigt undra, om icke utskottet gjort frågan en liten smula svårare för sig än den i själva verket är. Jag vill hemställa, om inte utskottet rent av kan anses ha underskattat en smula sina förutsättningar för att begripa sig på saken. Jag skulle vilja gentemot det resonemang, utskottet här fört om svårigheten i uppgiften etc., framhålla, att om det verkligen är så, att en sak är svår och invecklad, så bör man väl börja med att försöka bena upp den ju förr dess hellre. Man skall väl inte, bara därför att en sak är svår, undanskjuta lösningen, när det i alla fall är nödvändigt att komma till en lösning. Så får man, åtminstone efter

Om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm.
(Forts.)

Om en särskild
kommunal-
författning för
Stor-
Stockholm.
(Forts.)

min mening, icke behandla frågorna här i riksdagen, och jag tror för min del, att utskottet alldeles i onödan krånglat till saken.

Så har utskottet anfört ett annat skäl, nämligen att den kommunala nybildning, som skulle skapas för Stockholm, skulle bli av fullkomligt säregen karaktär, till vilken någon som helst motsvarighet icke finnes i vårt land. Jag måste säga, att detta är ett något egendomligt motiv, när det anföres emot att en utredning skall företagas. Är det så att en utredning skulle åstadkomma något av säregen natur, är det väl samma skäl, som jag förut anfört, för att man skall börja undersöka den i tid, så att den icke ligger och försumpas. Man vitsordar ju behövligheten av att någonting göres, och det är ju så, herr talman, att mycket får göras i riksdagen, som är ägnat att skapa och som berör förhållanden av säregen natur. Det är väl tvärtom just på grund av den särregna karaktären, som vi få upp en hel del spörsmål till behandling här i riksdagen.

Ja, så kommer jag till det som är gemensamt för utskottet och den reservation, som är undertecknad av herr Stendahl och herr Fehr i denna kammare, nämligen det skäl som utskottet och reservanterna hämtat från stadsbyggnads-sakkunnigas förslag. Det har ju anförts ifrån utskottets sida, att det förslag, som stadsbyggnads-sakkunniga framlagt, skulle vara ägnat att göra en lösning av Stor-Stockholmsfrågan, i varje fall en mera omedelbar lösning, obehöblig. Det nya förslaget till stadsbyggnadslag skulle möjliggöra åstadkommandet av särskilda regionplaner; regionplanerna skulle kunna genomföras på grund av en ändring i lagen om kommunalförbund, vilken lag skulle göras tillämplig jämväl beträffande dylika planer. Denna tankegång har jag i min reservation på sid. 4 i utskottsutlåtandet tagit upp till belysning. Jag har där framhållit, att de metoder, som föreslagits av stadsbyggnads-sakkunniga i det nya förslaget till stadsbyggnadslag, icke äro ägnade att för Stor-Stockholms del lösa frågan om genomförande av en regionplan. Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på att jag här talar om *genomförandet* — jag skall senare komma till anledningen till att jag lägger särskild tonvikt på detta ord — och jag vill till stöd för denna min uppfattning åberopa en av medlemmarna i de stadsbyggnads-sakkunniga, länsarkitekten Stenfors, som, då han höll sitt föredrag i konstitutionsutskottet, gav uttryck åt den uppfattningen, att han för sin del inte trodde på möjligheten att åstadkomma ett kommunalförbund för Stor-Stockholmsområdet av den typ de stadsbyggnads-sakkunniga anfört. Det är ju alldeles uppenbart, mina herrar, att det föreligger samma svårighet att bilda ett kommunalförbund på frivillighetens grund för genomförande av en regionplan, som att bilda kommunalförbund för andra ändamål. Alla äro väl ense om att tanken på åstadkommande av ett kommunalförbund på frivillighetens grund emellan den mängd kommuner, som finnas inom Stor-Stockholmsområdet, är mycket fantastisk.

Utskottet har ju också, som jag nyss påpekat, i annat sammanhang vänt sig emot tanken på att använda den nuvarande kommunalförbundsformen som lösning av spörsmålen inom Stor-Stockholmsområdet. Utskottet har sagt, att möjligheten att ingå kommunalförbund mellan Stockholm och någon eller några av de kringliggande kommunerna föga kan bidra att lösa de föreliggande frågorna. Utskottet är alltså självt på det klara med att kommunalförbund i frivillighetens form enligt nuvarande bestämmelser representera en icke användbar metod.

Utskottet har vidare invänt, att den föreslagna överenskommelsen skulle medföra en söndersprängning av nuvarande Stockholms län. Gent emot detta skulle jag vilja framhålla, att den anmärkningen väl kan riktas mot den motion, jag väckt, men icke mot den reservation, jag här avgivit, och till vilken jag kommer att yrka bifall. Genom denna reservation har jag nämligen icke

avsett någon söndersprängning av de nuvarande administrativa och kommunala förhållandena.

Så har utskottet också anfört, att man även borde taga under övervägande, huruvida icke en lösning ligger på den linjen, att Stockholms stad med sig fullständigt inkorporerade åtminstone de närmast staden belägna kommuner, där förortsbebyggelsen är starkast, och utskottet säger, att den saken borde allvarligt diskuteras. En dylik anordning torde icke vara möjlig. Jag har i min motion framhållit, att en primärkommun av alltför stor omfattning får en så tungrodd och vidlyftig förvaltningsapparat, att möjligheten för den enskilde medborgaren att överblicka den kommunala förvaltningen omintetgöres. Jag har vidare i min motion understrukt, att den genom den kommunala organisationen åsyftade självstyrelsen, utförd av medborgarna själva, blir, i händelse primärkommunens område är för stort, de facto illusorisk, och den kommunala förvaltningen blir i realiteten ett tjänstemannastyre. Jag har också påpekat, att genom en alltför stor ansvällning av primärkommunens område detta kommer att omfatta alltför heterogena element, stadsbefolkningen, en befolkning, bosatt i villastäder, och en landsbefolkning. I det yttrande, som finnes fogat vid det föreliggande utskottsutlåtandet, har Nacka kommun också uttalat sig mot inkorporeringsförfarandet. Jag tror för min del, att man bör många gånger tänka sig om, innan man går vidare på den vägen, att man med Stockholm inkorporerar ett ytterligare antal kommuner. Jag tror också, att det råder en viss tveksamhet om den saken i Stockholms stads ledning.

Utskottet har givit en mycket välvillig anvisning. Utskottet har sagt, att utskottet mottagit en mängd sympatiuttalanden från Stockholms förorters kommunala myndigheter. Utskottet vill emellertid framhålla, att därest ett större intresse för förslaget förefinnes hos de berörda kommunerna, skulle dessa lämpligen vända sig till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av detta för dem speciella spörsmål. Den föreliggande frågan är icke något så förfärligt speciellt ändamål. Till att börja med vill jag hänvisa herrarna till ett annat betänkande, som är under behandling i dag, nämligen statsutskottets utlåtande nr 120, som berör frågan om en regionplan för Stockholm. Det är ju för övrigt ganska egendomligt, att detta utlåtande, som har mycket nära beröring med denna fråga, kommit till behandling på samma dag. Där säger statsutskottet: »I sin egenskap av ägare till betydande markområden i och omkring Stockholm torde också kronan hava intresse av att främja planens tillkomst och av att erhålla tillfälle till medverkan vid dess utformning.» Det intresse, som här föreligger, är sålunda icke så speciellt utan det är ett ganska allmänt intresse. Kronan är uppenbarligen intresserad. Det är ju sant, att det här gäller bara en liten del av landet, men det är icke ovanligt, herr talman, att man gör en särskild lagstiftning för särskilda delar av landet. Jag vill sålunda erinra om att det finns en kommunalförordning för Stockholm, och jag vet inte varför det inte skulle kunna tänkas en särskild kommunalförordning för Stor-Stockholm eller varför den skulle vara någonting så speciellt. Vi ha också en förordning om kyrkofullmäktige i Göteborg, och så sent som 1926 gjorde vi en ändring i denna förordning genom att införa bestämmelser om proportionellt valsätt för kyrkofullmäktige i Göteborg. Det hade motionerats härom och avlåtits riksdagsskrivelse, ehuru det varit ett mycket speciellt spörsmål. Varför skulle man då icke kunna avlåta en riksdagsskrivelse lika väl om denna sak? Jag tror icke att det är riktigt att taga på saken på det sätt, som man nu gjort från utskottets sida.

Jag vill också framhålla, att det är en ganska betydlig del av rikets folk-mängd, det här gäller, och framför allt tror jag — och jag skulle kunna, om tiden medgäve det, visa upp det — att det är av stor betydelse för hela riket, hur man har denna viktiga del av landet kommunalt organiserad. Frågan om

Om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm.
(Forts.)

Om en särskild
kommunal-
författning för
Stor-
Stockholm.
(Forts.)

hyresprisen i Stockholm sammanhänger nämligen i mycket hög grad med hur förortskommunikationer och vägfrågor äro ordnade inom Stor-Stockholmsområdet. Hur dessa ordnas beror återigen på förefintligheten av en verksam och initiativkraftig organisation, som verkligen kan fatta beslut, så att icke blott allting skall skötas genom förhandlingar, utredningar och diskussioner, som hittills varit fallet.

Jag skall härefter ägna min uppmärksamhet åt den reservation, som är avgiven av herr Stendahl, herr Fehr m. fl. Jag gör detta, därför att denna reservation representerar den ena hälften av dem, som omfatta utskottets avslagsståndpunkt. De nämnda reservanterna och utskottet ha kommit till samma slut, de äro oeniga endast om motiveringen. Då motiveringen i denna framtidsfråga har ganska stor betydelse, skall jag be, herr talman, att också få ägna någon uppmärksamhet åt den motivering, dessa reservanter anfört.

De säga: »Självfallet är emellertid, att de organisatoriska svårigheter, som miljonstadsbildningar framkalla, måste vara av vida allvarigare art än vid en stadsbildning av Stockholms beskaffenhet.» Ja, det är ju alldeles klart, att så är, men jag vill framhålla, att genom den formulering, som reservanterna valt, ha de i alla fall framhållit, att svårigheterna här äro av allvarlig art, även om de äro allvarigare, när det är fråga om miljonstäder. Jag vill emellertid hemställa till reservanterna, om det icke är så, att arten och allvaret i situationen bero icke blott och bart på befolkningsstorleken utan också på någonting sådant som den faktiskt förefintliga organisationen. Är det så, att det icke finns någon organisation alls eller på grund av kommunallagarnas speciella karaktär icke möjligheter till någon organisation, då är ju läget måhända allvarigare än där det finns sådana möjligheter, även om man icke använt dem.

Jag skulle vilja säga, att här är läget enligt min uppfattning ganska allvarligt. Det föreligger ju otvivelaktigt en betydande desorganisation i de kommunala förhållandena här i Stockholmstrakten.

Sedermera ha dessa reservanter pekat på att det skulle föreligga en preliminär överenskommelse emellan Stockholms stad och förortsområdenas vederbörande myndigheter rörande gemensam handläggning av hithörande frågor. Det är emellertid därvid givetvis endast fråga om uppgörande av förslag till en generalplan. Huruvida denna preliminära överenskommelse verkligen kan fullföljas, vill jag i detta sammanhang uttala mina ganska befogade tvivel om. Här har i detta statsutskottsutlåtande nr 120, som jag tillåtit mig beröra förut, utskottet ställt sig avvisande mot att nu lämna anslag för regionplanens utarbetande och ställt saken på framtiden, visserligen i mycket välvilliga ordalag. Jag är icke övertygad om att den av reservanterna berörda organisationen för generalplanens uppgörande kommer till stånd, när förortskommunerna nu, efter avvisandet av förslaget till statsbidrag, komma att få sig ålagda så betydande bördor för generalplanens upprättande. Det har visat sig redan nu vara svårt att med den nuvarande organisationen få alla dessa olika kommuner, som tillhöra förortsområdet, samlade under en hatt.

Vidare vill jag påpeka, att man är icke mycket hjälpt, även om en sådan generalplan eller regionplan uppritas. Det gäller icke blott att få en ritning, hur området skall användas i framtiden, utan det gäller också och framför allt att få klart, hur planen skall genomföras. Man kan upprätta hur många generalplaner och regionplaner som helst, men är det så, att det icke finns något organ som kan besluta genomförandet av dessa generalplaner eller regionplaner tvångsvis, då tjäna planritningarna ingenting till. Jag tillåter mig fortfarande mycket starkt betvivla möjligheten att få en sådan regionplan genomförd, jag understryker ordet, icke blott uppritad, men genomförd i Stor-Stockholmsområdet med den nuvarande organisationen.

Sedermera taga reservanterna upp samma synpunkter som utskottet gjort,

nämligen frågan om förslaget till stadsbyggnadslag och dess inverkan på den föreliggande frågan. Jag vill framhålla, att inga bestämmelser i detta avseende ännu äro beslutade, utan att det endast är ett förslag. Hur det kommer att gå med förslaget är mycket tveklaktigt, och det är också ställt under starkt tvivel, huruvida det kommer att genomföras i den form, som stadsbyggnadssakkunniga framlagt. Därför synes mig den slutsats, reservanterna kommit till, sväva helt och hållet i luften. Reservanterna ha sagt: »Då sålunda goda utsikter finnas, att de viktigaste av de frågor, som enligt motionärens mening skulle bli uppgiften för den tilltänkta sekundärkommunen Stor-Stockholms verksamhet, ändock komma att bli föremål för en i lämpliga former ordnad samverkan mellan Stockholms stad och av frågan berörda förortskommuner...» Den förutsättningen föreligger, såvitt jag förstår, inte; den är alldeles felaktig. Så ha reservanterna talat om önskvärdheten att undvika överorganisation. Ja, det är nog mycket bra att man undviker överorganisation, men jag är icke benägen att anse, att här föreligger någon överorganisation. Då det nämligen icke föreligger någon organisation alls för närvarande, kan jag icke anse, att man genom att skapa en organisation av den mest enkla beskaffenhet därmed skulle ha åstadkommit någon överorganisation.

Vidare ha reservanterna hänvisat till någonting mycket vackert och sympatiskt, nämligen utvägen att träffa direkta avtal mellan de olika kommunerna. Det låter sig givetvis mycket väl sägas, att man skall träffa direkta avtal, men vem är det som tror på möjligheten av sådana direkta avtal? Jag för min del vill icke göra det med den kännedom jag har om stämningarna i förorterna och stämningarna i Stockholms stad. Central-Stockholm reder sig nog alltid bra, om man ser saken på kort sikt — hur det blir om man ser saken på längre sikt, vill jag för närvarande lämna därhän, ehuru det nog icke i längden kan gå för sig att en så stor kommun som Central-Stockholm fullständigt isolerar sig. Frågan om hur det skall gå med förorterna, om de föreliggande arbetsuppgifterna skola lösas uteslutande genom direkta avtal, är en annan sak. Jag har den uppfattningen, att vid uppgörandet av sådana direkta avtal förorten alltid måste ligga under på grund av att Stockholm med sin stora styrka kan slå var och en av de särskilda kommunernas önsknings, och pressa villkoren under vad kommunerna skulle kunna vinna, för den händelse det finnes en gemensam organisation, inom vilken förortskommunerna samfällt kunde stödja varandra.

Så ha reservanterna, liksom utskottsmajoriteten, pekat på att det här skulle kunna gå för sig med en fullständig införlivning av de närmast liggande kommunerna med Central-Stockholm. Tanken på denna införlivning har jag redan vänt mig emot. Jag tror att i den mån tiden går, kommer den uppfattningen alltmer att tränga igenom, att dylika införlivanden av kommunerna i grund och botten betyda ett avlivande av allt kommunalt inflytande för de personer, som äro bosatta i förorterna, åtminstone med den organisation, som för närvarande finns. De ha ingen möjlighet att ens få en syl i vädret.

Jag skall därmed lämna herr Stendahls m. fl. reservation, och en smula ägna uppmärksamheten åt den reservation till utskottets utlåtande, som är afgiven av herr von Geijer m. fl. Denna reservation är, utifrån de utgångspunkter, som jag har i frågan, alldeles riktig. Den är, om jag så får säga, akademiskt riktig. Men jag måste på samma gång säga, att den måhända är en smula för mycket akademisk för att tillgodose de praktiska synpunkter, som jag här anser böra främjas. Den von Geijerska reservationen ligger alltså fullständigt på samma linje, som den, på vilken jag befinner mig, men jag måste dock framhålla, att frågan synes mig lättare löst, om man skapar särskilda bestämmelser för Stor-Stockholms område — sådana särskilda bestämmelser som motsvaras av de faktiska förhållandena. Är det sedan så, att det verkligt finns ett behov av att det också göres förändringar i kommunalförbundsagen beträffande and-

*Om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm.
(Forts.)*

*Om en särskild kommunal-
erfart ning för
Stor-
Stockholm.*

(Forts.)

ra kommuner än Stockholm, bör man naturligtvis göra det. Jag är den förste att ansluta mig till en sådan åtgärd. Men det synes mig, som om man i detta fall kan följa den gamla grundsatsen, att man skall det ena göra och det andra icke låta.

Jag skall, herr talman, nu be att få summera ihop vad jag yttrat. Det föreligger, därom äro alla ense, ett oomtvistligt behov av att någonting göres. Det torde också vara en ganska allmän övertygelse — någonting som tydligt framgår av de sympatiyttringar som kommit motionen till mötes — att skyndsamhet på detta område verkligen är av nöden. Det är vidare också så, att inga nu föreliggande eller ifrågasatta metoder i lagstiftningen kunna lösa det spörsmål, som är framburet i min motion, utan det torde vara nödvändigt att det sker i en särskild lagstiftning. Denna särskilda lagstiftning bör, efter mitt förmenande, göras till sina verkningar så litet omfattande som möjligt, och det skulle då ske genom att man på ett lämpligt sätt ändrade kommunalförfattningsslagen, så att man kunde åstadkomma ett kommunalförbund tvångsvis för samtliga kommuner inom Stor-Stockholms område.

På grund av vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som jag fogat till det föreliggande utskottsbetänkandet.

Herr Stendahl: Herr talman! Det är ju intet tvivel om, att med avseende på frågan om förhållandet mellan Stockholms stad och kringliggande kommuner har förelegat ett synnerligen svårslösligt problem. Det gäller kommunikationsfrågorna. För att man skall kunna få någon fason på kommunikationsfrågorna i ett så stort område, som det här är fråga om, fordras i första hand och närmast för Stockholms stads vidkommande en generalplan. Till följd av att Stockholms stad icke haft någon generalplan, har sättet på vilket Stockholms stad utbyggt icke varit vad det borde varit, och detta förhållande kommer att vid många tillfällen kosta staden stora pengar. Det är ingen hemlighet att det ända tills för ett par år sedan saknats en verkligt genomtänkt, klokt lagd och tillräckligt förutseende generalplan för Stockholms stad. Det är först på de allra sista åren, som detta missgrepp har rättats till, men man är nu verkligen i full gång med att upprätta en generalplan för Stockholms stads utveckling och bebyggande efter moderna linjer, och man har även lagt detta arbete på lång sikt. I och med att man kommit därhän, har man också uppnått den ena av de utgångspunkter, som behövs för att få det nödvändiga greppet på kommunikationsfrågorna till och från Stockholm och runt däromkring.

Den andra delen av problemet, som ju omedelbart anknyter sig till Stockholms stads kommunikationsfrågor, är kommunikationsfrågorna inom Stockholms stad närliggande kommuner. Stockholms stads egna kommunikationsfrågor och dessa närliggande kommuners kommunikationsfrågor äro fullständigt avhängiga av varandra; de kunna icke lösas ensidigt, utan måste själfvallet lösas i samförstånd. När Stockholms stad, där man annars hade rätt att tro att det borde finnas förutseende nog för upprättandet av en verklig generalplan, icke har gjort det i tide, kan man knappast begära, att de ledande inom förortskommunerna skulle ha haft detta förutseende. Men, som jag nyss sade, har man för några år sedan i Stockholms stad börjat att i mycket snabb takt genomföra en ändring i det tidigare existerande missförhållandet, och på grund av ett mycket lofvärt initiativ från landshövdingen i Stockholms län, Edén, har man på den allra sista tiden vidtagit motsvarande åtgärder i kommunerna runt omkring Stockholm. Landshövding Edén har ytterligare gjort sig förtjänt om lösningen av dessa frågor därigenom, att han faktiskt har fått igång ett samarbete mellan de Stockholm närliggande kommunerna och Stockholms stad. Nu äro, såvitt jag vet, de frågor som det här gäller, på god väg att få en icke endast acceptabel, utan även god lösning, och såvitt jag förstår, har man

såväl inom Stockholms stad som de närliggande kommunerna nu både vilja och kraft att åstadkomma, vad som härvidlag i första hand behöves, nämligen en verklig general- plus regionplan. När detta arbete är slutfört och dessa planer blivit godkända, inställer sig frågan, huru denna samverkan i kommunalt hänseende, främst då beträffande kommunikationsfrågorna, skall kunna genomföras. Det blir i viss mån en senare fråga. Nu tillhör jag visserligen icke Stockholms stads ledning, och har ingen som helst fullmakt att här tala på Stockholms stads vägnar, men med den erfarenhet jag i alla fall har från det kommunala livet i Stockholm under tidigare år, och för övrigt även sedan jag lämnade stadsfullmäktige i Stockholm, vågar jag alldeles bestämt hävda den åsikten och göra det påståendet, att vad man skäligen kan förvänta av Stockholms stad beträffande ordnandet av dessa frågor, det kommer från Stockholms stads sida att göras utan några som helst tvångsåtgärder. Svårare är inte Stockholms stad att komma överens med, om man bara knyter an problemen på ett någorlunda hyggligt sätt.

Jag har i motsats till den föregående ärade talaren ingen kolartro på möjligheten att endast genom att bygga ut en organisation lösa alla frågor. Jag har en alldeles motsatt uppfattning. Jag tror, att alldeles oavsett om det finns någon organisation eller icke, löser man, med en fast vilja att åstadkomma en lösning, nästan vad som helst utan någon större organisation. Detta är icke mer än vad en eller ett par kraftiga karlar orka med, om de sätta in sin kraft på att lösa problemet. Att jämt och ständigt tillgripa organisationer och lagstiftning som en hobby för att åstadkomma ett tusenårigt rike framstår för mig såsom ofattbart — jag tänker icke på det sättet och förstår icke det språket.

Nu ligger alltså saken så till, att ett samarbete mellan Stockholms stad och Stockholms stad närliggande kommuner på detta område faktiskt har kommit ett mycket gott stycke på vägen. Jag förstår sålunda icke, varför man här skall försöka ingripa med en lagstiftning, och som Traska Patrullo komma efter för att hindra vad som utan lagstiftning är på god väg att ledas in på de riktiga linjerna för en god lösning.

Det kunde vara mycket annat att säga om denna sak, men då andra kammaren redan bifallit konstitutionsutskottets hemställan, och motionen sålunda under alla förhållanden för denna gång fallit, vad som än händer i denna kammare, har jag, herr talman, ingen anledning att ge mig ytterligare in på en polemik med den föregående ärade talaren-motionären. Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets kläm med den av mig m. fl. avgivna motiveringen, som enligt min uppfattning fullt täcker den tankegång, som jag här sökt ge uttryck åt.

Herr Larsén: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottsförslaget. Det skulle vara mycket frestande att här ingå i en debatt med den föregående ärade talaren, men jag skall icke göra det, då andra kammaren redan fattat sitt beslut i enlighet med utskottets förslag. Då herr Stendahl emellertid yrkade bifall till den av honom reservationsvis framställda motiveringen, kan jag icke underlåta att säga några få ord. Herr Stendahl utgår helt och hållet från storstadssynpunkterna i denna fråga. Därför har han icke för sin reservation kunnat samla fler än fem av utskottets ledamöter, och av dessa äro tre stockholmare och en representant för storstaden Göteborg. Hela hans ståndpunkt är rent negativ. Han anser att ingenting behöver göras, under det att jag och även utskottsmajoriteten ha en helt annan uppfattning. Allt vad herr Stendahl här har talat om gäller uteslutande de frågor, som intressera storstaden, men han har icke med ett enda ord omnämnt de frågor, som intressera förortssambhällena, vilka äro fullt ut lika berättigade, men som inga-

Om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm.
(Forts.)

Om en särskild
kommunal-
författning för
Stor-
Stockholm.
(Forts.)

lunda tillgodoses genom en lagstiftning av den art, som herr Stendahl här omnämnt. Vill man skipa rättvisa åt båda sidor kan man icke rösta för herr Stendahls reservation, vilken hur riktig den än må vara från storstadssynpunkt, dock icke skipar en sådan rättvisa.

Herr Thulins motion har utskottet icke kunnat biträda. Utskottet anser nämligen, att frågan är alltför tidigt väckt. Det vill avvakta den nu pågående utredningen i frågan, liksom den väntade stadsbyggnadslagen. På den grund är det omöjligt att nu erhålla en så klar sikt över frågan, att man kan biträda kravet på en skrivelse med anhållan om lagstiftning på detta speciella område.

Utskottet har alltså noga beaktat de synpunkter, som motionären framfört, utskottet har också ansett dessa synpunkter mycket beaktansvärda, men utskottet har icke kunnat gå med på en skrivelse om åtgärder för närvarande. Man får vara synnerligen försiktig när det gäller en lagstiftning sådan som denna, om icke lagstiftningen i verkligheten skall verka alltför mycket som en tvångslagstiftning.

På grund av vad jag anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag såväl vad beträffar dess motivering som dess kläm.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman! Endast några få ord!

Utskottet har vid behandlingen av denna fråga ingått på en ingående och allsidig prövning av densamma, men det har, som av utskottsutlåtandet framgår, varit omöjligt för utskottet att nu kunna framlägga några bestämda riktlinjer för den av motionären begärda utredningen. För min del har jag varit ganska tveksam, då det gällt att taga ståndpunkt till frågan. Jag har närmast lutat åt den uppfattningen, att skulle en utredning härutinnan företagas, borde den avse icke enbart Stockholm och dess omgivningar, utan även andra orter inom vårt land. Jag har sålunda mest närmat mig den uppfattning, som kommit till uttryck i den av herr von Geijer m. fl. avgivna reservationen. Men då jag vet, herr talman, att denna reservation går utöver motionens ram, kommer jag icke att yrka bifall till densamma. Jag förenar mig alltså i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Det kunde vara mer att tillägga i denna sak, men som förut är nämnt, har redan andra kammaren fattat beslut i frågan, och då tiden är långt framskriden, vill jag icke längre taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

Herr Thulin: Herr talman! Endast några repliker!

Jag vill till en början ge uttryck åt den uppfattningen, att herr Stendahl, när han polemiserade mot min framställning, helt och hållet gick förbi vad jag yttrat. Han träffade icke alls det yrkande, som jag gjort, eller den motivering, som jag anført. Han talade om att man skulle få till stånd en regionplan, och när man fått till stånd denna regionplan, bleve det en senare fråga hur man skulle genomföra en enhetlig behandling av de kommunala angelägenheterna. Jag vill därtill säga, att vid genomförandet av en regionplan är det för mig viktigaste icke att få den uppritad på ett papper, vilket jag visserligen anser vara nog så intressant, men betydligt mindre viktigt än att få den genomförd i praktiken. Därför har jag ansett, att man redan nu skall taga upp frågan om hur man skall gå till realiserandet av en regionplan. Det är sannerligen icke för tidigt, om denna regionplan skall föreligga uppritad år 1930 eller 1931, såsom det sagts.

Det synes mig därför, herr talman, vara alldeles nödvändigt att man genast tar upp frågan hur man skall organisera hela samarbetet mellan Stockholm och förorterna i det avseendet.

Herr Stendahl förklarade, att från Stockholms stads sida skulle det sättas

in både vilja och kraft att få en regionplan genomförd, och han menade, att vad man skäligt kan vänta av Stockholm, det skulle man också få. Ja, detta allt är nog mycket bra, men jag vill framhålla, att Stor-Stockholms område består, förutom av det egentliga Central-Stockholm, av tre städer, tre köpingar och som jag erinrar mig icke mindre än 16 landskommuner. Att få dessa olika intressen söder och norr, väster och öster om Stockholm att ena sig om en regionplan är någonting, som förefaller hart när otroligt. Det är en fantastisk tanke att tro, att detta skall kunna åstadkommas på frivillighetens väg. Det är nödvändigt att från statsmakternas sida göres någonting, varigenom man tvingar in dem alla under en hatt, och åstadkommer en beslutande vilja hos denna ganska heterogena samling av kommuner. Det är detta, som gör, herr Stendahl, att jag kan säga att herr Stendahl talade förbi mig. Herr Stendahl bemötte icke detta centrala i min framställning.

*Om en särskild kommunalförfattning för Stor-Stockholm.
(Forts.)*

Vad så beträffar herr Larsén tog han i sitt anförande upp frågan om den föreslagna stadsbyggnadslagen. Jag tror, herr talman, att jag i mitt anförande fullständigt tydligt lämnade bevis för riktigheten av den uppfattningen, att hur bra den blivande stadsbyggnadslagen, om den genomföres enligt stadsbyggnadssakkunnigas förslag, än blir, kan den dock icke hjälpa någonting med avseende på de speciella förhållanden som föreligga i fråga om Stor-Stockholmsområdet.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr Stendahl: Herr talman! Gentemot den siste ärade talaren vill jag uttala som min bestämda uppfattning, att ju mera man tvångsvis strävar efter att få in alla dessa olika intressen under en stålhuva, där det icke finns möjlighet till utveckling utöver en viss krets, dess svårare blir det att få en klok regionplan både upplinjerad och genomförd. Och ju större frihet man ger de underhandlande parterna att komma överens, dess lättare går det att komma till ett positivt gott resultat.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering; 2:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av den motivering, som förordats i den av herr Stendahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i herr Thulins vid utlåtandet avgivna reservation.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse.

*Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.*

I en till riksdagen avlåten, den 9 mars 1928 dagtecknad proposition nr 157, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att förklara, att från dess sida invändning ej mötte mot fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse efter utgången av år 1929.

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Utskottet ansluter sig till den av departementschefen uttalade uppfattningen, att aktiebolaget Jordbrukarbankens verksamhet bör fortsättas efter den nuvarande oktrojtidsens utgång. I fråga om oktroj för berörda bankverksamhet föreligga i övrigt, enligt utskottets mening, numera icke skäl att påkalla prövning i annan ordning, än vad som gäller beträffande oktroj för övriga banker. Med avseende å statens ställning som aktieägare i banken anser utskottet, i anslutning till vad departementschefen anfört, att Kungl. Maj:t och riksdagen givetvis äro oförhindrade att under oktrojtiden besluta de förändringar, som kunna befinnas lämpliga.

Utskottet hemställer, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må förklara, att från dess sida invändning ej möter mot fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse efter utgången av år 1929.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Lindgren* och *Winkler*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning, att en avveckling av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse icke utan skada för staten torde kunna före 1930 års ingång äga rum i sådan omfattning, att oktroj för banken för tiden därefter blir obehövlig. Utskottet tillstyrker alltså, att medgivande lämnas till fortsättande av bankens verksamhet även efter utgången av nu löpande oktrojtid.

Mot vad departementschefen anfört rörande den nya oktrojtidsens längd finner utskottet icke anledning till erinran. Så länge staten är ägare till största delen av aktierna i banken, bör nämligen enligt utskottets uppfattning oktroj ej beviljas för längre tid än fem år i sänder.

I detta sammanhang anser sig utskottet böra framhålla, att statens engagement i banken bör, så snart så lämpligen kan ske, avvecklas genom aktiernas avyttrande, i främsta rummet till jordbruksnäringens utöware.

På grund av det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, må förklara, att från dess sida invändning ej möter mot fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse efter utgången av år 1929.»

Herr Lindgren: Herr talman! Såsom kammarrens ledamöter behagade finna, är till detta utskottsutlåtande fogad en reservation. Jag och en utskottsledamot från andra kammarren ha nämligen icke ansett oss kunna ansluta oss till utskottsmajoritetens uttalande, att i fråga om oktroj för Jordbrukarbanken skäl numera icke finnas att påkalla prövning i annan ordning än som gäller beträffande oktroj för andra banker. Vi reser vanter anse, att staten, när så lämpligen kan ske, bör avyttra sitt stora aktieinnehav i Jordbrukarbanken, i främsta rummet till jordbruksnäringens utöware. Vi äro övertygade om, att detta skall kunna ske inom den oktrojtid av fem år, som departementschefen uppgivit sig ha för avsikt att tillstyrka.

Jordbrukarbanken har tvivelsutan existensberättigande och en allmännyttig uppgift att fylla, men icke såsom statsbank under någon längre tid, eller med staten såsom ägare till större delen av aktierna i banken. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka avslag på utskottets motivering och bifall till reservationen.

Herr Sandler: Herr talman! Den ärade reservanten har nyss angivit, att den punkt i utskottets motivering, som han riktar sig emot, är den som herrarna återfinna i mitten av utskottets korta motivering, där det står, att i fråga om oktroj för Jordbrukarbankens verksamhet föreligger numera icke skäl att

påkalla prövning i annan ordning än vad som gäller beträffande oktroj för övriga banker.

Då den ärade reservanten förklarade sig icke kunna ansluta sig till detta, måste det ju innebära att han anser, att beträffande Jordbrukarbanken skall man vid prövning av oktrojfrågan anlägga andra synpunkter än när det gäller oktroj för andra banker, beträffande vilka Kungl. Maj:t har att följa de regler, som äro givna i gällande allmänna banklagstiftning. Skälen, varför reservanten icke kunde biträda detta yrkande, voro av den arten, att de i själva verket gå alldeles förbi frågan. Ty han sade, att hans skäl för att icke kunna ansluta sig till detta utskottets uttalande vore, att efter hans mening borde statsverket avyttra aktierna i denna bank. Men, mina herrar, vad är det bankoutskottet har sagt i sitt yttrande? Bankoutskottet har sagt, att här föreligga två olika frågor, vilka böra behandlas var för sig. Det ena är frågan om oktrojens beviljande och oktrojtidsens längd för denna bank, det andra är frågan hur det framdeles skall bli med statens ställning som aktieägare i bankföretaget i fråga.

Dessa bägge ting ha tidigare varit på visst sätt hopkopplade med varandra, och man förmärker ett spår av denna hopkoppling också i det yttrande, som departementschefen avgivit.

Bankoutskottet har nu givit uttryck åt den uppfattningen, att de båda frågorna böra hållas i sär och behandlas var för sig. Beträffande oktrojfrågan har utskottet sagt, att det föreligger icke anledning att pröva frågan i annan ordning än som gäller beträffande andra banker, och beträffande statens ställning säger utskottet, att statsmakterna, d. v. s. Kungl. Maj:t och riksdagen, äro oförhindrade att under oktrojtiden besluta de förändringar, som kunna finnas lämpliga. Det av reservanten anförda skälet, varför han anser det vara nödvändigt att avyttra aktierna, gäller, som herrarna finna, den sista delen av utskottets yttrande, som är avfattat så, att det icke lägger några hinder i vägen att förfara på det sätt, som statsmakterna kunna finna vara det lämpligaste i detta stycke.

Jag vet icke efter denna analys, huruvida det finns något annat skäl, som ligger bakom motståndet mot uttalandet, att Jordbrukarbanken skall såsom bank behandlas lika med andra banker. Det finns i reservanternas motivering en punkt, som, ifall den är menad att på allvar upprätthållas, är av en mycket egenartad natur. Det är nämligen uttalandet att en bank, där staten innehar aktiemajoriteten, bör icke få längre oktrojtid än fem år i sänder. Men, mina herrar, det är, förefaller det mig i varje fall, en något originell syn på saken, att därför att staten är innehavare av aktiemajoriteten, skall man icke ge en sådan bank längre oktrojtid än fem år i sänder, eller hälften av den tid, som brukar ges åt andra banker. Jag vågar förutsätta, att en sådan uppfattning beträffande de synpunkter, som man skall lägga på beviljandet av oktroj och bestämmandet av oktrojtidsens längd, icke delas av Kungl. Maj:ts regering, och jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan med dess motivering.

Herr statsrådet **Lyberg**: Jag tillåter mig erinra därom, att det är riksdagen, som genom tidigare beslut har gjort ett uttalande om att den vill höras om bankverksamhetens fortsättande, innan Kungl. Maj:t beviljar ny oktroj för Jordbrukarbanken. Det är sålunda riksdagen, som sammankopplat dessa två frågor, frågan om oktroj och frågan om bankens fortsatta verksamhet, den senare såvitt på aktieägarna, d. v. s. i sista hand på riksdagen ankommer. När sålunda den siste ärade talaren yttrade någonting om att denna sammankoppling framskymtade även i departementschefens uttalande, har detta helt enkelt varit nödvändigt med hänsyn till riksdagens tidigare ställning.

Men jag har dessutom sökt låta i mitt yttrande framskymta, ehuru för all

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

del med tillbörlig försiktighet, det förhållandet, att den på *Kungl. Maj:ts* prövning beroende oktrojen bör vara en sak för sig, en annan sak än den i sista hand på *riksdagens* prövning beroende frågan, om staten såsom aktieägare skall fortsätta verksamheten, avveckla densamma eller försälja aktierna i banken. Det vill säga, från en annan sida sett, riksdagen är inte bara formellt, utan också reellt oförhindrad att under den blivande oktrojtiden eventuellt redan nästa år gå in för en avveckling.

Jag har för min del intet att erinra mot denna förändrade, med min egen överensstämmande uppfattning, som bankoutskottet sålunda vill ge uttryck åt, men jag nödgas framhålla, att då Jordbrukarbankens styrelse hos Kungl. Maj:t anhöll, att redan vid denna riksdag skulle upptagas till prövning frågan om oktroj, detta motiverats därmed att banken därigenom ville ha en slags garanti för att riksdagen skulle låta verksamheten fortgå i oförändrad form under oktrojtiden. Någon sådan garanti kommer nu icke att lämnas. Jag anser mig böra understryka detta förhållande samtidigt som jag naturligtvis förutsätter, att riksdagen är så mån om sina intressen, sina stora intressen i Jordbrukarbanken, att den inte kommer att besluta en plötslig brådstörtad avveckling.

Jag har således, herr talman, intet att erinra mot att utskottets motivering godkännes av kammaren.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har begärt ordet icke för att ingå på ett uttalande ur mera allmänna synpunkter om bankens fortsatta liv, utan för att uttala mig till förmån för den uppfattning, som framgår av utskottets motivering, nämligen att skäl, som påkalla prövning i annan ordning, än vad som gäller beträffande oktroj för övriga banker, för närvarande icke föreligga.

Till en början vill jag erinra kammaren om att Jordbrukarbanken tillkommit för att stödja en stor jordbruks kooperation, som kommit i svårigheter; och jag vill här gärna ge banken det erkännandet, att banken på ett tillfredsställande och tillmötesgående sätt fyllt denna sin uppgift. Nu vill jag såsom ordförande i denna sammanslutning säga, att det kan väl vara möjligt, att inom en förlängd oktrojtid av endast 5 år denna jordbrukskooperation kan stå på egna ben och reda sig utan Jordbrukarbanken. Det är väl också givet, att om efter denna förlängda oktrojtid på 5 år den nämnda jordbrukssammanslutning icke då skulle vara så stark, som jag förutsätter såsom möjlig och kanske även antaglig, kan man med säkerhet utgå ifrån, att oktrojen blir förlängd på den ytterligare tid, som behövs i och för stöd åt jordbrukskooperationen. Men man måste väl ändå beakta att banken icke kan leva uteslutande på sina förbindelser med jordbrukskooperationen. Den har en stor bankverksamhet i övrigt, som den behöver för att fylla sin uppgift som bank, och skall denna på ett tillfredsställande sätt kunna fyllas, måste den arbeta på längre sikt än vad en förlängd oktrojtid på 5 år möjliggör. Beträffande herr Lindgrens reservation kan jag i likhet med den föregående talaren säga, att jag omöjligt kan förstå, att den omständigheten, att staten är ägare till största delen av aktierna i banken, skulle vara en anledning till att oktroj icke skall beviljas för längre tid än 5 år i sänder. Jag tycker, att det inte hänger ihop på något sätt. Det är icke premisser och slutsats.

Jag vill vidare med anledning av herr Lindgrens uttalande om att enligt hans uppfattning banken, så snart så lämpligen kan ske, bör avvecklas genom aktiernas avyttrande i främsta rummet till jordbruksnäringsens utöware säga, att jag ställer mig mycket sympatisk emot denna tanke; men jag har den uppfattningen, att några sannolika skäl icke föreligga för att något dylikt skulle kunna komma till stånd inom en närmare framtid. Men skulle jag ha orätt i detta, kan jag i varje fall icke finna, att däruti skulle ligga någon anledning att förkorta Jordbrukarbankens oktroj. Tvärtom skulle man väl öka utsikterna för

de personer inom jordbrukarkretsar, som eventuellt skulle vilja övertaga bankrörelsen, om banken hade en längre oktroj.

Jag får, herr talman, på de skäl, jag anfört, yrka bifall till bankoutsiktets hemställan.

Herr Johansson, Johan: Som man finner av utskottets utlåtande, är jag inte antecknad som närvarande vid detta ärendes slutbehandling inom utskottet; jag var nämligen då förhindrad. Vid den förberedande behandlingen inom utskottet anslöt jag mig till den uppfattningen, som har gjorts gällande av utskottsmajoriteten.

Jag anser nämligen, alldenstund statsmakterna äro så starkt intresserade i denna bank, som de verkligen äro, att det väl ändå är rätt och riktigt, att man ger banken en sådan oktrojtids, att den behandlas på samma sätt som övriga banker, och jag har den uppfattningen därför att jag tror, att det skänker åt banken ökad trygghet samt möjlighet att i lugn och ro fortsätta sin verksamhet.

Vidkommande nu bankens fortsättning av sin verksamhet tillåter jag mig erinra om att Jordbrukarbanken ifrån början var avsedd att inrikta sina förbindelser åt jordbruket och ge stöd åt jordbrukets kooperativa sammanslutningar. Jag vill säga, att här på detta område har faktiskt denna bank en synnerligen stor och betydande uppgift att fylla — och har redan härigenom sitt fulla berättigande. Nu ha reservanterna — herr Lindgren erinrade också om detta i sitt nyss hållna anförande — framhållit i reservationen, att statens engagement i banken bör, så snart så lämpligen kan ske, avvecklas genom aktiernas avyttrande, i främsta rummet till jordbruksnäringens utöfvere. Ja, jag får villigt bekänna, herr Lindgren, att i denna fråga råder från det håll, jag företräder, fullständig enighet, och jag vill endast tillägga, att jag är fullständigt ense med reservanterna om att Jordbrukarbanken bör, så snart sig göra låter och så snart så lämpligen kan ske, återigen bli vad den från början var avsedd att vara, nämligen en jordbrukets bank. Jag vill framhålla, att på detta område har banken ett synnerligen stort verksamhetsfält. Jag är också viss om, att om vid en avveckling statens engagement skulle överföras på lämpligt sätt på jordbruket och jordbrukets kooperativa organisationer, skulle därmed enligt min mening ett avsevärt steg vara taget i rätt riktning för att få en lösning av jordbrukets kreditbehov och penninghushållning. Jag tillåter mig också i detta sammanhang i fråga om jordbrukets kooperativa sammanslutningar erinra om, att vi ha numera våra jordbruks- och centralkassor. I den mån som dessa kassor utveckla sig och gå framåt och vinna ökad anslutning från jordbrukarnas sida, ha de faktiskt behov av ett ökat stöd från en central bankinrättning, som reglerar hela vårt jordbruks kreditbehov.

Jag skall icke närmare eller djupare i detta sammanhang ingå på den frågan, men jag vill tillägga, att på jordbrukarhåll och hos dem, som representera jordbrukets kooperativa organisationer, förefinns faktiskt ett starkt intresse och en varm önskan, att jordbrukets kreditfråga inom en snar framtid föres fram till en god lösning. Lantbrukets kreditbehov är nu mycket större än förr. Förhållandena ha helt förändrats, och jag kan säga, att vad som kräves här från jordbrukarhåll är, att vi få ett kreditsystem, som är utbyggt på en bankorganisation, som verkligen passar jordbruket och är anpassad efter jordbrukarnas verkliga behov. Det fattas oss för närvarande, och jag tror, att om man kan få en lösning i den riktning, som jag tillåtit mig här mycket kort angiva, skulle detta betyda ofantligt mycket och vara ett steg i den rätta riktningen. Jordbrukets stora kreditfrågor äro för närvarande synnerligen aktuella och ligga jordbruksnäringens utöfvere varmt om hjärtat.

När jag här ställer mig på utskottets sida, gör jag det i förhoppning att den mening, som jag tillåtit mig att i kammaren framhålla, beaktas och kommer att

Ang.
fortsättande af
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

kunna realiseras på ett fullt ut lika betryggande sätt, som om jag går med reser-
vanterna, och jag vill därför tillåta mig, herr talman, att yrka bifall till utskot-
tets hemställan.

Herr Trygger: Herr talman! För mig föreföll det ganska naturligt, att
regeringen, när den framlade denna fråga, skulle göra det på sätt, som skett.
Det är fullständigt överensstämmande med vad riksdagen tidigare beslutat och
i överensstämmelse med den ställning, Jordbrukarbanken verkligen intager.
Det är ju inte så, såvitt jag förstår, att Jordbrukarbanken kan egentligen lik-
ställas med de övriga bankerna, utan det är tvärtom på det sättet, att riks-
dagen har förbehållit sig, att regeringen har ögonen på denna bank och att även
riksdagen skall bli i tillfälle att med relativt korta mellanrum uttala sig an-
gående banken, huruvida den skall likvideras eller huruvida man skall vidtaga
någon annan åtgärd med avseende på densamma.

Sålunda, är detta riktigt, då kan jag icke finna, att det är någon grund för
utskottets uttalande, att i fråga om oktroj för berörda bankverksamhet borde
gälla detsamma som beträffande oktroj för övriga banker. Det innebär ju ett
misskännande av den ställning, som Jordbrukarbanken enligt riksdagens eget
beslut intager. Nu vill jag ingalunda säga, att någon stor olycka skulle ske,
ifall oktroj skulle ges för längre tid. Men det är dock en skillnad. Genom att
man skulle taga utskottets motivering, skulle kanske Jordbrukarbanken glida
in i och få samma ställning som bankerna överhuvud taget, medan det i själva
verket är ett provisorium, som här föreligger, och i fråga om vilket man ej vet,
om man skall avveckla detsamma på det ena sättet eller på det andra.

På grund av vad jag nu sagt — jag har ju ingenting emot reservationen, men
den uttalar sig kanske något för bestämt — skulle jag vilja hemställa, att den
mellersta delen av utskottets motivering strykes, d. v. s. att ur motiveringen
följande ord skulle utgå: »I fråga om oktroj för berörda bankverksamhet före-
ligga i övrigt, enligt utskottets mening, numera icke skäl att påkalla prövning
i annan ordning, än vad som gäller beträffande oktroj för övriga banker.»

För övrigt har jag icke något att erinra mot utskottets förslag.

Herr Kvarnzelius: Ja, herr talman, det var ju så att när staten beslutade
sig för att lämna sin medverkan till uppkomsten av Jordbrukarbanken, skedde
det uteslutande med tanke på den massa jordbrukare, som hade sina engagement
i Lantmännens bank, som var fallfärdig. Då staten tidigare hade lämnat stöd
åt enskilda banker med hänsyn till den kris, som övergick landet, ansågs det
riktigt, att staten även skulle lämna sitt stöd åt denna bank, som var, kan man
säga, modernäringens bank och skulle bli ett stöd för dem, som representerade
jordbruksnäringens intressen. Men för att förebygga att detta skulle uppfattas
såsom ett första steg till inrättandet av en statens affärsdrivande bank, ville
riksdagen uttryckligen markera att så icke var meningen genom förbehållet att
ärendet skulle föreläggas riksdagen, innan ny oktroj beviljas banken.

Det är i enlighet därmed endast på sin plats, att Kungl. Maj:t nu förelagt
ärendet för riksdagen. Kungl. Maj:t kunde ha dröjt till nästa år, men då det
nu har ansetts önskvärt, att det borde ske redan i år, finner jag det riktigt, att
Kungl. Maj:t har ställt sig denna önskan till efterrättelse. Jag kan mycket
väl ansluta mig till det resonemang, som jag hörde herr Sandler utveckla. Det
är ganska naturligt, att man kan resonera på det sättet. Staten är intressent
i denna bank. Staten har givetvis samma intresse som varje intressent i vilken
som helst annan bank, att Jordbrukarbanken blir väl skött så länge staten är
intressent. Ur dessa synpunkter kan jag för min del inte se, att det innebär
något olämpligt, ifall man tager utskottets utlåtande, sådant som det förelig-
ger, utan att stryka någonting. Staten har ju alltid fria händer att sedan

taga ställning till frågan, huruvida det skall ske en avveckling på det sättet, som herr Johansson i Friggeråker tycks förutsätta, eller om staten skall göra banken till en affärsdrivande bank. Beträffande det sista vill jag redan nu för min del säga, att i det avseendet ställer jag mig i ytterligt hög grad betänksam. Däremot anser jag, att det skulle vara en lycklig utväg, om det kunde gå så, att lantmännen själva återigen kunde säga en vacker dag: »det här är vår egen bank och en fortsättning på säkrare grunder av den tidigare benämnda Svenska Lantmännens bank. Det tycker jag vore riktigt, och jag är glad åt att herr Johansson i Friggeråker givit uttryck åt den meningen, och det skulle glädja mig ändå mera, om jordbrukarna utvecklade sådant intresse härför, att de kunde så fort som möjligt förvärva Jordbrukarbanken till sin egen bank och statens intressen avvecklas.

Vad jag nu sagt är ett uttryck för den åskådning jag har i denna fråga, och jag ber för min del få meddela, att jag har intet emot att biträda utskottets förslag.

Herr Sandler: Finansministern har naturligtvis alldeles rätt däri, att denna fråga kommit i ett annat läge, än den varit tidigare, genom bifall till bankoutskottets utlåtande, i vad angår frågan om sammankoppling av oktrojen och statens engagement i företaget. Dessa bägge ting skola hädanefter behandlas vart och ett för sig såsom två olika frågor.

Finansministern har också rätt, då han säger, att han har på grund av riksdagens hållning skäl att ställa riksdagen inför den fråga, som nu föreligger här, en fråga, som i och för sig är av ganska egenartad karaktär. Hur pass egenartad den är, förstår man bäst, om man sätter in ett annat banknamn i stället för Jordbrukarbanken. Vad skulle man väl säga i riksdagen, om Kungl. Maj:t kom in med en proposition och bad riksdagen förklara, att från dess sida ingen invändning möter mot att fortsätta Svenska Handelsbankens rörelse efter utgången av år 1929? Bara den parallellen visar ju hur pass egenartad denna fråga är, och finansministern har ju angivit, vad det är för anledning, som föreligger, för att framställa en sådan fråga inför riksdagen.

Med bankoutskottets uttalande blir det nu klargjort, att dessa bägge ting skola behandlas var för sig, och att Kungl. Maj:t således har att pröva oktrojen efter, vad jag förut sade, de bestämmelser, som gällande banklagstiftning innebära. Det bör ju då också betyda, att finansministern kan känna sig frigjord från den sammankoppling, som ännu i propositionen föreligger mellan dessa båda ting, och att han således kan gå till sin förnyade prövning av oktrojtiden för Jordbrukarbanken uteslutande ur de synpunkter, som den allmänna banklagstiftningen anger.

Det av herr Trygger framställda yrkandet skulle ju innebära, att riksdagen med den motivering, som herr Trygger gav detsamma, skulle i princip fastställa för framtiden, den framtid som det nu är fråga om, att Jordbrukarbanken skall behandlas uti en annan ordning än övriga bankföretag. Jag vågar tro, att kammaren inte skall vilja gå på en sådan linje, och jag tillåter mig att vidhålla mitt yrkande.

Herr statsrådet Lyberg: Herr talman! När jag för en stund sedan sade, att jag inte hade någon erinran att göra mot utskottets motivering, torde jag tydligt nog ha angivit, att jag gjorde det av den anledningen, att jag inte kunde se, att Kungl. Maj:t i sin prövning av frågan om oktrojtidsens längd bleve bunden av något riksdagens ställningstagande, och herr Sandler torde med sitt anförande ha givit mig rätt i den uppfattningen.

När greve Lagerbjelke gör gällande beträffande oktrojtidsens längd, att det inte finns några särskilda skäl att behandla Jordbrukarbanken på annat sätt

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

än vilken som helst annan bank, kan detta möjligen ha sitt berättigande, men uppfattningen står i direkt strid med det uttalande, som gjordes av 1923 års riksdag. Riksdagen ville då såsom sin åsikt uttala, att »oktroj för den nya banken borde begränsas till en tid av 6 år utöver den del av löpande år, varunder banken kunde vara i verksamhet». I anslutning till den uppfattning riksdagen alltså uttalat är det ju rätt naturligt, att jag förutsatt, att den ytterligare oktrojtiden bestämdes bara till 5 år. Det blir således *sammanlagt* 11 år.

Till det föregående uttalandet fogade emellertid riksdagen följande: »Före oktrojtidens utgång borde riksdagen beredas tillfälle att taga ställning till frågan om bankens fortsatta bestånd.» Det är ju med anledning av detta *sista* uttalande, som Kungl. Maj:t ansett sig böra fråga riksdagen som representant för staten såsom *aktieägare*: vill riksdagen, att Jordbrukarbanken skall fortsätta sin verksamhet, eller behöves icke förnyad oktroj? En sådan fråga rörande *Svenska Handelsbanken* finns naturligtvis inte någon anledning att framställa till riksdagen.

Herr Wohlin: Herr talman! Det är alldeles nödvändigt, att svenska jordbruket återigen får en central penninganstalt för sina kreditbehov. När man följer den kooperativa sammanslutningsrörelsen bland jordbrukarna i skilda länder, finner man, att denna för jordbruket så viktiga rörelse är i oundgängligt behov av en kreditinrättning, som särskilt anpassar sig och sin kreditgivning efter jordbrukets speciella förhållanden. De affärsbanker, som i vårt likasom i andra länder ha hand om kreditgivningen åt näringslivet, äro ju väl anpassade för sin uppgift och tillgodose ju i stor utsträckning på ett utmärkt sätt näringslivets kreditbehov. Men man måste ändock därvidlag göra tillägget, att de tydligen icke äro så organiserade och deras kreditgivning icke så lagd, att den alltid passar för de säregna behov, som göra sig gällande inom den kooperativa rörelsen bland jordbrukarna. Följer man i olika länder denna sammanslutningsrörelse, som under nuvarande tryckta konjunktioner inom jordbruksnäringen är ett av de få medel, av vilka jordbrukarna kunna begagna sig för att något förbättra sin ekonomi, så finner man, att denna kooperativa rörelse har blivit särskilt stark i sådana länder, där ett centralt penninginstitut stått till rörelsens förfogande. Jag har på sin tid själv under resor i åtskilliga länder med stort intresse tagit del av dessa särskilda penninginrättningsorganisation och utveckling. Vid sådant förhållande får jag på det allra starkaste understryka de synpunkter, som herr Johansson i Friggeråker i detta hänseende anfört.

När man från denna utgångspunkt skall bedöma den föreliggande frågan, bör man visserligen å ena sidan erinra sig, att vid bankens tillkomst meningen alls icke var, att denna bank skulle bli för framtiden bestående, utan att den skulle vara en avvecklingsbank. Det händer emellertid ofta i det mänskliga livet, att utvecklingen kan gå i en riktning, som man från början icke tänkt sig. Jordbrukarbankens verksamhet under de gångna åren vill jag nu icke beröra. Men så mycket torde väl ändå vara klart, att det är tänkbart, att denna bankinstitution långre fram i tiden, efter det att statens engagemang i banken övertagits av konsortier av enskilda lantbrukare, skall kunna bli just den institution, efter vilken jordbrukarna här i landet så starkt längta. Jag säger ingalunda att det är säkert, men det är likväl en möjlighet att så kan ske. Denna möjlighet synes mig då större, för den händelse att man nu ger banken en längre oktrojtid än den som reservanten här föreslagit, ty dels hinner ju banken under denna förlängda tid bättre avveckla de engagemang, som ligga på sidan om jordbruket och som, även om man betraktar banken som en avvecklingsbank, böra avvecklas till statsverkets fromma, och dels äro möjligheterna för lantbrukarna

att i sinom tid, om möjligheter därtill förefinnas, övertaga statens engagemang i Jordbrukarbanken, kanske något större. Därmed har jag ingalunda sagt, att jag i denna stund vet någonting om denna linjes framkomlighet. Jag tycker endast att det är ett berättigat önskemål från jordbrukarnas sida att åtminstone hålla möjligheten öppen, även om det sedermera i framtiden skulle inträffa sådana situationer, att jordbrukets centrala kreditbehov lättare kommer att kunna lösas på ett annat sätt.

Av dessa skäl, herr talman, tror jag det vara fullkomligt motiverat och ej innebära någon som helst risk — vilken uppfattning man än må ha om själva Jordbrukarbankens karaktär av avvecklingsbank eller icke — att i närvarande läge, utan att binda sig med avseende å sin handlingsfrihet i framtiden, bifalla bankoutskottets föreliggande såväl kläm som motivering oförändrade.

Herr Lindgren: Herr talman! Med anledning av det av herr Trygger framställda yrkandet om strykande av mellersta punkten i bankoutskottets motivering skall jag be att få återtaga mitt yrkande och ansluta mig till herr Tryggers yrkande. Jag gör detta så mycket hellre, som det är just mot den punkten, som jag inom utskottet ansett mig böra reservera mig.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock, av herr Trygger, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan samt godkänna motiveringen med den ändring, att den mening, som började med orden »I fråga om oktroy» och slutade med »övriga banker», utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motiveringen vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Upplästes följande till kammaren inkomna handling:

Till riksdagens första kammare.

Skogshögskolan, som den 15 oktober innevarande år kommer att högtidligt hålla sin 100-åriga tillvaro, får härmed vördsamt inbjuda riksdagens första kammare att genom representanter deltaga i denna högtidlighet. Skogshögskolan utbeder sig uppgift före den 1 juli å namnen å de personer, som utsetts att vid festen vara första kammarens representanter.

Stockholm den 27 april 1928.

Å skogshögskolans vägnar

Tor Jonson,

Skogshögskolans n. v. rektor.

Herr Trygger: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren behagade besluta att antaga den erhållna inbjudningen samt uppdraga åt herr talmannen och herrar vice talmän att bland sig utse en eller flera att vid det ifrågavarande tillfället representera kammaren.

Denna hemställan bifölls.

Ang.
fortsättande av
Jordbrukar-
bankens
rörelse.
(Forts.)

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 252 blev densamma på begäran bordlagd.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagen skrivelse, nr 198, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan m. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under återopande av närlagda läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsmannagöromålen från och med innevarande dag och tillsvidare.

Stockholm den 12 maj 1928.

John Karlsson.

Att ledamoten av första kammaren, borgmästare *J. Karlsson* på grund av hjärtsjukdom tills vidare är förhindrad att delta i riksdagsarbetet, intygar Stockholm den 12 maj 1928.

I. Hedenius.

prof. o. överläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i återopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 122, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 123, i anledning av väckta motioner rörande efterskänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa utbetalningar av tillfällig löneförbättring till officerare och underofficerare vid Gotlands artillerikår;

nr 124, i anledning av väckta motioner angående tyghantverkaren vid fortifikationen P. Söderbergs placering i löneklass;

nr 125, i anledning av väckt motion om anslag till en förberedande militär utbildningskurs för skolorungdom;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anvisande av medel till bestridande av kostnaderna för avskedsersättning åt övertaliga månadslönare m. fl. vid marinen jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte en i ämnet väckt motion;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av smidbart järnskrot dels ock i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1919 om rätt till verk av bildande konst; och

nr 41, i anledning av väckt motion om lagstiftning angående fartygs bemanning samt angående läkarintyg för sjöfolk;

andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus dels ock i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående utredning rörande lämpligaste sättet att motverka dryckesseden i Sverige; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om ordnande av förhållandet mellan stat och kommun beträffande folkskolorna och de kommunala mellanskolorna samt liknande undervisningsanstalter.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.10 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 12 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om åvägabringande av utredning och förslag rörande utbyggande av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete. *Ang. utvidgning av den sociala olycksfallsförsäkringen.*

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 206 i första kammaren av herr *Sjöblom* och nr 119 i andra kammaren av herr *Carlsson* i Stockholm.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande utbyggnad av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete samt sedermera för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning

Ang.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

rörande lämpligheten av sådan utvidgning av den frivilliga försäkringen enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, att denna komme att omfatta mindre arbetsgivare och självständiga yrkesutövare, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *von Sydow*, som på anförda skäl ansett, att utskottet bort avstyrka motionerna.

Herr von Sydow: Herr talman, mina herrar! Då jag har låtit anteckna mig som reservant vid andra lagutskottets utlåtande i denna sak, ber jag att få säga några ord därom.

Den sociala olycksfallsförsäkringen vilar på den grundtanken, att vid varje yrkesutövning finnes en viss risk för att de, som arbeta i yrket, skola bli utsatta för olycksfall under arbetet, och att denna risk hör till yrkets utgiftskonto och sålunda bör bäras av yrkets utövare. Arbetsgivaren bör sålunda genom försäkring skydda sina arbetare för ifrågavarande risk. Därutav följer också, att det endast är arbetare i annans tjänst, som äro föremål för den sociala olycksfallsförsäkringen. Bärare av denna olycksfallsförsäkring äro dels riks-försäkringsanstalten, dels ömsesidiga försäkringsbolag, som kunna bildas av arbetsgivare. Dessa anstalter, riks-försäkringsanstalter och de ömsesidiga bolagen, ha alltså monopol på den sociala olycksfallsförsäkringen. Men därmed följer också, att de i regel inte få utöva någon annan verksamhet. De få därför i allmänhet inte försäkra några andra än arbetare, anställda i annans tjänst.

Nu föreslås här ett avsteg från denna regel, som är huvudgrunden för hela den sociala olycksfallsförsäkringen. Det föreslås, att de ömsesidiga bolagen och riks-försäkringsanstalten även skola kunna meddela olycksfallsförsäkring — efter samma grunder som för den sociala olycksfallsförsäkringen — åt smärre arbetsgivare och yrkesutövare. Nu vågar jag säga, att varje avsteg från den sociala försäkringen, vilken del därav det än gäller, är vanskligt och äventyrligt. Man bör icke sträcka ut denna för vissa sociala lagers välfärd stiftade inrättning över de gränser, som äro avsedda för densamma. Man kan ju tycka, att ett enda avsteg inte är så farligt, men det ena avsteget drar med sig det andra. Jag får säga, att här är det heller inte fråga om ett litet avsteg utan om ett mycket stort avsteg, ty de personer, som sålunda skulle få tillgodogöra sig den sociala olycksfallsförsäkringen utöver vad som varit meningen med den, uppgå till hundratusental; de utgöras av smärre hantverkare, lantbrukare och jämställda. Här är det alltså fråga om en mycket stor utvidgning av den sociala olycksfallsförsäkringen. Detta vore inte så farligt, om det gällde endast de ömsesidiga bolagen, ty de ha intet anslag av staten, men riks-försäkringsanstalten har ett högst väsentligt anslag av staten; staten betalar hela dess förvaltningskostnad. Ifall man sålunda genomför denna ändring, kan riks-försäkringsanstalten utöva en konkurrens med de försäkringsaktiebolag, som äro bildade för olycksfallsförsäkring i allmänhet, och denna konkurrens är illojal, just därför att riks-försäkringsanstalten har ett stort anslag av statsmedel. Jag har ingenting alls emot, att staten bildar företag för att tillgodose sociala intressen, eller ekonomiska intressen, som ligga staten nära, men staten skall inte använda statsmedel för att skapa en konkurrens med den fria affärsverksamheten, och detta är det frågan om här. Det anser jag för min del vara i hög grad betänkligt.

Nu säger utskottet, att det här endast gäller personer, som äro i den ekonomiska ställning, att de väl kunna vara i behov av de fördelar, som en social försäkring medför. Ja, det kan nog vara riktigt i och för sig, att de personer det är frågan om, kunna vara i en knapp ekonomisk ställning. Det är många hantverkare och många smärre lantbrukare, som äro det. Det må så vara.

Men hittills har man inte ansett, att därför att en person, som försörjer sig på sitt yrke, har det tämligen knappt, han skall ha statsanslag. Men här ifrågasättes, att han skall få sådant. Och förresten: varför skall han just ha anslag för olycksfallsförsäkring? Han har många andra behov. Varför skall han inte lika gärna få anslag till brandförsäkring? Varför skall staten ge honom en slant just för att han skall olycksfallsförsäkra sig?

Utskottet framhåller vidare, att denna anordning genomförts i många, t. o. m. de flesta andra länder. Detta är nog i och för sig riktigt, men det är ytterst svårt för oss att dra några konsekvenser av lagstiftningen utomlands, då man inte känner skiljaktigheterna i förhållandena. Bland de länder, som åberopas i riksförsäkringsanstaltens yttrande, vilka infört sådan försäkring, äro så stora länder som Tyskland, Österrike och Tjeckoslovakien. Ja, det är rätt, men där äro bärarna av den sociala olycksfallsförsäkringen yrkesföreningar, som inte ha något anslag från staten. Det är således inte samma sak. De kunna inte utöva någon illojal konkurrens, ty de ha intet understöd av statsmedel. Jag vill gärna medge, att det finns länder, där organet för den sociala olycksfallsförsäkringen har statsanslag liksom riksförsäkringsanstalten hos oss och i alla fall utövar en försäkring för mindre arbetsgivare och dylika, men vi skola ju inte genomföra en lagändring, därför att den finns i vissa andra länder, utan att pröva, om den är riktig. Är så förhållandet, skola vi ta den, annars skola vi inte ta den.

Det säges också, att denna lagändring blivit tillstyrkt av riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet. Det är fullkomligt rätt, det har den blivit. Men veta herrarna något fall, där ett kungligt svenskt ämbetsverk har blivit erbjudet en ökning av sitt verksamhetsområde och sagt nej? Det göra de inte. Så fort de bli erbjudna att sträcka ut sin verksamhet över ett annat område, är det en ambitionssak för dem, och de svara ja. Deras verksamhet blir större, deras betydelse blir större, de få en bättre ställning — de svara alltid ja. Detta ha de gjort här också. Så säges det, att de ömsesidiga försäkringsbolagens förening har blivit tillfrågad och förklarat sig inte ha något emot det. Nej, varför skulle de ha något emot det? De vilja gärna utöva en sådan verksamhet. Men de privata olycksfallsförsäkringsaktiebolagen, mot vilka den illojala konkurrensen kommer att rikta sig, äro inte tillfrågade, men om de blivit tillfrågade, skulle de naturligtvis ha sagt nej.

Jag vill också säga, att det synes mig, som om det här förefunnes vissa försäkringstekniska svårigheter. Efter den sociala olycksfallsförsäkringen skall den skadade ha ersättning i förhållande till sin arbetslön. När det gäller en arbetare, så vet man ju eller kan beräkna vad han haft i avlöning. Men hur skall en arbetsgivare kunna ersättas efter sin avlöning, då han ju inte haft någon sådan? Hur skall man kunna avgöra vad han skall ha i ersättning? Ja, det sker olika i olika läder. I Norge är det så, att där skall försäkringsanstalten avgöra saken, som det heter, »efter beste skön». Den tar en siffra, som den tycker passa, och så får den skadade ersättning efter den. Men detta är ju rena godtycket. I Holland är det något liknande. Där får arbetsgivaren själv uppge ungefärligen vad han tycker att han har i arbetslön, fast han är arbetsgivare. Han får uppge 2, 3, 4, 5, 6, 8 gulden, och så får han ersättning därefter. Men detta är ingen försäkringstekniskt riktig princip. Jag tycker, att det är en fullkomligt oriktig princip.

Sedan tillkommer också en annan svårighet, när man skall anordna en olycksfallsförsäkring sådan som den nu föreslagna. Om ett olycksfallsförsäkringsaktiebolag skall utöva sin verksamhet, måste det förfoga över en säkerhetsfond, ett aktiekapital, men hur skall man göra här? Riksförsäkringsanstalten får naturligtvis inte blanda ihop räknenskaperna för den nya försäkringen med den vanliga sociala försäkringen. Men då den inte har några fon-

Ang.
utvidgning af
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

Ang.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

der för den nya försäkringen, hur skall det gå då, ifall anstalten gör förluster på den? Ja, det vet man inte.

Nu kan det ju sägas, att det inte är sannolikt, att det blir några förluster. Ja, riksförsäkringsanstalten har på sin sociala olycksfallsförsäkring under vissa tider förlorat två, tre miljoner. Skall den nu förlora på det här också? Hur skall det gå då? Ja, jag vet inte annat än att staten får ikläda sig risken och tillskjuta kapital, som ger de försäkrade någon garanti. Jag måste för min del säga, att jag anser, att detta är ett synnerligen vanskligt avsteg från grunderna för den sociala försäkringsverksamheten här i riket. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på motionen och utskottsbetänkandet och bifall till min reservation.

I detta anförande instämde herr *Reuterskiöld*, greve *Lagerbjelke* samt herrar *Forssberg*, *Widell*, *Enhörning*, *Lindgren*, *Lithander*, *Boberg* och *Jonas Andersson*.

Herr **Westman**: Herr talman! Den fråga, som framförts i de av utskottet tillstyrkta motionerna, är en mycket gammal fråga. Den har berörts i en hel mängd utlåtanden ifrån kommittéer och ämbetsverk alltifrån år 1888, och det kan således inte anses, att det är en fråga, som nu plötsligt kommit upp och som innebär ett senare tidens påfund. Det är också att märka, att samtliga de kommittéer och myndigheter, som uttalat sig i frågan, ha funnit den vara av sådan vikt, att en utredning däruti bör komma till stånd. Den föregående ärade talaren sade emellertid, att det förslag, som är framlagt i motionerna, innebära ett försök att på ett farligt sätt utsträcka den sociala olycksfallsförsäkringen, i det man därigenom skulle överge den princip, som hittills legat till grund för denna försäkring och gå in å en annan linje. Det kan vara riktigt.

Det har hittills varit så, att olycksfallsförsäkringen avsett arbetare, som varit anställda hos andra. Nu är det frågan om att utsträcka denna försäkring, d. v. s. man skulle utreda, huruvida det kunde befinnas lämpligt att låta den omfatta även mindre arbetsgivare och sådana, som själva utöva sitt yrke och som därunder utsätta sig för kroppsskada. Den fråga, som här väckts, berör särskilt landsbygdens befolkningslager. Det finns framför allt på landet en hel del personer, som under vissa tider uppträda som anställda i annans tjänst, varvid de äro berättigade att bli olycksfallsförsäkrade i statens anstalt, men som under andra tider på egen risk, såsom själva både arbetsgivare och kroppsarbetare, utföra ett visst arbete. Det är under sådana förhållanden mycket svårt att ställa sig på den ståndpunkten, att dessa personer skulle under den ena tidsperioden falla under olycksfallsförsäkringslagen och under den andra icke. Det har flera gånger framhållits av dem, som ha att tillvarata landsbygdens intressen, till exempel lantbruksstyrelsen, att den nuvarande anordningen är ägnad att medföra orättvisor för en stor skara mindre jordbrukare och hantverkare. Man kan, om man ser saken från individens synpunkt, knappast bestrida, att detta är riktigt. En stor del av dessa personer stå ju socialt i alldeles samma ställning som en kroppsarbetare och det måste förefalla dem högst besynnerligt, att de bli uteslutna från den sociala olycksfallsförsäkrings fördelar. De komplicerade förhållanden, som råda i det verkliga livet, inte minst på landsbygden, medföra således, att den gräns man hittills uppdragit, även om den från en viss principiell synpunkt kan ha åtskilligt för sig, skär igenom de faktiska förhållandena på ett sådant sätt, att rättvisa inte uppnås.

Den föregående ärade talaren bestred inte, att förhållandena äro sådana, som jag nu sagt. Han ställde sig på en rent principiell ståndpunkt. Det sakliga skäl han hade för att upprätthålla denna principiella ståndpunkt var, att han

ansåg, att om dessa personer, varom jag nu talat, dessa egnahemsägare och dessa mindre hantverkare, skulle bli likställda med industriarbetarna i fråga om olycksfallsförsäkring, så skulle riksförsäkringsanstalten därigenom komma att utöva en illojal konkurrens med de enskilda bolagen till följd därav, att riksförsäkringsanstalten åtnjuter statsanslag.

*Ang.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)*

I det utlåtande, som föreligger, är emellertid endast föreslaget en förut-sättningslös utredning beträffande lämpligheten av en utsträckning av den sociala olycksfallsförsäkringslagen, så att den skulle komma att omfatta även en frivillig försäkring av dessa personer, som hittills inte fallit under den-samma. Det är givet, att vid en sådan utredning måste man också beakta de synpunkter, som den ärade talaren framförde. Det måste naturligtvis vid ut-redningen tillses, att försäkringen inte anordnas på sådant sätt, att riksförsäkringsanstalten kommer att bedriva illojal konkurrens med de enskilda bolagen. Detta utesluter naturligtvis inte, att inte riksförsäkringsanstalten skulle komma att utöva en verksamhet som vore till fördel för dessa mindre arbetsgivare och hantverkare, om vilka jag förut har talat, ty det är ju tänkbart, att de enskilda bolagen av dem utkräva avgifter, som äro alltför höga i förhållande till den risk, som bolagen löpa, och det kan vara möjligt, att om dessa personer erhålla möjlighet att försäkra sig på det sätt, som i motionen föreslås, detta skulle kunna medföra, att en tillbörlig nedsättning av deras försäkringsavgifter kom till stånd.

Överhuvud taget ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det anförande, som den föregående ärade talaren hade, innehöll en hel del synpunkter, som äro av den beskaffenhet, att de förtjäna att komma under omprövning vid en blivande förut-sättningslös utredning, men ingalunda visade, att en sådan utredning är onödig.

Under återopande av vad jag nu anført rörande behovet av en dylik utredning och med återopande av att alla de myndigheter, som sakkunnigt studerat denna fråga, ha varit av den meningen, att den nuvarande gränsen inte är uppdragen på sådant sätt, att den kan anses innebära en slutgiltig reglering av frågan, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Det finns en synpunkt på denna fråga, som herr von Sydow inte alls berörde men som herr Westman delvis ingick på. Jag syftar nämligen på det fall, där personer i arbetares ställning kollektivt åta sig ett visst arbete, varvid fråga uppstår, hur de skola kunna ordna en kollektiv försäkring. Inom vårt fack finns det en del sådana grupper — synnerligast vid hamnarna uppåt Norrland — som kollektivt åtaga sig att utföra arbete, särskilt på kustångfartyg och småbåtar. Dessa personer äro inte nyligen sammanslutna för detta ändamål, utan deras sammanslutningar ha en ganska hög ålder: vi ha sådana företag, som äro över 20 år gamla. En gång i tiden, innan omläggningen skedde beträffande försäkringen, kunde dessa kooperativa lag få en kollektivförsäkring i riksförsäkringsanstalten, men sedermera blevo de förbjudna att där försäkra sig, därför att man betraktade dem som arbetsgivare. Dessa lag kunna nu inte få någon kollektiv försäkring. På grund av sin ställning kunna de heller inte komma in i arbetsgivarnas ömsesidiga försäkringsbolag. Det finns ingen möjlighet för dem att vinna anslutning till detta därför att man på arbetsgivarhåll inte vill betrakta dem som arbetsgivare. Alltså finns det ingen möjlighet för dem att få någon kollektiv försäkring mot eventuellt inträffande olycksfall. En del av dessa företag ha försökt lösa frågan genom försäkring i privata bolag. Det fanns ett sådant fall för en del år sedan i Norrland. En olyckshändelse hade inträffat, och riksförsäkringsanstalten ingrep ögonblickligen för att se till att den skadade fick den ersättning han skulle ha. Arbetarna meddelade då, att de tagit en sådan där allmän försäk-

Ang.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

ring. Den förklarade man sig emellertid från riksförsäkringsanstalten inte vilja godkänna. Det skulle vara den försäkring, som lagen föreskrev, men den kunde arbetarna kollektivt inte få. Följden blev, att riksförsäkringsanstalten ville sammanräkna de avgifter, som dessa arbetsgivare, som man kallade dem, skulle ha erlagt under åren, och det blev ett mycket stort belopp, som detta lilla kooperativa företag inte kunde stå ut med att betala. Det blev en hel massa skrivelser och krångel om den saken, innan den kunde regleras på ett någorlunda nöjaktigt sätt.

Det finns ju en utväg, synnerligast för de mera permanenta små kooperativa sammanslutningar, som åtaga sig arbete på detta sätt, och det är att bilda bolag och låta inregistrera sig och så låta en person stå för det hela som den egentlige arbetsgivaren eller chefen. Men detta har man inte velat göra därför att det medför en oerhörd kostnad i fråga om bokföring och sådant. Den vanliga, enkla försäkringen i riksförsäkringsanstalten innebär ju endast, att man skall lämna regelbundna uppgifter på hur många man, som varit anställda varje dag och den arbetstid de varit anställda och sedan betala försäkringsavgifterna i efterskott, liksom man gör vid stuveribolagen och överallt för övrigt. Det är bedrövligt, när förhållandena äro sådana, att det måste sägas föreligga ett stort missförhållande. Nog borde väl samhället träda till för att göra det möjligt för dessa personer att kunna fylla sina lagliga skyldigheter genom att ta en sådan försäkring. Staten och samhället ha väl skyldighet att underlätta dessa möjligheter i stället för att försvåra dem, och jag kan inte se annat än att en utredning skall komma att konstatera, att här föreligger en brist, som måste fyllas för att göra det möjligt för dessa personer att få försäkring i riksförsäkringsanstalten.

Sedan finns det ju en del enskilda smärre arbetsgivare, som driva sin egen verksamhet. Jag tänker till exempel på en sådan grupp, som ökas för varje dag och har ökat under en följd av år, nämligen de, som köpa sig en bil eller en häst och kärra för att bedriva åkerirörelse. Dessa personer äro i realiteten inte arbetsgivare, de äro arbetare. De arbeta kroppsligen varje dag och ha säkerligen en inkomst, som inte är större utan tvärtom understiger den, som arbetare ha i anställning hos arbetsgivare. För dessa personer är risken naturligtvis stor i händelse av ett olycksfall, och frågan är, huruvida det inte borde finnas någon möjlighet för dem att få en sådan försäkring enligt lag. Att lämna dem alldeles vind för våg är väl ändå orätt. Man kan visserligen säga: »Ja, det är företagarrisken. Om en företagare skadas, må det vara hans ensak.» Men dessa personer i en arbetares ställning behövde väl ändå ett samhälleligt stöd och en möjlighet att försäkra sig mot sådana olycksfall, som eventuellt kunde inträffa. Det är visserligen sant, att det föreligger en del svårigheter — det är jag fullständigt villig att erkänna — då det gäller kontroll över enskilda företagare, särskilt om dessa äro av den art, att det uppstår svårigheter att kontrollera inkomsten, arbetstid med mera. Men vid undersökningen får man väl i alla fall försöka utreda, vilka omständigheter kunna vara värda beaktande, så att man erhåller säkerhet för att icke vår riksförsäkringsanstalt som jag nu närmast tänker på, eller till och med arbetsgivarnas ömsidiga försäkringsbolag — om ifrågavarande personer skulle kunna få anslutning dit — skulle komma att lida förluster på denna utvidgning av försäkringsverksamheten. Dessa ömsesidiga arbetsgivarförsäkringsbolag kunna väl själva ställa upp sina regler för att skydda sig mot förluster. Och vad riksförsäkringsanstalten beträffar, finns det väl möjlighet att även i det fallet kunna åstadkomma några garantier. Dessa skulle då gå ut på för det första att ifrågavarande försäkringsgivare erhålla vetskap om arbetets natur, omfattning och det antal dagar, som man i medeltal räknar med att denna försäkring skall omfatta och även då det belopp, som skulle utgå till den skadade i händelse

av olycksfall. Allt detta finns det ju möjlighet att utreda och därför tror jag, att en utredning här är av behovet påkallad. Framför allt må jag säga, att det är av stor nödvändighet, att man ordnar vad som sammanhänger med dessa kollektiva åtaganden, ty hela grupper av sådana företagare äro intet annat än vanliga arbetare, och man kan därför knappast pådyvla dem epitetet arbetsgivare. Det finns väl ingen möjlighet att göra gällande, att de äro arbetsgivare. nej, tvärtom måste jag vidhålla, att de äro arbetare i ordets fulla bemärkelse. Att då ordna en försäkring för deras vidkommande är väl ändå en samhällets angelägenhet.

Jag yrkar för den skull bifall till utskottets hemställan.

Herr Boman: Herr talman! För min del ansluter jag mig fullkomligt till den uppfattning, som fått uttryck i den av herr von Sydow avgivna reservationen, däri han understryker nödvändigheten att särskilja statens sociala försäkringsrörelse från annan försäkringsverksamhet. Jag vet heller icke, att det i fråga om olycksfallsförsäkringen hittills förekommit något avsteg, ty den avvikelse, som föreligger beträffande fiskarbefolkningens olycksfallsförsäkring är av alldeles säreget slag, då fiskarna på samma gång som de själva arbeta, äro sina egna arbetsgivare. Därför har staten tagit in dem i sin sociala olycksfallsförsäkring.

Men jag begärde ordet närmast därför, att kammaren i dag har att behandla första tillfälliga utskottets utlåtande nr 9, där i anledning av en motion, som väckts av herr Fehr och mig, utskottet påpekar, hurusom vid den utredning, som i anledning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 skulle företagas, borde beaktas vissa synpunkter då det gäller pensionsförsäkringen, där det också förefunnits starka tendenser att avvika från den verkligt sociala försäkringen. Det kan icke vara riktigt och måste leda till alldeles orimliga och alltför vittomfattande konsekvenser, om staten skall syssla med all slags försäkring, och det blir till skada för den lojala försäkringsrörelse, som i landet bedrives av försäkringsföretag, bildade uteslutande för försäkringsrörelse.

Jag vill i anledning av vad jag anfört yrka bifall till den av herr von Sydow avgivna reservationen.

Herr von Sydow: I anledning av vad den högt ärade ordföranden i andra lagutskottet anförde här, ber jag få säga, att då herr Westman yttrade, att det endast vore fråga om en förutsättningslös utredning på grund av motionerna, så är ju det påståendet riktigt. Men jag behöver knappast säga en så gammal och erfaren politiker som herr Westman, att då det i motioner framställles yrkanden om utredning i visst syfte och riksdagen går med på dessa, så ligger i detta riksdagens ställningstagande till frågorna i själva verket en yttring av sympati för de uttalanden, som göras i motionerna. Det är detta jag velat yttra mig mot.

Nu yttrade också herr Westman, om jag förstod honom rätt, att man under utredningen kan överväga, huruvida statsanslag skall utgå för denna ifrågasatta verksamhet eller icke. Jag vill då invända, att i motionen *yrkas*, att de mindre arbetsgivare, som det gäller, skola »bliva delaktiga av den sociala olycksfallsförsäkringens förmåner». De skola alltså i realiteten erhålla förmånen av statsanslag, och jag måste anmärka, att utan sådant tjänar det hela rakt ingenting till. Det är också detta som är motionens mening och huvudtanken i densamma.

Vidare borde jag säga några ord om vad min ärade vän herr Lindley hade att andraga. Han yttrade åtskilligt till förmån för de arbetare, vilkas intressen

Ang.
utredning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

Ang.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

herr Lindley i främsta rummet förfäktar. Som herr Lindley vet, känner också jag till dessa förhållanden. Det är fullkomligt riktigt vad herr Lindley kanske menade — fastän han inte direkt sade det — att ifrågavarande arbetare äro i särskilt hög grad utsatta för olycksfall. Det är sant, att de behöva olycksfallsförsäkring bättre än de flesta andra arbetare, så att i den punkten var herr Lindleys tankegång fullt riktig. Men det är inte riktigt, när herr Lindley säger, att nämnda arbetare inte kunna få någon försäkring under nuvarande förhållanden. De kunna, så vitt jag känner, alla bliva olycksfallsförsäkrade i den sociala olycksfallsförsäkringen. Bilda de då en Kooperation, som efter vad herr Lindley sade, låg nära till hands, ligger saken mycket enkelt. De behöva blott inregistrera en firma, och denna firma går in och tager försäkring hos riksförsäkringsanstalten eller i ett ömsesidigt bolag. Det går utmärkt bra. De bli då alla försäkrade. Alltså: bilda en firma bara, så äro de mycket välkomna hos de nuvarande sociala försäkringsanstalterna. I den delen föreligger alltså inte den ringaste svårighet.

Jag måste också framhålla, att när herr Lindley yttrade sig om att hamnarbetarna borde beredas möjlighet att försäkra sig i statens olycksfallsförsäkring, föreföll det mig, som om herr Lindleys yttrande försvagades något därav, att herr Lindley medgav, att i det fall han omtalade arbetarna blivit försäkrade i riksförsäkringsanstalten efter en del bråk.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Westman: I anledning av det anförande, som hölls av herr Boman, vill jag fästa uppmärksamheten vid, att när herr Boman berörde det utlåtande nr 9, som avgivits av första kammarens första tillfälliga utskott, och som senare i kväll skall behandlas, är det svårt att förstå det sammanhang, vari herr Boman införde denna fråga i den nu föreliggande.

Det förhåller sig i själva verket på det sätt, att i de motioner, som föranlett detta tillfälliga utskotts utlåtande, har yrkats, att det skulle verkställas en allsidig utredning beträffande den av *pensionsstyrelsen bedrivna frivilliga försäkringen*, och att det skulle framläggas förslag ägnat att återföra den till det verksamhetsområde, för vilket den ursprungligen varit avsedd. Det är således ingalunda syftet med dessa motioner att avskaffa den frivilliga försäkring, som pensionsstyrelsen utövar, utan det är endast meningen att begränsa densamma, med andra ord, återföra den till det område, som den före det senaste riksdagsbeslutet omfattade. Således innebära dessa motioner principiellt intet fördömande överhuvud av att pensionsstyrelsen utövar frivillig försäkring, och ej heller utskottets utlåtande kan anses betyda någon anslutning till ett sådant principiellt fördömande.

Jag förstår sålunda icke, att dessa motioner och detta utlåtande kunna ha någon som helst betydelse för avgörandet av den fråga rörande *olycksfallsförsäkringens utbyggnad*, som vi nu diskutera.

Jag ber att i anledning av vad andra lagutskottets ärade vice ordförande anförde i sitt senaste yttrande få påpeka, att utskottet förordar sådan utredning rörande lämpligheten av den ifrågasatta utvidgningen av den frivilliga olycksfallsförsäkringen och rörande sättet för densamma, att den kommer att omfatta mindre arbetsgivare och självständiga yrkesutövare. Utskottet har således på intet vis därutöver bundit sig vid de synpunkter, som angivits i motionerna. Ett bifall till utskottets hemställan binder på intet vis riksdagen i den utsträckning, som den ärade talaren befarade.

Under sådana omständigheter tror jag, att det inte bör möta några betänkligheter för kammaren ur de synpunkter, som han anförde, att biträda utskottets hemställan.

Herr Lindley: Herr talman! Förlåt att jag återkommer!

Saken ligger till på det sättet, att enligt olycksfallsförsäkringslagen har intet vanligt försäkringsbolag rättighet att åtaga sig någon försäkring i överensstämmelse med denna lag. De enda institutioner, som ha rättighet att meddela sådan försäkring, äro riks-försäkringsanstalten å ena sidan och arbetsgivarnas ömsesidiga försäkringsbolag å den andra. Då dessa arbetargrupper, jag talade om, inte kunna erhålla försäkring i riks-försäkringsanstalten, därför att riks-försäkringsanstalten betraktar dem som arbetsgivare, och de inte heller kunna erhålla försäkring i arbetsgivarnas ömsesidiga försäkringsbolag, finns för deras vidkommande ingen annan möjlighet än den, herr von Sydow omnämnde, nämligen att bilda en firma. Ja, men att bilda en firma är någonting ganska svårt för sådana arbetare det här gäller, vilka blott ha periodiskt arbete, låt mig säga, fem, sex månader per år. Om dessa nu skola bilda firma, så måste de också iakttaga allting, som av denna anledning kräves i avseende å bokföring och sådant. Det är något helt annat än det enkla arbete de eljest åtaga sig att utföra. De pengar, de få in, fördela de lika sig emellan o. s. v. Här skulle det i stället fordras en dyrbar bokföring, som givetvis kommer att handikappa dem, då det inte finns någon möjlighet för dem att själva verkställa något sådant. I det fall, jag omnämnde, medgav visserligen herr von Sydow, att det blev en del bråk, men han tillade, att de i alla fall fingo sin försäkring. Nej, det fingo de inte. Riks-försäkringsanstalten inskred visserligen efter olycksfallet och utbetalade ersättning till den skadade i överensstämmelse med riks-försäkringsanstaltens bestämmelser. Detta belopp betydde ju inte så värst mycket. Men alla de försäkringspremier, som vederbörande under de år, som förflöto före olycksfallet skulle ha betalat in, kunde man inte utkräva. Det var ett belopp på, om jag inte missminner mig, cirka 7,000 kronor, och den summan kunde det lilla laget inte åstadkomma. Detta belopp gick alltså riks-försäkringsanstalten förlustig. Dessa arbetare hade tagit en vanlig försäkring, som visserligen garanterade en skadad arbetare viss ersättning per dag under den tid han var skadad, och därtill i händelse av invaliditet eller dödsfall en viss klumpsumma. Men detta stämmer inte alls med olycksfallsförsäkringslagens bestämmelser, och det var därför, riks-försäkringsanstalten fann sig nödsakad att inskrida. Det fanns då bara en enda väg, om man inte ville bilda bolag, såsom man här säger, nämligen, att arbetslaget fick ingå till de rederier, som de betjänade och hos dem anhålla, att de ville låta försäkra arbetarna, då deras respektive fartyg kommo in i hamnarna. Så t. ex. tog Sveabolaget en sådan försäkring för samtliga som hade arbete å bolagets båtar, då dessa anlöpte en viss plats, där arbete måste utföras av dessa lag. Men värre blir det naturligtvis, då fråga är om arbete åt utländska fartyg. I det fallet är det ju tveksamt hur man skall ordna saken, det måste man medgiva, ty det är inte lika lätt för dessa utländska fartygs redare att svara för den eventuella risk, som ett olycksfall i detta arbete kan medföra. Då finge man försöka lösa frågan på helt annat sätt, t. ex. genom att låta en privat mäklarfirma taga ut denna försäkring. Men en sådan mäklare är inte den egentliga arbetsgivaren, utan en fiktiv ställföreträdare, men fusket måste göras för att ordna en försäkring för ifrågavarande arbetare. Nog vore det väl mera rätt och korrekt och rakt på sak att medge dem rätten att gå direkt till riks-försäkringsanstalten och taga en kollektiv försäkring där precis som vanliga arbetsgivare. Varför skola de vara utestängda från detta? Vad skall det tjäna till? Är det till nytta för staten? Nej, det är det inte. Är det till nytta för arbetaren? Nej, det är det inte. Är det till nytta för arbetsgivarna? Ja, möjligen, därför att man kanske tror, att dessa arbetare skola handikappas på grund av denna svårighet att få lagenlig försäkring.

Det är dessa omständigheter, som göra, att jag för min del anser en ändring

Anq.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

Ang.
utredning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)

på ifrågavarande område nödvändig snarast möjligt, varför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjöblom: Jag är tacksam för den välvilliga behandling, utskottet givit motionerna, och glad åt, att utskottet insett vad som är meningen med dem. Däremot har jag svårare att förstå dem av kammarens ledamöter, som motsätta sig den utredning, utskottet här föreslår.

Då jag framburit denna motion, har jag tänkt uteslutande på en mycket talrik grupp av småfolk, som bor på landsbygden och där utför arbete av sådan beskaffenhet, att utövarna kunna kallas entreprenörer. Kanhända de också skulle kunna kallas arbetare, men de äro i allmänhet ansedda som egna företagare eller arbetsgivare. Det är vanligen en familjefar med en eller två söner, vilka lägga cement i ladugårdar, källare etc., i en annan familj äro fadern och sönerna t. ex. stenarbetare. Det finns dylika familjer nästan i varje socken på landet. De fylla ett behov inom sitt verksamhetsområde, som i allmänhet omfattar större eller mindre del av en landskommun. Dessa smärre yrkesgrupper stå landsbygdens befolkning till tjänst med arbete, och de utföra det mången gång för en ersättning, som andra arbetare inte skulle vilja utföra samma arbete för. Det är sålunda ett mycket viktigt behov av arbetskraft på landsbygden, som fylles av denna betydande grupp av familjeförsörjare. Även andra yrken finnas inom samma kategori, exempelvis målare, skomakare och skräddare m. fl. Alla, som äro från landsbygden känna till, att det finns sådana familjer överallt på landet. Nu omfattar ju olycksfallsförsäkringslagen skyldighet för arbetsgivaren att olycksfallsförsäkra nästan alla avlönade arbetare, men dessa av mig omnämnda grupper kunna, såsom lagen nu är skriven, sålunda inte komma med.

Jag kan för min del inte begripa, herr talman, vad det är för motiv, som kan ligga bakom, då man motsätter sig en utredning, som skulle avse, på vilka villkor och under vilka förhållanden dessa skola kunna komma med och hur stor gruppen eventuellt kan vara, som saken gäller.

Det är på dylika skäl, herr talman, jag framlämnat min motion, och jag skulle mycket beklaga, om familjer, huvudsakligen av den beskaffenhet, jag här framhållit, inte skulle erhålla detta tillmötesgående. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag, som jag hoppas, att första kammaren också skall biträda.

I herr Sjöbloms yttrande instämde herrar *Magnuson* och *Östergren*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *von Sydow* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

*Ang.
utvidgning av
den sociala
olycksfalls-
försäkringen.
(Forts.)*

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående visst tillägg till lagen om försäkring för olycksfall i arbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående handel med utsädesvaror, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
ang.
handel med
utsädesvaror.*

Genom en den 17 februari 1928 dagtecknad proposition, nr 77, vilken hänvisats till lagutskott och för behandling överlämnats till andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående handel med utsädesvaror.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 433 av herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu samt nr 436 av herr *Weibull*. I den förstnämnda motionen hade hemställts att propositionen måtte avslås; i den senare motionen hade hemställts om vissa ändringar i 2 § av förslaget.

Enligt överenskommelse mellan andra lagutskottet och jordbruksutskottet hade ifrågavarande proposition med tillhörande motioner hänskjutits till behandling i sammansatt andra lag- och jordbruksutskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående handel med utsädesvaror;

B) att motionerna II: 433 och 436, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Greve **Spens**: I avseende å föredragningen av sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet framställda lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadgande, ingress och rubrik sist;

att sedan lagförslaget blivit genomgånget, utskottets hemställanden i punkterna A och B föredragas;

att vid behandlingen av den del av utlåtandet varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Lagförslag
ang.
handel med
utsädesvaror.
(Forts.)

Utskottets lagförslag.
1—13 §§.
Godkändes.

Promulgationsstadgandet.

Detta stadgande lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1928. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1929.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade greve *Spens* samt herrar *Sigfrid Hansson*, *Andersson* i Fältenborg, *Sjöblom*, *Lundell* och *Lorichs* ansett, att tiden för lagens ikraftträdande borde bestämmas till den 1 januari 1929.

Greve **Spens**: I fråga om tiden för lagens ikraftträdande har av mig och några andra ledamöter av utskottet avgivits en reservation, däri vi yrkat, att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1929. Kungl. Maj:t har föreslagit, att tiden för ikraftträdandet skulle bestämmas till den 1 juli detta år och utskottets majoritet har satt tidpunkten till den 1 juli nästkommande år. Även vi reser vanter anse, att den tid, som enligt propositionen skulle komma att ligga mellan lagens utfärdande och dess ikraftträdande den 1 juli i år, är väl kort. Särskilt fröodlarna, vilka ofta äro mindre lantbrukare, böra ha någon tid på sig, efter det lagen kommit ut i Svensk författningssamling, för att kunna erhålla kännedom om lagen. Den innehåller nämligen flera bestämmelser av tvingande natur, och däri stadgas ganska höga böter för underlåtenhet att avgiva föreskrivna uppgifter.

Om nu tiden för ikraftträdandet uppskjutes så länge som utskottet föreslagit eller till den 1 juli nästa år, skulle det kunna hända, att en del dåligt frö nästa vår komme att kastas ut i marknaden till billigt pris och förorsaka dålig skörd. Därför hava vi reser vanter hållit före, att man borde sätta tiden för ikraftträdandet till den 1 januari nästa år. Emellertid har andra kammaren förut i dag bifallit utskottets förslag i dess helhet, och vid votering om tiden för lagens ikraftträdande godkänt utskottets förslag med mycket stor majoritet. Om nu första kammaren skulle taga reser vanternas förslag, är det inte möjligt att komma till någon tillfredsställande sammanjämkning av kamrarnas beslut. Man kan nämligen icke lämpligen bestämma tiden för ikraftträdandet till den 1 april nästa år eller någon annan tidpunkt mellan den 1 januari och 1 juli nästa år, emedan just under den tiden en livlig fröhandel skulle pågå. Att nu yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag för att på sådant sätt söka genom sammanjämkning få tidpunkten satt till den 1 januari 1929 vill jag för min del icke göra, helst någon större fara uti att bibehålla det nuvarande tillståndet under ett år till icke synes föreligga.

Därför, herr talman, kommer jag för min del icke att framställa något yrkande, och jag har ingenting emot att under dessa förhållanden utskottets förslag godkännes även i avseende på tiden för ikraftträdandet.

Herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Kungl. Maj:t har föreslagit, att lagen skulle träda i kraft redan den 1 juli i år. Då nu andra kammaren beslutat, att dess ikraftträdande skall uppskjutas till den 1 juli 1929, så vill det synas som om man bleve nödsakad att låta med ikraftträdandet an-

stå varigenom en övergångstid vinnes — en övergångstid, som jag emellertid anser ej böra göras onödigt lång.

Vidare vill jag endast säga några få ord om lagen i övrigt.

Den mera väsentliga ändring i lagförslaget, som från utskottets sida föreslagits, ligger däri, att utskottet ansett, att handeln med utsäde av stråsäd och trindsäd borde helt och hållet undantagas. Jag vill då endast erinra därom, att när riksdagen för endast två år sedan, år 1926, i skrivelse begärde framläggande av ett lagförslag i denna fråga så talades det aldrig om något dylikt undantag, utan det talades endast om handel med utsädesvaror i allmänhet, och när sedan ett utarbetat lagförslag förelåg och yttranden inkommo, så visade det sig, att alla hushållningssällskap med undantag för ett enda ej hade någon erinran att göra mot att lagen skulle omfatta alla slag av utsädesvaror, alltså även stråsäd och trindsäd. Ej heller från någon av de myndigheter eller korporationer, som ha yttrat sig, har någon erinran blivit gjord, varför man nog kan säga, att under utredningens gång ingenting framkommit, som pekar på, att en sådan begränsning borde göras.

Å andra sidan vill jag ju medgiva, att jämfört med de missförhållanden, som varit rådande inom handeln med rotfruktsfrö och vallväxtfrö, så ha ju missförhållandena i fråga om stråsäden varit mycket mindre påtagliga, dels emedan denna handel till stor del sker direkt jordbrukarna emellan, och dels emedan risken för spridande av ogräsfrö i samband med försäljning av stråsäd är mycket mindre.

Jag föreställer mig, att utskottet menar, att när det gäller att lagstifta på ett nytt område, måste man gå försiktigt och varsamt fram. Jag förstår den tankegången, och jag har givetvis ingen erinran att göra däremot. Jag har därför ingen anledning att längre uppehålla mig vid denna sak utan vill endast uttala den förhoppningen, att man med det steg, som nu tagits, — ett steg, som kanske längre fram kommer att följas av ett andra längre gående steg — har skapat ett vapen i kampen mot ogräset och att man därmed också givit ett stöd åt de strävanden, som gå ut på att genom upplysning och andra åtgärder höja produktionen i allmänhet av vårt jordbruk.

Herr Sjöblom: Herr talman! Då ej greve Spens gjorde något yrkande, så anser jag mig skyldig att säga ett par ord.

Jag har nog samma uppfattning som greve Spens att, då det gäller lagförslag på sådana här omåden, är det nog nödvändigt att gå fram med stor varsamhet och försiktighet, men då man har gått in för att lagstifta, synes det mig vara mycket olämpligt att på det område, som lagen omfattar, släppa efter på tiden för lagens ikraftträdande i så hög grad, som utskottet har föreslagit. Det är nämligen på det sättet, att i de mera avlägsna orterna i vårt land saluhålles frö av så dålig beskaffenhet, att jordbrukskonsulenterna bruka säga, att de, när de resa genom Norrland, kunna se på gräsvallarna vilken firmas agenter som varit där och sålt frö, detta beroende på mängden och arten av det ogräs, som förekommer i vallarna. Det finnes således möjlighet att här genom att låta lagen träda i kraft den 1 januari 1929 förhindra, att ytterligare ett års vallskördar komma att se ut på det sättet, att de förtjäna det omdömet.

Den huvudsakliga anledningen, herr talman, till att denna fråga om Kungl. Maj:ts förslag angående tiden kommit på tal är, att förslagsställaren trodde, att centralanstalten för frökontroll med sina nuvarande lokaler ej skulle kunna fylla det behov av kontroll, som denna lag skulle medföra. Emellertid har utskottet inhämtat, att frökontrollanstalten är fullkomligt beredd att i sina nuvarande lokaler taga emot det ökade arbete, som genom denna lags tillkomst kan komma att tillföras anstalten. Och då så är förhållandet, finner jag ej något

*Lagförslag
ang.
handel med
utsädesvaror.
(Forts.)*

*Lagförslag
ang.
handel med
utsädesvaror.
(Forts.)*

skäl, varför denna lags ikraftträdande bör framskjutas så, att det dåliga fröet ytterligare ett år skall kunna spridas ut över landet — kanske i mycket större myckenhet än förut, därför att det ju då komme att gälla att bli av med det dåliga fröet, innan lagen träder i kraft.

Av den anledningen, herr talman, skulle jag gärna se, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag i den här frågan för att möjligen få en sammanjämkning på reservationen, ty det skulle ha ganska stor betydelse. Jag skall därför med frågående av reservationen be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att lagen skall träda i kraft den 1 juli 1928.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att promulgationsstadgandet skulle avfattas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag.

Sedermåra gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets förslag till promulgationsstadgande samt vidare därpå att berörda stadgande skulle avfattas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Ingressen och rubriken.

Godkändes.

Utskottets hemställanden.

Biföllos, i vad de ej blivit besvarade genom kammarens beslut i avseende å lagförslaget.

*Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen jämte en i ämnet väckt motion.

Uti en till riksdagen den 20 mars 1928 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 241, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att generalpoststyrelsen finge, för främjande av sparsamhet, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde av postmedel till skolungdom i riket utdela mindre penningbelopp insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok.

I anledning av förevarande proposition hade herr A. Lindgren i Örebro m. fl. i en inom första kammaren väckt, till statsutskottet hänvisad motion, nr 308, hemställt, att riksdagen ville med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 241 besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning dels i vilken utsträckning en postsparbankens skolsparkasseverksamhet lämpligen borde bedrivas, dels rörande organisations- och driftkostnaderna för en sådan verksamhet och dels rörande ytterligare i motionen angivna och övriga på frågan inverkande omständigheter.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Lindgrens i Örebro m. fl. berörda motion I: 308, medgiva, att generalpoststyrelsen, för främjande av sparsamhet, finge, intill ett belopp av 50,000 kronor och i övrigt i den omfattning Kungl. Maj:t bestämde, av postmedel till skolungdom i riket utdela mindre penningbelopp insatta å motböcker med postsparbanken, dock högst två kronor å varje bok.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Då utskottet nu anser sig böra förorda, att ett sådant medgivande lämnas generalpoststyrelsen, vill utskottet dock i anslutning till motionen ytterligare framhålla vikten av att ifrågavarande nya verksamhetsgren icke av postsparbanken gives en sådan inriktning eller får så utveckla sig, att den kan komma att leda till olämplig konkurrens om det lokala sparkapitalet. En förutsättning för ett bifall till förslaget får överhuvud anses vara, att konkurrens undvikas med sparbanker eller andra penninginrättningar, som redan för närvarande driva dylik skolsparverksamhet.»

Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.
(Forts.)

Herr Lindgren: Herr talman! I egenskap av motionär i denna fråga skall jag tillåta mig att med några ord belysa uppkomsten, utvecklingen och den nuvarande omfattningen av skolsparverksamheten i vårt land.

Skolsparverksamhetens idé har i vårt land upptagits av de enskilda sparbankerna så tidigt som i början av 1870-talet (Norrköpings sparbank 1871). Mera allmänt började skolsparrörelsen vinna insteg i början av 1900-talet. Under de 2 första decennierna av innevarande århundrade upptogs skolsparverksamhet av närmare ett 40-tal merendels större sparbanker i olika delar av landet. En viss stagnation i rörelsens utbredning har av naturliga skäl gjort sig gällande under åren (1921—1924) närmast före den nya sparbankslagens ikraftträdande. Genom de i denna lag intagna bestämmelserna om rätt för sparbank att under vissa förutsättningar, oberoende av förhållandet mellan fonder och insättarebehållning, använda vinstmedel till främjande av sparsamhet har en kraftig impuls givits till rörelsens vidare utbredning i sparbankerna.

Medgivandet härom visade sin verkan redan under första året efter lagens ikraftträdande (1925), då skolsparverksamhet upptogs av ytterligare ett 30-tal sparbanker. Under de därpå följande åren 1926 och 1927 har rörelsen, sedan lagens innebörd i förevarande hänseende genom Svenska Sparbanksföreningens upplysningsverksamhet blivit mera allmänt känt, vunnit än kraftigare spridning, i det under dessa år skolsparverksamhet upptagits av ytterligare ett 100-tal sparbanker och, såvitt tillgängliga uppgifter giva vid handen, har livaktigheten tilltagit under innevarande år, då ytterligare, lågt räknat, ett 60-tal sparbanker med skolsparverksamhet kan beräknas tillkomma. I allt torde man sålunda kunna räkna med att skolsparrörelsen redan bedrives eller kommer att i nära liggande tid vara upptagen av omkring 240 eller inemot hälften av rikets samtliga c:a 500 sparbanker. Såsom rätt tvivelaktigt till sanningshalten ter sig onekligen, i belysning av här anförda utveckling, följande uttalande av byråchefen i postsparbanken, Döss, i en av de sedvanliga tidningsintervjuerna (Nya Dagligt Allehanda ²²/₄ 1928). Jag citerar: »*Men om man verkställer en fullt objektiv undersökning i saken, skall man säkerligen kunna konstatera, att denna livaktighet egentligen uppstått först sedan vederbörande fångat kännning med postsparbankens uppsving och sedan man på sparbankshåll insåg, att någonting måste göras, därest postsparbanken icke skulle alltför mycket distansera de enskilda sparbankerna.*»

Den skolsparverksamhet, som sålunda upptagits av sparbankerna, omfattar förutom själva organiserandet och tillhandahållandet av materiel för verksamheten: skol- och hemsparbössor, skolsparlådor, motböcker, sparsamhetsskrifter och andra tryckalster etc. även i flertalet fall (enligt tillgängliga uppgifter c:a 190) utdelning av sparbanksböcker med av sparbanken därå insatta belopp till skolbarn inom verksamhetsområdet. Under år 1927 utdelades på detta sätt av sparbanker, med insättningar varierande från 1 till 20 kronor, sparbanksböcker till mellan 55 och 60 tusen barn i skolåldern och till belopp av mer än 160,000 kronor. Med hänsyn till det stora antal sparbanker, som i detta hänseende tillkommit för innevarande år, är det säkerligen icke någon

Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.

(Forts.)

överdrift att räkna med att antalet utdelade skolsparböcker kommer att under 1928 stiga till inemot 70,000 och det utdelade beloppet att överstiga 200,000 kronor.

Mycket ofta tillkommer såsom en extra förmån från sparbankens sida för insättare med dylika böcker en räntegottgörelse med $\frac{1}{2}$ eller 1 % utöver eljest gällande inlåningsränta, och detta gäller då såväl av sparbanken som av barnen själva eller deras målsmän insatta medel. Härutöver tillföres i åtskilliga sparbanker sparrörelsen bland skolbarnen även stimulans genom insättningar från sparbankens sida av särskilda penningpremier till flitiga minderåriga insättare. Verksamheten är anordnad i intimt samarbete med lärare och skolmyndigheter och stödes på allt sätt av respektive sparbanker genom anskaffande av materiel och sparsamhetsskrifter o. dyl. För organiserandet har från och med 1925 inom Svenska Sparbanksföreningen inrättats en särskild avdelning för sparpropaganda. Skolsparrörelse i förening med utdelning av motböcker med av sparbanken insatt grundbelopp är för närvarande införd eller under införande i sparbanker med en insättarbehållning av sammanlagt 1.8 miljarder kronor, motsvarande omkring 70 % av insättarbehållningen i samtliga sparbanker i riket. Största omfattning har rörelsen givetvis i de mellersta och södra delarna av landet, där sparbanksväsendet av ålder nått en kraftig utveckling och där större eller medelstora sparbanker med tillräckliga ekonomiska resurser för rörelsens upptagande i önskvärd utsträckning förekomma talrikt. En kraftig och löftesrik utveckling visar rörelsen i huvudstaden och nära nog samtliga län i Svealand, Götaland och södra Norrland, och rörelsen har i dessa landsdelar sina företrädare genom ett flertal för uppgiften väl skickade sparbanker, som sedan lång tid tillbaka oavslåligt verkat för sparsamhetens främjande bland ungdomen.

Såsom den under senare år allt mer tilltagande utbredningen visar, har man all anledning att vänta, att rörelsen skall vara inom en närliggande framtid upptagen såsom en gren av verksamheten i *alla sparbanker*, där de ekonomiska förutsättningarna härför äro för handen. Endast i de trenne nordligaste länen, där sparbanker och deras filialer förekomma mycket glest, torde måhända önskvärd utveckling av rörelsen genom enskilda sparbankers försorg icke vara att motse, åtminstone under den närmaste tiden.

Skolsparrörelsen har, såsom jag sökt visa, framgått *uteslutande* från initiativ å enskilda sparbankers sida och nått en i allo gynnsam utveckling *helt och hållet* genom enskilda sparbankers målmedvetna arbete och uppoffringar. Det måste då tydas som fattigdomsbevis i fråga om idérikedom och initiativkraft, att postsparbanken, med sina i alla avseenden överlägsna resurser i fråga om organisation och tillgänglighet för allmänheten — för att icke tala om försprånget genom statens garanti för de insatta medlen — anser sig böra upptaga *denna* gren av sparverksamhet i konkurrens med sparbankerna, *som skapat och givit form åt rörelsen*, var och en efter den egna bygdens förhållanden. Postsparbanken utsäger visserligen härvid, att någon olämplig konkurrens med de enskilda sparbankerna icke behöver befarias, i den mån dessa på ett tillfredsställande sätt sörjt för skolsparverksamheten på respektive orter. Exemplet från Arlöv (omnämnt i min motion) visar emellertid, att man härvidlag har anledning att hysa vissa betänkligheter, då postsparbanken hör sökt tränga sig fram inom ett område, där behovet av dess medverkan är alldeles uteslutet genom en väl förgrenad och organiserad skolsparverksamhet av flera lokala sparbanker. Detta exempel uppvisar ytterligare ett anmärkningsvärt förhållande, som i detta sammanhang är väl värt att uppmärksammas.

Det visar nämligen, att postsparbanken i verkligheten *redan gått in för verksamhet av det slag, vartill nu anslag av riksdagen begärts*. Att så verkligen är förhållandet, får man bestyrkt av ett uttalande av postsparbankschefen själv

i Nya Dagligt Allehanda den 22 april 1928, varav framgår, att ett antal post-sparbanksböcker med därå insatta mindre belopp utlämnats till skolbarn å nämnda plats, varvid det erforderliga beloppet togs av ett av Kungl. Maj:t anvisat disponibelt anslag.

Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.

(Forts.)

I fråga om detta anslag, varmed torde förstås de medel till belopp av 15,000 kronor som av Kungl. Maj:t beviljats av ett föregående års vinst, synes för övrigt av Kungl. Maj:t hava fastställts bestämmelser av den innebörd, att disponerandet för här ifrågavarande ändamål bort vara uteslutet.

Herr talman! Ehuru det måhända kan synas förmätet emot ett enhälligt statsutskott, skall jag likväl tillåta mig att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den i ämnet väckta motionen.

Den utredning, varom i motionen hemställles, torde lämpligen och utan egentliga kostnader kunna verkställas av Konungens befallningshavande, vilka ju kontrollera och äro väl förtrogna med respektive sparbankers verksamhet inom respektive län. Jag tror, att postsparbanken, då det gällde Arlöf, har vänt sig till skolöverstyrelsen, men det torde vara tivelaktigt om skolöverstyrelsen står i någon närmare kontakt med sparbankerna eller känner till deras verksamhet.

Häri instämde herrar *Lithander* och *Boberg*.

Herr Bissmark: Förhållandet mellan postsparbanken och sparbankerna torde kanske behöva en liten belysning. De ha ju samma syfte att främja sparsamheten hos det svenska folket. Den uppgiften är gemensam, och följaktligen skulle man ju kunna draga den slutsatsen, att varje uppslag i den riktning, som här avses, skulle vara att uppmuntra. Emellertid är förhållandet det, att postsparbankens uppgift är denna enda. Jag vill nämligen ej förutsätta, att postsparbankens uppgift även är att draga medel in till statsverket för att sålunda på ett billigt sätt sörja för statsverkets kredit. Jag måste anse det uteslutet, att detta skulle vara postsparbankens uppgift. Postsparbankens uppgift är alltså endast att uppmuntra sparsamheten hos folket. Sparbankerna däremot ha en uppgift vid sidan av denna. De ha nämligen en mycket viktig uppgift däri, att de skola sörja för det lokala kreditbehovets tillfredsställande. Från landsorten glider en ständig ström av pengar till huvudstaden: genom försäkringsbolag och alla möjliga andra bolag, som ha sina huvudkontor i huvudstaden och sin rörelse i landsorten. Här i huvudstaden samlas en stor del av de pengar, som sparas i landsorten. En motvikt mot detta utgöra sparbankerna, som sörja för det lokala kreditbehovet. Det kan från den synpunkten ej anses vara ligkiltigt, om sparbankerna berövas en del av sin behållning till förmån för postsparbanken. Härav blir en given följd, att postsparbanken måste stå tillbaka för sparbankerna, när det gäller konkurrensen om de lokala sparmedlen. Detta har också utskottet insett och givit uttryck däråt i sitt utlåtande, och jag har för min del varit mycket tveksam om, hurvida jag skulle i den situation, som nu föreligger, göra något annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande.

Emellertid kan jag ej neka till, att jag finner, att den utredning, som förelegat för motionen, har varit ganska bristfällig. Här föreligger en uppgift om att postsparbanken vill använda 50,000 kronor för uppmuntrande av sparsamheten bland skolungdomen genom utdelning av ett visst belopp per man, men det förekommer ingen utredning om i vilka trakter man vill driva denna sparverksamhet, och det är särskilt ett uttryck i utskottets utlåtande, som jag reagerar emot. Det står här i sista satsen i själva utlåtandet: »En förutsättning för ett bifall till förslaget får överhuvud anses vara, att konkurrens undvikas med sparbanker eller andra penninginrättningar, som redan för närvarande driva dylik skolsparverksamhet.» Detta tyder på, att man menar, att

Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.
(Forts.)

om postsparbanken en gång kommit in i ett distrikt, så skulle den där ha en sorts prioritetsställning i förhållande till sparbankerna, så att då skulle sparbankerna där få träda tillbaka inom detta område, d. v. s. en ny sparbank skulle ej kunna få komma in på det området, där postsparbanken redan inrättat skolsparsverksamhet. Det kan jag ej föreställa mig är utskottets mening, men det står här dock i dess utlåtande.

På grund av dessa skäl, och huru gärna jag för min del än ser ett samarbete mellan postsparbanken och sparbankerna i fridens tecken — jag tror ej heller, att det kommer att bliva några större slitningar mellan dessa bägge institutioner, som ha så likartade mål — hur gärna, säger jag, jag alltså skulle se, att detta samarbete kunde baseras på det föreliggande utlåtandet, så har jag på grund av detta uttalande svårt att biträda utlåtandet, utan jag finner anledning att instämma med herr Lindgren i hans yrkande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Lindgrens yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag tillhör ju inte statsutskottet, men jag måste ändå hemställa, att vi icke avgöra det här ärendet så hastigt.

Herr Lindgren har ju i statsutskottets utlåtande väsentligen fått det han önskat, men han yrkar lika fullt avslag. Både sparbankerna och postsparbanken sträva ju att uppmuntra ungdomens sparsamhet. Riksdagen har år 1910 hemställt, att Kungl. Maj:t skall taga under övervägande åtgärder för att befordra sparboksverksamheten i skolorna. Det är väl ej möjligt, att riksdagen nu efter sådana föregående kan avslå utskottets hemställan. Jag yrkar bifall till denna.

Herr Reuterskiöld: Ja, men förhållandena 1910 och nu äro helt olika. Nu finnes det nämligen en mängd sparbanker i landet, som redan bedriva en sådan här verksamhet bland skolungdomen. Jag vet åtminstone, att Uppsala sparbank för varje barn, som inträder i första klassen, i vilken skola det vara må, insätter 3 kronor på en särskild sparbanksbok, som skall stå, till dess barnet fyllt femton år, och som har en högre sparbanksränta än övriga sparbanksböcker. Och på samma sätt sker det annorstädes i vårt land.

Skulle man nu bifalla utskottets hemställan, så finnes det där åtminstone tre ord, som äro alldeles överflödiga, för att ej säga skadliga. Om herrarna läsa de sista orden framför klämman, så står där: »En förutsättning för ett bifall till förslaget får överhuvud anses vara, att konkurrens undvikes med sparbanker eller andra penninginrättningar, som *redan för närvarande* driva dylik skolsparsverksamhet.» Skulle nu en sparbank, t. ex. i Norrland, varom det talas på föregående sida, börja en sådan verksamhet, då skall den konkurreras ut enligt detta uttalande. Det är bara de, som redan ha börjat, som böra få fortsätta. Mig förefaller det, som om den naturliga vägen är den, att sparbankerna få fortsätta på den väg, de slagit in på, och vi böra avvakta resultatet därav, vilket jag tror kommer att bli mycket tillfredsställande — i synnerhet då därtill kommer, att dessa sparbanksböcker kompletteras genom sparbössor, som lämnas genom skolorna. Dessa sparbössor tömmas då och då genom sparbankens försorg och insamla mycket avsevärda belopp. Det är den naturliga vägen, och innan man sett, att man ej kommer fram inom alla län på den vägen, så synes det mig vara naturligt och riktigt att gå på det avslagsyrkande, som föreligger.

Jag yrkar bifall till avslagsyrkandet.

Herr statsrådet Ribbing: Då det är på min föredragning, som den proposition är avlåten, vilken ligger till grund för utskottets utlåtande, skall jag be att i största korthet få säga några ord.

Utskottet har gjort två förbehåll i motiveringen för sitt tillstyrkande av propositionen. Det ena är, att riksdagens medgivande tills vidare borde begränsas till att avse ett belopp av 50,000 kronor. Det är just det belopp, som generalpoststyrelsen begärt, och då det här är fråga om en försöksverksamhet, är det kanske icke ur vägen, att denna verksamhet och resultatet av densamma, i fall den skall fortsättas, återigen underställas riksdagens prövning. På grund härav har jag för min del ej något att erinra mot vad utskottet sagt om begränsningen till 50,000 kronor. Det andra förbehållet, som utskottet uttalat, är det, som de föregående ärade talarna hava berört, nämligen om undvikande av konkurrens med sparbanker och andra penninginrättningar, som redan för närvarande driva dylik skolsparverksamhet. Jag vill därtill säga, att denna förutsättning om undvikande av konkurrens också har legat till grund för regeringens ståndpunktstagande i ärendet, och jag kan således helt och hållet ansluta mig därtill.

*Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.
(Forts.)*

Vad beträffar det uttryck i utskottets motivering, som den siste ärade talaren här vidrörde, nämligen beträffande de penninginrättningar, som redan för närvarande eller vid någon annan tidpunkt, när postsparbankens inträde på området ifrågasattes, driva dylik skolsparverksamhet, skulle jag vilja säga, att jag nog förutsätter, att det här skall gå till så, att överhuvud taget konkurrens mellan postsparbanken och sparbankerna och andra liknande penninginrättningar undvikes, och att man därför icke har anledning att trycka så hårt på det där uttrycket »redan för närvarande». Förutsättningen för det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget är att postsparbanken i möjligaste mån undviker att etablera en sådan konkurrens. För att få denna sparverksamhet prövad och tillämpad på en del orter, t. ex. i de nordligaste länen, där inga sparbanker finnas eller där sparbanker ej driva sådan rörelse som den nu ifrågavarande, vore det i hög grad önskvärt, att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Det förslag, som här är väckt, har väl lat en del oro särskilt inom sparbankskretsar. Detta är helt naturligt därför, att man känner sig osäker, om det ej här är fråga om att upptaga en ny konkurrens med sparbankerna, och jag kan ej finna, att det kan ligga något berättigat i att styra till så, att man åstadkommer denna oro, särskilt bland sparbankerna, mot vilkas verksamhet såsom banker över huvud och även på detta område ej med fog kan riktas någon kritik. När propositionen behandlades på fjärde avdelningen, hade sparbanksföreningen åstadkommit en hastigt gjord men dock rätt omfattande utredning angående omfattningen av den verksamhet, som avser sparbanksböckers utdelning till ungdomen inom varje sparbanksområde. Denna utredning visar, att i stort sett denna verksamhet bedrivs över hela landet, om jag undantager vissa delar längst borta i Norrland. Och det är ej bara sparbankerna, som bedriva sådan verksamhet, utan även andra enskilda banker.

Då det här gäller en försöksverksamhet, som herr statsrådet uttryckt sig, och då propositionen inte innehåller någon som helst utredning — den skrivelse, vari generalpoststyrelsen begär detta anslag, är remitterad till riksdagen såsom proposition utan infordrande av något yttrande ifrån något håll — så synes det, som om försiktigheten bjöde, att man, innan man inleder postsparbanken i någon större skala på denna verksamhet, borde söka få till stånd den utredning, varom herr Lindgren har motionerat, så att man finge klart för sig, hur ett beslut komme att verka.

Man kan inte komma ifrån att det här blir på det sätt, som herr Bissmark antydde, nämligen att sparkapitalet kommer att sugas ifrån landsorten till Stockholm. Men när sedan dessa landsortsbor, som annars skulle ha satt in sina pengar på lokalsparbankerna, en gång behöva låna pengar, ja, då få de inte låna

*Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.*

(Forts.)

hos postsparbanken, utan de få vända sig till bankerna i hembygden, sparbankerna och de enskilda bankerna i hemtrakten, för att få sina egna kreditbehov fyllda. En hantverkare, smeden Andersson t. ex., har såsom ung man fått sin sparbanksbok av postsparbanken och undan för undan satt in sina besparingar, tills han fått ett litet kapital. Så vill han bli sin egen smedmästare och vill låna penningar för att kunna genomföra detta, men då får han inte låna hos postsparbanken, ty där känner man inte smeden Andersson eller hans mer eller mindre svaga borgensmän, utan han får vända sig till banken i hembygden för att få detta kreditbehov tillgodosett.

Det är därför, som man måste ställa sig betänksam, när det gäller åtgärder, som ytterligare öka den sugning av sparkapital, vilken dagligen pågår och varigenom detta förflyttas från den svenska landsbygden in till huvudstaden. Att svårigheter att placera detta uppsugna kapital där börja att göra sig gällande, ha vi inte minst erfarenhet av genom de utlåningar, som skett på allra sist tiden — jag tänker på postsparbankens utlåning till Kalix, och det var vissa händelser tidigare under vintern, vilka också kunna bringas i erinran.

Jag vill nämna, att på fjärde avdelningen biträdde ursprungligen hälften av avdelningens ledamöter yrkandet om bifall till herr Lindgrens motion. Jag var också en av dem på avdelningen, som anslö sig till detta förslag, men jag blev sjuk och var sängliggande, när ärendet behandlades av statsutskottet. Till min stora förvåning finner jag, att statsutskottet av någon anledning kompromissat ihop ett utlåtande som går ut på bifall till Kungl. Maj:ts proposition. För min egen del vidhåller jag den uppfattning, som jag hade på avdelningen och ber att få instämma i herr Lindgrens yrkande.

Herr Nilsson, Petrus: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har vid detta utskottsutlåtande icke fogats någon reservation. Av de tjugufyra ledamöter av riksdagen, som behandlat detta ärende, hava samtliga anslutit sig till utskottets förslag. Detta torde i någon mån borga för att man här inte ger sig ut på alltför vanskliga vägar eller alltför stort företag.

Innan ärendet kom fram till utskottet från avdelningen, förelåg det två alternativ. I det ena hemställdes om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhängan om utredning rörande denna sak. Men det kan ifrågasättas, om riksdagen handlar klokt och beträder sparsamhetens väg, den väg, som man med detta anslag vill främja, om man först föranstaltar om en utredning, som kanske kommer att kosta i det närmaste lika mycket som man nu går att bevilja för detta ändamål. Det var dessa synpunkter, som för oss inom utskottet voro de framför allt avgörande. Här gällde det inte ett så vittomfattande företag, att man inte utan någon föregående utredning skulle kunna bevilja vad Kungl. Maj:t i detta avseende begärt. Vi ansågo, att så var förhållandet, i synnerhet när det ju såväl i propositionen som även i utskottets utlåtande uttalas, att verksamheten skall begränsas till de omåden, där inte de enskilda sparbankerna bedriva dylik. Ävenså har det betonats, att verksamheten skulle framför allt inriktas på de områden, där det inte finns några enskilda sparbanker, t. ex. stora delar av Norrland. Det var detta, som gjorde, att jag för min del inte hyste några stora betänkligheter mot att biträda det andra alternativet, nämligen det som utskottet med någon ändring slutligen stannade för. Jag tror, att det ändå är så mycket kapital, som insättes i de enskilda sparbankerna, att detta lilla anslag och vad man därmed möjligen kan nå inte skall komma att medföra någon stor konkurrens med de enskilda sparbankerna. Den risken torde nog inte vara så avskräckande i och för sig.

Vad sedan själva motiveringen beträffar, har det av två talare, som yttrat sig i början av denna debatt, framställts anmärkning mot att utskottet har uttalat, att postsparbanken icke bör bedriva konkurrens med de penninginrätt-

ningar och sparbanker, som *redan för närvarande* bedriva verksamhet av ifrå- *Ang. åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen.* gavarande art. Skulle emellertid herrarnas betänkligheter huvudsakligen in- *(Forts.)* rikta sig just mot de orden, så kan jag inte förstå, att man egentligen skall be- höva tveka att stryka dessa ord, i synnerhet som sparbanker, som längre fram kunna komma att bedriva sådan verksamhet, inte böra vara utsatta för denna konkurrens. Och riksdagen vill nog så långt det är möjligt gynna de enskilda sparbankernas verksamhet på detta område. Ett främjande därav torde nämligen vara ännu mera gagneligt än att draga kapitalet till huvudstaden för att förvaltas genom en centralförvaltning.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka, att dessa ord strykas ur moti- veringen, så att denna sedan i den sista meningen kommer att ha följande ly- delse: »En förutsättning för ett bifall till förslaget får överhuvud anses vara, att konkurrens undvikes med sparbanker eller andra penninginrättningar, som driva dylik skolsparsamhet.» Då har man inte inskränkt ifrågavarande förmån endast till dem, som för närvarande driva sådan verksamhet, utan man har utsträckt den även till sådana, som senare komma att inrikta sig på dylik verksamhet.

Jag hemställer alltså, herr talman, om sådan ändring, som jag här nämnt. men i övrigt om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Björck*.

Herr Reuterskiöld: Den ändring, som nu är föreslagen beträffande moti- veringen, är, därest kammaren bifaller utskottets förslag, synnerligen välbe- tänkt, och man kan inte annat än vara tacksam för densamma. Men här före- ligger den situationen, att vi ha en postsparbank, som notoriskt lider av stor- hetsvansinne, och i borgen och god för denna postsparbank gå visserligen dels herr statsrådet Ribbing, dels den siste ärade talaren i statsutskottets namn. Min erfarenhet från granskningsarbetet inom konstitutionsutskottet har åtmin- stone bibringat mig den övertygelsen, att Kungl. Maj:t alltid följer men aldrig leder generalpoststyrelsen, alltså även postsparbanken liksom övriga s. k. af- färsdrivande verk. Spåren förskräcka, mina herrar.

Därför vidhåller jag mitt avslagsyrkande.

Herr Bismark: Jag hörde till min förvåning, att statsutskottet hade låtit sitt beslut dikteras av farhåga för, att den utredning, som här har be- gärts, skulle kosta ungefär lika mycket som det begärda beloppet. Jag får säga, att jag aldrig tänkt mig möjligheten därav. Jag tror, att en enkel re- miss till Svenska sparbanksföreningen skulle förskaffa statsutskottet den ut- redning, som kan behövas för att bedöma denna fråga, och även om utredningen skall ske genom departementet, torde den kunna verkställas genom general- poststyrelsen i samråd med Svenska sparbanksföreningen.

Det finnes ytterligare ett skäl, vilket jag nyss glömde att nämna, varför det vore lämpligt med uppskov, nämligen att det kan vara bra, att de sparbanker, som ännu inte börjat sörja för denna skolsparsamhet, få en smula tid på sig, så att de nu under det år, som går, få inrätta sig därefter och på detta sätt få en smula försprång framför postsparbanken. Alla tyckas vara ense om att de böra få detta.

Mycket talar sålunda för ett uppskov, men jag är naturligtvis tacksam för det tillmötesgående, som en statsutskottsledamot här visat genom att föreslå strykning av tre ord i motiveringen. Jag tror ändå, att det lämpligaste är att bifalla herr Lindgrens motion.

Herr Klefbeck: Jag vill bara säga, att jag vill instämma i det yrkande, som herr Petrus Nilsson framställde, och sålunda taga tillbaka mitt eget.

Ang. åtgärd
för främjande
av sparsamhet
bland
skolungdomen.
(Forts.)

Medan jag har ordet, ber jag dock få tillägga en sak. Det har här från en mängd representanter för sparbankerna riktats en ganska skarp kritik mot det föreliggande förslaget. Jag är för min del utomordentligt tacksam för det arbete, som sparbankerna ha utfört i vårt land, men när det gäller att befordra sparsamhet bland vårt folk finnes det nog utrymme även för någon mer bank än de enskilda.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels, av herr Nilsson, Petrus, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan samt besluta, att de å sista raden av motiveringen förekommande orden »redan för närvarande» skulle ur motiveringen utgå, dels ock, av herr Lindgren, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkanden; och förklarade herr talmannen sig finna propositionen på bifall till herr Petrus Nilssons yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr Johansson, Johan Bernhard, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till herr Lindgrens yrkande, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Petrus Nilssons yrkande i anledning av statsutskottets utlåtande nr 119, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 120, i anledning av väckta motioner om anslag till upprättande av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar.

Uti tvenne likalydande, till statsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 194, av herr P. H. Sjöblom m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 233, av herr C. W. M. Andersson i Igelboda m. fl., hade yrkats, att riksdagen ville för upprättande av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar bevilja och ställa till länsstyrelsens i Stockholms län förfogande ett belopp av 66,000 kronor samt i riksstaten för budgetåret 1928—1929 upptaga ett belopp av 22,000 kronor för ändamålet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de av herr Sjöblom m. fl. och herr Andersson i Igelboda m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 194 och II: 233) icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang. en
regionplan för
Stockholm
och dess
omgivningar.

Reservation hade avgivits av herrar *Nilsson* i Malmö, *Wallés*, *Johansson* i Hälsingborg, *Anderson* i Råstock, *Rydén*, *Törnkvist* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om öfvervägande, huruvida och på vad sätt staten lämpligen borde delaga vid de igångsatta förhandlingarna mellan Stockholms stad och vederbörande förortskommuner m. fl. om upprättande av en regionplan för Stockholm och dess omgivningar.

Ang. en
regionplan för
Stockholm
och dess
omgivningar.
(Forts.)

Herr Sjöblom: Herr talman! Frågan om en regionplan för Stockholm med förorter är säkert en av de allra viktigaste frågor, som beröra huvudstaden och dess omgivningar. Från vilket håll man än nalkas huvudstaden, så finner man, hur bristen på en ordnad plan under den tid, som varit, ingripit i utvecklingen på ett mycket ofördelaktigt sätt. Det har ju under de senaste årtiondena omkring Stockholm uppstått det ena samhället efter det andra, vilka bildats utan hänsyn tagen till vad huvudstaden och förorterna i framtiden skulle komma att behöva i form av kommunikationsleder. Ingen hade väl heller för ett tiotal år tillbaka kunnat drömma om att kommunikationsmedlen till och från Stockholm skulle komma att bli av den beskaffenhet, som de nu hava blivit. Emellertid tror jag, att alla här i kammaren hava en känsla av att det skulle hava varit en mycket stor vinning både praktiskt och ekonomiskt, om man tidigare hade gått in för att få en ordnad plan för kommunikationslederna, särskilt landsvägarna, in till huvudstaden. Nu uppstår ju nästan varje år ett eller annat nytt förstadssamhälle, som planlägges med hänsyn tagen till vägnas nuvarande sträckning, utan tanke på vad det i framtiden kan komma att uppstå för behov av förändringar av vägväsendet. Det är emellertid klart, att med tiden behöva mycket radikala förändringar av vägväsendet företagas, och då kommer man att stöta på oöverstigliga eller i alla händelser mycket kostsamma hinder, när det gäller att rubba planerna i ett redan bebyggt samhälle. Dessa utgifter borde ha kunnat förhindras eller minskas genom ett tidigare ingripande med en ordnande hand på området.

Det hålla kanske de flesta med om, men man frågar måhända: vad har staten egentligen för intresse härav, så att den skulle gå in för och offra medel på en utredning härom? Det förhåller sig ju så, att vårt vägväsende för närvarande i mycket stor utsträckning bekostas av staten, och detta alldeles särskilt då det gäller dyrbara omläggningar av vägar. Då lämnas bidrag av statsmedel till betydande belopp, och ju dyrbarare dessa omläggningar bli, ju större måste även statsbidraget göras. Jag föreställer mig, att det kan komma att medföra mycket betydande kostnader, om inte ett ingripande i tid sker, så att dessa saker bli ordnade, innan ännu alltför stora svårigheter hava uppstått.

Det förefinnes även en annan omständighet, som gör, att staten har stora intressen på det område, som regionplanen skulle omfatta, och det är, att staten äger en betydande del av den mark, som ännu inte har exploaterats för bebyggelse men som alldeles säkert efter som åren gå kommer att få utlämnas till sådan bebyggelse. Det har visat sig, att i en del av de mindre samhällena norr om Stockholm, gränsande intill det stora Järvafältet, ha sådana förhållanden uppkommit, att det inte längre är möjligt för staten att hålla igen, utan den får släppa till större och mindre delar av sitt eget område, för att samhällenas utveckling inte skall hämmas till obotlig skada för samhällena.

Jag har sålunda den uppfattningen, att staten har betydande intressen att bevaka och även skyldighet att deltaga, då det gäller att upprätta en sådan plan för Stockholms stad med förorter, och det är därför jag anser, att staten bör gå med på att så fort som möjligt få en sådan regionplan till stånd.

Det är naturligtvis omöjligt att säga, vilka ekonomiska fördelar, som skulle

Ang. en
regionplan för
Stockholm
och dess
omgivningar.
(Forts.)

ha vunnits, om det för tjugufem år sedan hade funnits en med hänsyn till framtiden uppgjord plan för vägarna in till Stockholm från alla håll, men man kan vara säker om, att en ofantlig mängd av det obehag, som nu har uppstått, hade kunnat avhjälpas på ett billigare och ändamålsenligare sätt än vad som nu kan komma att ske. Det är givetvis lika svårt att säga, vad det skulle komma att betyda för framtiden, om inte en sådan plan nu upprättades. Men för min del är jag förvissad om att ifall inte alla goda krafter nu vilja hjälpa till att skapa en regionplan med vida framtidsvyer, så kommer det att i framtiden hämnas sig och draga stora kostnader samt föra mycket betydande obehag med sig. Därför synes det mig, som om det skulle vara välbetänkt av riksdagen att nu gå in för åtminstone det förslag, som innefattas i reservationen.

Jag spårar i utskottets betänkande mycket stora sympatier för de väckta motionerna, men utskottet slutar med att hänvisa till den pågående revisionen av gällande stadsplanelagstiftning. Jag tror dock inte, att den lagstiftningen kommer att ingripa på det sätt i de av mig här påtalade förhållanden, som är önskvärt. Därför synes det mig, som om en utredning nu borde företagas.

Utan att längre uppehålla mig vid ärendet, herr talman, skall jag för min del be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Det problem, som motionärerna här inbjudit riksdagen att taga ställning till, är ju synnerligen omfattande. Då ärendet ligger på ett så pass förberedande stadium, att ännu inte ens någon enda av de kommuner, som närmast ha intresse av denna angelägenhet, tagit ställning till spørgsmålet, så har det synts utskottet, att i första hand bör frågan upptagas av dessa kommuner och myndigheterna och sedan gå till Kungl. Maj:t, och om det befinnes lämpligt och nödigt att engagera riksdagen i saken, bör ärendet komma via Kungl. Maj:t till riksdagen. Det har synts utskottet alltför betänkligt att på grund av en enskild motion gå in för ett så pass omfattande projekt, som det här är fråga om.

Jag ber, herr talman, att med dessa få ord under återopande av utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är obegripligt, att statsutskottets majoritet har kunnat avslå en för staten som markägare så nyttig sak som frågan om att deltaga i uppgörande av regionplan. Den erfarenhet, vi ha från samhällena i allmänhet, visar, att planlösheten i gångna tider alltid står den nuvarande tiden dyrt — och så vill statsutskottets majoritet, att vi här skola förfara på samma sätt, som man gjort förut. Man vill, att vi skola komma efteråt. Jag kan ju inte exakt ange, vilken ekonomisk vinst eller vilken fördel man skulle kunna få av ett bifall till utredningsyrkandet — detta skola ju utredningar och framtiden utvisa — men jag är livligt övertygad om att ifall riksdagen avslår detta förslag, så är det detsamma som att se på öret, som det heter, och låta kronan gå. All hittills vunnen erfarenhet visar just, att utvecklingen blir den här påpekade, och staten bör icke här ställa sig i efterhand, staten, som äger så stora områden utanför Stockholm och som har ett rent allmänt intresse av att man får dessa planer väl uppgjorda. När man, om inte detta yrkande här bifalles, en gång kommer med förslag om planer, kan det vara för sent och komma att kosta staten oerhörda belopp och avstående av avsevärda markområden, just därför att man har försuttit tillfällena.

Vi begära här ingenting annat än en utredning och att Kungl. Maj:t skall observera dessa förhållanden, medan majoriteten vill vänta på förslag i ärendet från Kungl. Maj:t. Frågan är emellertid uppe, och det är givetvis klokt, att

en anmodan i nämnd riktning riktas till Kungl. Maj:t att gripa in. Detta är vad förslaget avser.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sjöblom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 120, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för uppförande för telegrafverkets räkning av stationsbyggnad i Malmö, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion angående lagstadgad rätt för yrkesmusiker att åtnjuta vissa fridagar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om galtbesiktningstväng jämte i ämnet väckta motioner;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående visst tillägg till förordningen den 29 juni 1917 angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen m. m.; samt

nr 56, i anledning av väckta motioner om försäljning av viss lägenhet från kronoegendomen Skenäs kungsgård nr 1 i Östra Husby socken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. en
regionplan för
Stockholm
och dess
omgivningar.
(Forts.)

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om utredning rörande den av pensionsstyrelsen bedrivna frivilliga försäkringen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 15 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 8, 9 och 11 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8 A, i anledning av dels vissa utav Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar, dels ock åtskilliga beträffande samma huvudtitel väckta motioner; samt

nr 190, i anledning av riksdagens år 1927 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1926—30 juni 1927.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m. ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 201, i anledning av väckta motioner angående upphävande av förbudet mot tillsättning av sackarin till maltdryck;

nr 202, angående ändring av rubriken 1135 i gällande tulltaxa;

nr 203, i anledning av väckta motioner angående revision av rusdrycksförsäljningsförordningen och därmed sammanhängande författningar m. m.; samt

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 381) om arvskatt och skatt för gåva.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsättande av aktiebolaget Jordbrukarbankens rörelse; samt

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag. nr 504, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning rörande jordbrukets ekonomiska läge m. m., beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 252, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets memorial och utlåtanden nr 122—127, sammansatta bevilnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2, första lagutskottets utlåtanden nr 40 och 41, andra lagutskottets utlåtande nr 35 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföra främst andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus dels ock i ämnet väckta motioner, därefter statsutskottets memorial nr 122, därefter statsutskottets utlåtanden nr 123, 124, 125, 126 och 127, sammansatta bevilnings- och första lagutskottets utlåtande nr 2, första lagutskottets utlåtanden nr 40 och 41 samt därefter första tillfälliga utskottets utlåtande nr 10 och samma utskotts utlåtande nr 11.

Denna hemställan bifölles.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av väckta motioner angående utredning om ändrade bestämmelser rörande val till riksdagens andra kammare med särskilt beaktande av tanken på majoritetsval i enmansvalkretsar;

nr 30, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i det vid val till riksdagens andra kammare tillämpade proportionella valsystemet;

nr 31, i anledning av väckt motion angående åstadkommande vid val till landsting av en mera rättvis fördelning av mandaten mellan de olika partierna; och

nr 32, i anledning av väckt motion om införande av så kallad decisiv folkomröstning;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa byggnadsarbeten m. m. inom riksbankens fastigheter i Jönköping och Uppsala;

nr 49, angående användande av riksbankens vinst för år 1927; och

nr 50, i anledning av väckta motioner om utredning angående upprättande av en statens affärsbank; samt

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.45 e. m.

•

In fidem
G. H. Berggren.
